

Nobel 1965

Şolohov Alyoşka'nın Yüregi

ALYOŞKA'NIN YÜREĞİ

NOBEL YAYINLARI Dizisi

MIHAIL ŞOLOHOV

Alyoşka'nın Yüregi

Türkçesi:

Rezan Alemdar — Metin Alemdar

CEM YAYINEVİ

Dizgi - Baskı: Tavilli Matbaası

İstanbul 1976

Ülkemizde roman ve hikâyeleri beğeniyle okunan çağdaş Sovyet yazarı M. A. Şolohov'un gazetecilik yönü hemen hemen bilinmemektedir.

Savaşın önce Pravda gazetesinin muhabiri olan yazar, Büyük Anayurt Savaşı'nın ilk günlerinden itibaren savaş muhabiri olarak mücadeleye katılmış ve Sovyet halkının faşizme karşı ölesiye direnişini röportaj ve hicivleriyle dile getirmiştir.

Kendi ülkesinde çok iyi tanınan gazetecilik yönüne biraz olsun değinebilmek amacıyla M. A. Şolohov'un hikâyelerinin yanısıra bazı röportaj yazılarını da dilimize çevirdik.

İki bölümde topladığımız çevirilerimizin ilk bölümünü yazarın Moskova'da basılan «Bütün Eserleri»nden aldığımız, daha önce dilimize aktarılmamış olan hikâye ve fıkraları, ikinci bölümünü ise yine aynı eserden alarak çevirdiğimiz, savaş günlerinde Pravda, Krasnaya Zvezda ve Literaturnoye Nasledstvo gazete ve dergilerinde yayımlanmış olan röportajlarından birkaçı oluşturmaktadır.

Rezan Alemdar - Metin Alemdar

HIKÂYESLER

KALOŞLAR

I

Kasabanın eğlentilerine Kazak köyünün delikanlıları gelmeye başlayalı (güzün olmuştu bu, harmandan sonra) Marinka'nın kendisine karşı birden soğuduğunu görmüştü Syoma. Sanki aralarında hiç bir zaman sevgi olmamıştı. Syomka'ya kenarlarını kendi eliyle yeşil renkte işlediği, dört köşesinde kız gibi harfler parlayan o şahane armağanı, o mavi saten keseyi veren Marinka değildi sanki! Syomka keseyi çıkarıp «Krestyanskaya gazeta» (*) parçasını tükürükleyerek keçi ayağına benzeyen sigaralar sararken onu sevgiye safdilce inandıran bu harika, pembe bir ateş gibi yanan harfler değil miydi? Şimdiyse sanki saten kesenin gökmavisi rengi atmış, nakışın sarılaştan düğümleri solmuştu. Marinka'nın «Kimi Seviyorsam Onun Olsun» cümlesinden aldığı K-S-O-O harfleri de Syomka'ya yitirdiği mutluluğu hatırlatarak sinsi bir kurnazlıkla bakıyorlardı. Kesenin içindeki kaçak tütün bile sert geliyordu Syomka'ya. Acımsı, çimdikleyici bir tat gelmişti tütüne.

Marinka'yla olan ilişkilerinin zamansız kopmasının nedeni doğrudan doğruya kaloşlarla ilgiliydi.

(*) Krestyanskaya gazeta: Köylü gazetesi. Ç.N.

Syomka bunu bir pazar günü, eğlentiye ilk kez Kazak köyünün delikanlıları geldiğinde sezmişti. Delikanlılardan birinin, takma adı «Yaşbıyk» olan Grişka'nın, Alman malı bir akordeonu, yanları çizgili, tüylü külot pantolonu ve üstünde pırıl pırıl yeni kaloşlar pırıldayan çizmeleri vardı.

İşte Marinka bütün gece bu kaloşlardan hayran bakışlarını ayırmamıştı. Syomka ise, unutulmuş ve zavallı, eğlentinin sonuna dek bir köşede oturmuş ve oradan çarpık, titreyen bir gülümsemeyle dansetmekten kızaran Marinka'ya değil, akordeoncunun dudaklarını çarpıtan kasılmaya da değil; Grişka'nın çamurlu yerde, doğrusunu söylemek gerekirse, dolambaçlı figürler çıkaran bir çift kaloşuna bakmıştı.

Gündelik ve bayramlık için bir tek örme çarığıyla yırtık bir pantolonu vardı Syomka'nın. Kumaş eskilikten yama tutmuyor, iplikler aralanıyor ve Syomka'nın kara denecek kadar esmer teni görünüyordu. Bu yüzden de eğlenteden sonra Marinka'yı eve Grişka götürmüş, Syomka ise sigara dumanıyla tütsülenen evden en son çıkmış ve çiğden ıslanmış bahçe çitlerine tutunarak Marinkalar'a yollanmıştı.

II

Tekerleklerin kabarttığı toz, yolun üzerinde keçe gibi yatıyordu. Rüzgârın kovaladığı bir gece akıyordu kasabanın üzerinden. İncelmiş ay gökyüzünde tembel tembel sürtüyor, kasaba caddesinde, Syomka'nın önünde, Marinka Grişka'yla elele yürüyordu. Marinka başını biraz yana yatırmıştı. Grişka ise hafifçe kamburunu çıkarmış, kaloşlarıyla tozun içinde kabarık evlekler açıyor ve dışlerinin arasından ıslık çalıyordu.

Marinkalar'ın avlusunun yanında kesilmiş söğütler duruyordu. Çift oturdu. Syomka parmaklarını çıtırdattı ve bir keçi hafifliğiyle çiti aştı. Tahtaların aralarından Marinka ve parmakları çift sıralı akordeonun tuşlarında dolaşan Grişka olduğu gibi görünüyordu. Akordeonun boğuk bağırışları eşliğinde, hafif sesle bastırıyordu Grişka:

— Oh, Marişa, bilmiyorum,

Neden üzüyorsun beni

Bir baksana artık

Çektiklerime benim!..

Marinka ona biraz daha sokuldu, kaçamak bir sesle sordu:

— Kaloşları nereden aldınız, Grigoriy Klımıç?

Grişka bacağı salladı:

— Kooperatiften.

Marinka'nın büyülenmiş gibi Grişka'nın kaloşlarına baktığını görüyordu Syomka. Akordeonun kaçamak hırıltıları arasından yeniden Marinka'nın titreyen sesini duydu:

— Kaç para verdiniz?

— Beş buçuk.

— Beş buçuk mu?.. diye yineledi Marinka sorusunu, sesinde saygılı bir şaşkınlık vardı. Ne kadar pahalı, oysa siz çamura buluyorsunuz onları.

Syomka Marinka'nın eğildiğini ve mendiliyle Grişka'nın kaloşlarının tozunu aldığını gördü.

Grişka ayaklarını çekti.

— N'apıyorsun, Marişa, bırak!.. Kaloşun ne önemi var benim için?!! Birini eskitirsem ikincisini alacak param var! Bak, mendilini kirlettin...

— Mendil yıkanır...

Marinka iç çekecekken yutkundu.

— Kızlar da kaloş giyer mi sizin köyde?

Grişka akordeonu omzuna attı ve Marinka'nın elini yakaladı.

— Giymesine giyerler, ama kendime yakışanını bulamıyorum ben. Bir tanesinin çok gönlü var bende, ama kurbağa gibi suratı var. N'apayım ben onu?

Grişka küçümser bir tavırla tükürdü, dudaklarını koluyla sildi ve Marinka'nın yanağına kene gibi yapıştı...

Syomka'nın bacakları uyuşmuştu, ama çitin arkasında, bir lahana evleğinin içinde, gömülmüş gibi oturuyordu hâlâ. Ancak Marinka'nın beyaz eşarbyıyla Grişka'nın biçimli kasketi birbirine karışınca başını çevirdi ve titreyen elleriyle çevresinde bir taş aradı Syomka.

... Bulutların arkasında yolunu şaşırıp dolaşan ay yorulmuş ve kamburunu çıkarıp batıya doğru alçalmaya başlamıştı. Samanlıkta bir horoz kanatlarını çırparak kalk borusunu çaldı.

Grişka kalktı.

— Evet, Marişa, yarın nereye geleyim?

Marinka yana kaymış eşarbını düzeltilti, fısıltıyla yanıtladı:

— Demirhaneye gelin... bekleyeceğim.

Syomka yay gibi fırladı. Çite tutunmuş, kazık, elinin altında çatırdamıştı.

Marinka bir çığlık attı, kapıya doğru seğirtti, Grişka'ysa horozlandı, yan döndü.

Syomka çiti aştı ve ağır kazığı sallayarak Grişka'ya yaklaştı. Öfkeden konuşamıyordu, kekeleydi:

— Nedir bu yaptığın?... başkalarının kızlarına?.. ha?..

— Yürü, yürü... açıl!.. Sana sorulmadı!..

— Yoo, dur bakalım!.. Ufak bir hesabımız var seninle... Ödeşelim...

— Duracak bir şey yok... dedi Grişka uzata uzata, başını eğdi, kolunu açmadan öne doğru hızla atıldı, Syomka'nın karnına güçlü bir yumruk indirdi.

Sıcak bir tıkanma boğazını ilmek gibi sıktı. Neredeyse kazığı elinden düşürüyordu Syomka, ama acıyı yenererek dudaklarını çarpıttı ve vurdu. Grişka'nın kafasındaki kasket uçtu, topaç gibi yuvarlandı.

Aşağı kayan vuruş akordeona rastlamıştı. Yırtılan körüğün içindeki hava, rahat bir soluk alırcasına boşaldı. Grişka daha dönecek fırsat bulamamıştı ki sopa bir ıslık çalıp yeniden omzuna indi.

Bir dakika sonra Grişka'nın beyaz gömleği sokak boyunca parlayarak uzaklaşıyor, Syomka ise düşen kasketi kendini yitirmişçesine avuçlarında mıncıklıyor ve yakıncı soluksuzluktan kıvranarak, ince ve kederli bir sesle kapının yanında duran Marinka'ya,

— Bu keseyi sen vermiştin bana, diyordu. Al geriye, yılan!.. Ben seni bir şey sanıyordum, ama sen kaloşları görür görmez öpüşmeye başladın... İstesem yirmi tane kaloşum olurdu benim belki.

Marinka avucunun içine esnedi, solan yıldızlara bakarak, ilgisizce,

— Bıktım senden, baldırı çıplak! dedi. Bakmaya utanıyor insan sana, neyine bakayım? Pantolonuna bir bak, sanki itler paralamış... her şeyin meydanda, kaloş kim, sen kimsin?!..

Bir kez daha gözü yaşarınca kadar esnedi ve Syomka'ya arkasını dönüp bezgin bezgin sitem etti:

— Toynaklı attan farkın yok... Hiç olmazsa bir dolak uydur kendine, Allahın çıplağı!

— Benim pantolonumla senin ne ilgin var, akıl öğretme bana... Dolaklar da öyle... Ola ki babanın uçkuru bitler yemiştir tümnden. Hiç karışıyor muyum ben onların işine?... Bana ne, varsın işkembesiyle birlikte indirsinler gövdeye!

Marinka kapı rezesini gürültüyle şakırdattı, ayakla-

rının ucunda yükseldi ve bahçe kapısının üstünden dışarı bakarak bağırdı:

— Başkasının bitinin hesabını tutma sen!.. Kendininkiler yeter! Senin anan baharda torbayla geziyor, dilencilik ediyordu... Kendin ekmek dilenirken başkasının babasına laf ediyorsun!

Syomka bahçe kapısına doğru nişan almadan tükürdü.

— Çekil, pis!.. Yazıklar olsun ki sana zamanımı verdim, pis dudaklarını öptüm... Allah kahretsin seni! Şimdi senin yerine dananın kuyrukaltını öperim daha iyi, alçak!..

— Dana bile iğrenir senin gibi saçaklı itten!.. diye zehirli bir dille tısladı Marinka. Seni domuz öpse üç gün kusar be!.. Yanıma bile sokulma! Hiç gerekli değilsin bana! Tuu!..

Syomka uzaklaşan ayak seslerine kulak verdi ve bakışları kapıya takıldı kaldı.

Syomka'nın iki ay önce kasabanın bostanlarında, güzel ve tatlı bir gecede doğmuş olan sevgisi de o gece Marinkalar'ın kapısı önünde öldü.

III

Syomka sabah şafakla birlikte tarla sürmeye gitti. Öfkeli, perişan; pulluğun ardından yürüyordu. Dalgınlıkla iki kez yandaki yolu sürdürdü. Pulluğun kollarını gevşek gevşek tutuyor, izler yüzeyden, yamru yumru oluyordu. Demirler yalpalayarak toprağın nasırlaşmış, sert kabuğunu yalnız hafifçe deşiyor, cilalı çeliğin yana devirdiği her toprak parçasının içinde birisinin keloşlarının parıltısını görüyordu sanki Syomka...

Öğle yemeğini yedikten sonra dinlenmek için arabanın altına uzandı. Kapanan gözkapaklarına uyku ası-

lır asılmaz Syomka kendisini kasabanın tanıdık çocukları arasında gördü; yanda bir yerden çizmelerinin içine biçimsizce sokulmuş pantolonunu zevkle seyrediyordu. Orada, aşağıda ayçekirdeği kabukları atılmış toprağın üstünde Syomka'nın ayakları kazık gibi dikiliyor ve onun, Syomka'nın kendi kaloslarının parıltısı gözleri kamaştırıyordu.

Tatlı ve dinlendirici bir uykuydu. Uyanınca yeniden acıyla doldu Syomka'nın yüreği.

Babası ölürken buzağılı bir inek ve bir sürü çıplak kardeşle anasını Syomka'nın başına sarmıştı. Syomka'nın annesi baharda kapı kapı dileniyor, pencere altlarında dilim dilim ekmek topluyordu. Çocuklar kışın ocağın üstünde çırılçıplak didişiyor, yazınsa kamışlı derenin içinde dikilip duruyorlardı. Çok şükür üst baş gerekmiyordu o zaman. Üçüncü yıl dana bir tosun haline gelmişti. Görülmedik bir doru rengi, oldukça iri boynuzları, geniş göğsü vardı. İneksen çalışmaktan kötölemiş, hemen hemen hiç süt vermez olmuştu. Öksürüyordu, sürekli ishaldi. İşte bu zavallıyla çalışıyordu Syomka. Böyle bir donanımla, hele insanın bir de hepsi birbirine dadılık eden altı çocuklu ailesi olursa herkes bilir ki, fazla bir şey getirmez çalışma.

Bir desyatınayı (*) üç günde sürdü. Düşüncelerle ve iç çekişlerle dolu bu üç gün üç gece, stepten geçen uzun, üstünden araba işlememiş bir yol gibi geçti Syomka'nın yaşamından. Dördüncü gün hava açık, hafifçe ayazlıydı. Rengi atmış gökyüzündeki küçük, acınacak kadar kansız güneş yazın olduğu gibi kasabanın üzerinde dolaşmıyor, kenarda, güney tarafında duruyordu.

(*) Desyatına: 1,09 hektarlık eski Rus yüzey ölçüsü. Ç.N.

Kasabada bir tek Syomka'ların avlusunda harman edilmemiş arpa yığını kederli kederli duruyordu.

Bir sabah tahılı serdiler. Syomka komşudan bir döven buldu, inekle tosunu koştular. Stepanovna —Syomka'nın anası— haç çıkardı.

— Başla, yavrum. Tanrı yardımcın olsun!

Ve harman «Tanrının yardımıyla» başladı.

İnek sık sık duruyor, sırtını sivirtiliyor ve tahılı yeşil, pis kokulu, cıvık pisliğiyle ıslatıyordu. Syomka'nın annesi buğusu tüten pisliği elleriyle acele acele kürüyor, her başağı kurutmak için özenle seçip ayırıyordu. Syomka ise öfkeden yemyeşil olup kırbacı ineğin kaburgaları sayılan böğrüne güm güm yapıştırıyordu. İneğin kuru, buruşuk derisinde sık, birbirini kesen kırbaç izleri kabarmıştı.

İkinci serimi yaparken Syomka,

— İneği satalım, anacığım, dedi. Şuncacık fayda yok ondan. Ne çekişinden hayır var, ne yaptığı işten. Harmanı bitirene dek tüm arpayı ıslatacak, tarla sürmeye desen hiç hayrı yok.

Stepanovna'nın yıllanmış romatizmadan kancalaşmış elleri havaya kalktı, güçsüzce yana düştü.

— Aklını mı yitirdin sen, Syomuşka? Ya çocukları neyle doyuracağız? Bir sütle yaşıyorlar.

— İneğin işi bitti bitecek, çocuklar da kabak yesin.

— Kabaktan nah böyle şişer karınları.

Syomka yabayı dövülmemiş arpa yığına fırlattı.

— Ya kışın ne yiyeceğiz? Tahıl ne kadar, görüyor musun? Kendin düşün: yirmi pud (*) kadar öğütsek Noele dek yeriz, ya sonra ne yapacağız?..

— Acaba tosuncuğu mu... Tosunu mu satsak dersin, Syomka?..

(*) Pud: 16,3 kg.lık eski Rus ağırlık ölçüsü. Ç.N.

— Ne? diye sordu Syomka bembeyaz kesilerek, titreyen bir sesle. Toprağa boş vermek gerekecek o zaman, öyle mi? Neyle ekip neyle kaldıracacağız?.. Nasıl söylersin bunu?

— İyi, ama inek olmazsa da çocuklar geberir! diye kesti anası. Konuşma da böylece bitti.

IV

Her ayın on sekizinde Kazak köyünde pazar kurulur. Çevredeki çiftliklerden, köylerden Kazaklar hayvanları sürüp getirirler. İstasyondan cepler gelir. Gene orada, pazar meydanında satıcılar ahşap dükkânlarını kurarlar. Tezgâhların üzerinde kokulu basmalar hışırdar, sarıç dükkânlarının önünde Kazaklar deriyi dişleriyle sınarlar. Atlıkarıncanın akordeonları yırtınır, çömlekçiler sırlı çömleklerini çingırdatır, kayık-salıncaklarda yükselen kızlar cıyak cıyak bağırır ve eteklerini cömertçe açarlar. Çingeneler at alıp satar, meyhanelerde Kazaklar uzun süre sonra kavuşmanın şerefine içerler. Pazar; bakır, tabaklanmış koyun postu ve at pisliği kokar.

Anlatılamaz derecede çeşitli, kekre ve tuzlu kokular getirir pazar yerinden yel. Çatlayan dalgaların sesine benzeyen çok sesli bir uğultu iki gün boyunca Kazak köyünün üzerinde durur.

Pazar gününün sabahı anası Syomka'ya sordu:

— Tosunu satmaya götürmeyecek misin?

Syomka elleri yanarak haşlanmış patates soyuyordu. Annesinin sorusuna karşılık vermedi. Parmaklarına üfleyerek dizlerindeki patates kabuklarını avucuyla silkeledi.

Stepanovna ocağın yanında maşayı şakırdatıyor ve konuşuyordu:

— Tosunu elli rubleye falan satabilsek, kışlık tahıl alırdık... Sana bir pantolon şart oldu, yavrum, bana da bir gömlek; her yerim meydanda... Sonra çocuklara da ucuz bir şeyler uydururduk. Çizme örneğin, hiç olmazsa hepsi için tek bir çift... Vanka okula gidecek neredeyse. Kış geliyor, o ise yalınayak.

Patatesten daha sıcak bir düşünce yaktı Syomka'yı: kaloş alabilirdi.

Gırtlığını güclükle oynatarak doğru dürüst çiğnemediği lokmayı boğazına indirdi. Bu düşünce aklına gelince yüreğinin altında bir şey küt edip kopmuştu sanki. Marinka, Grişka, anası, tosun, kaloşlar atlıkarıncaya binmiş gibi dönüyorlardı gözlerinin önünde. Anası hâlâ boğuk, tekdüze bir sesle konuşuyordu, Zebur okur gibi... Syomka ise fırlayıp kalkmış, yırtık kaftanı çatırdatarak çekmiş ve kendinden geçmişçesine kapıya doğru atılmıştı bile.

— Tosunu yularlamama dardım et! Duydun mu, ana? Hadi, çabuk!..

V

Syomka tosunu yularından çekiyor, serçe sürüsü gibi çocuklar arkadan koşuyor, huysuz tosunu cıyak cıyak bağırtarak değneklerle yürütmeye çalışıyorlardı. O ise inat ediyor, başını kudurmuş gibi sallıyor ve alçak perdeden, boru gibi bir sesle kızgın kızgın bağıriyordu.

Pazar yerinde arabaların yanında bağlanmış öküz ve inekler yatıyordu. Alt çeneleri salyalı salyalı geviş getirerek esner gibi oynuyor, ıslak toprağı ısıtan tüylü karınlarının altından buğu tütüyordu.

Çevrelerinde uzun çoban sopalarıyla sığırtmaçlar dolaşıyordu. Celebin biri gözüne kestirdiği öküzü çizme-

siyle dürtüp önüne geçti. Öküz inleyerek ön dizlerini yere dayadı, sonra ikiye ayrılmış tırnaklarıyla ağır vücudunu yapışkan çamura yükledi ve kışını gererek kaldırdı. Celep alışık parmaklarıyla göğsünü, bacaklarını, sırtını çabucak ve ustaca yokladı, dişlerinin yaşlılıktan yemip yenmediğini anlamak için ağzına baktı, sahibiyile tokalaştı, yeminler etti, başlığını yere çarptı.

Syomka'nın çite bağlı tosunu çok geçmeden kızıl saçlı bir celebın dikkatini çekti. Celep Syomka'ya yaklaştı.

— Sahibi sen misin?

— Benim.

— Ne kadar istiyorsun?

Syomka'nın yüzüne bakmıyordu. Öküzün çevresinde dolanıyor, kanca gibi parmaklarıyla ve kaşlarının kızıl damı altında fıldır fıldır dönen gözleriyle her yanını yokluyordu.

— Yetmiş! diye gürledi Syomka.

— Kendinle birlikte mi yoksa? diye dişsiz ağzıyla sırttı celeb.

— Madem öyle, yürü git!..

Syomka uzaklaşan celebın ardından baktı kaşlarının altından. Celep hafif döndü.

— Son fiyatını söyle!.. Altmışa razı mısın? Yok mu? Eh, otur bakalım tosununla birlikte. Bakarsın Tanrı yardım eder, sapasağlam evine götürürsün.

Syomka içerlemişti.

— Sen daha palavra at bakalım, seni besler o!

Kızıl saçlı celeb pazarda bir tur attıktan sonra yanında kır saçlı bir Ukraynalı'yla birlikte yeniden yanaştı.

— Nasıl, düşündün mü iyice?

— Yetmiş! diye dayattı Syomka.

Yarım saat sonra sesi kısılan celeb Syomka'nın titreyen eline iki kırmızı kâğıt parçası tutuşturuyordu (kâ-

ğitların sol köşelerindeki hoşnut yüzlü amcalar sepetlerin içinden tohum serpiyorlardı). Gene oracıkta, arabaların arasında satışın şerefine içtiler. Celep başını arkaya atıp koyu renkli şişeden lıkr lıkr çekiyordu. Bu sesin şişenin ağzından mı, yoksa celebın boğazından mı çıktığını anlayamıyordu Syomka. Şişe dönüp Syomka'ya geldi. Nemli bir sıcaklık ağzını ve midesini yakıyor, burnu samogon (*) kokusuyla açılıyordu. Şimdiye dek hiç bu kadar çok içmemişti.

— Haydi, hayırlı olsun!.. diye homurdandı celep bayat çöreği geveleyerek. Kötü fiyat vermedik sana... Bu yıl yem yok, kışın daha ucuza satman gerekirdi!

— Benim tosunum... Syomka'nın sesi titriyordu, bacakları da. Tosun değil, ailenin ekmek getireniydi... Mecbur olmasam satmazdım hiç!

Kızıl saçlı, Ukrayna'ya göz kırptı:

— Uzun söze ne gerek... Şu dünyada öküzlerle Kazaklardan başka budala yoktur. Öküz Kazak için çalışır, Kazak da öküz için. Böylece yaşam boyu birbirlerinin sırtına biner dururlar!..

Kızıl saçlı, öküzü çözdü ve yüksek sesle güldü. Syomka ise paraları avucunda sıkıyordu, eli ökseye tutulmuş ak göğüslü küçük bir toy gibi cebindeydi. Ayakları yumuşak başlı adımlarla dükkânlara doğru gidiyordu. Çakırkeyifliğin dumanladığı kafasında tek bir düşünce vardı: «Kolaşları giyip Marişkinalar'ın kapısı önünden geçeyim. Görsün bakalım, kaltak... Sadece Grişka'nın mı olurmuş kaloşu!..»

Satıcı tezgâhın üstünden hafifçe eğildi.

— Ne emrediyorsunuz, delikanlı?

— Şu şeylerden... neydi adı... kaloşlardan...

(*) Samogon (Rus.). Nişastalı maddelerden ilkel yöntemlerle yapılmış alkollü içki. Ç.N.

Syomka sesini zaptetmeye çalışıyordu, ama korkunç derecede yüksek, ipe sapa gelmez sesler çıkıyordu gırtlığından. Gelip geçenlerin kendisine baktıklarını ve durduklarını hissediyordu.

— Kaç numara emrediyorsunuz?.. diyen bulanık bir ses duydu uzaklarda bir yerden, sesini duyurmak için ciğerlerini şişirdi:

— Numara istemem... Temiz kaloşlardan ver bana!..

Satıcının küçük, tombul suratında yitmiş gözleri Syomka'nın yüreğine yağ akıtıyordu sanki. Sesi şimdiye kadar kendisiyle hiç kimsenin konuşmadığı kadar kibar, okşayıcıydı, gözlerini yaşartıyordu bu Syomka'nın.

— Dostum!.. Lütfen kaloş ver bana, ama numarasız tarafından olsun... Parasını vereceğim... Yeter ki temiz olsun, numarasız tarafından.

Satıcının gözlerinde yanan hilekâr gülümsemeyi görmüyordu Syomka.

— Bir çizme gerek size, çıplak ayağa kaloş giyilir mi? Bu yana buyurun, bir deneyin. Çok güzel bir malıdır bu!. Şahane

Birisinin kokulu, sığır derisi çizmeleri giymesine yardım eden hatırnaz ellerini uykudaymışçasına hissetti Syomka. Sonra çadırbezi paravananın arkasında Syomka'ya vücudunu dalayan çuhadan bir pantolonla uzun bir ceket geçirdiler hışırdata hışırdata. Syomka'nın pırtılarını tezgâhtar öğrenerek bir gazeteye sarıp koltuğunun altına sokuşturdu onun. Syomka yalpaladı, tezgâhtarın yuvarlak sırtını kucakladı ve mutlu, nedensiz bir gülüşle güldü.

— Ceketçikten memnun kalacaksınız... Gerçek bir çuhacıdır, savaş öncesinden kalma...

Gözleri Syomka'yı okşuyor, o güne dek Syomka'yla konuşanlardan hiç birininkine benzemeyen sesi içine tatlı tatlı işliyordu.

— Bir de kasket giydirmeme izin verir misiniz?

Syomka mutluluk gözyaşlarıyla ağlayarak uzattı başını.

— Kardeşler!.. Mezara bile girerim isterseniz!.. Yerin dibine batsın para!.. Kaloşlar daha değerli benim için... Al!..

Buruşmuş, nemli banknotlar Syomka'nın avucundan usulca yere düştü.

Satıcı onları çabucak topladı, kutudaki mangırları şakırdattı, altmış rublenin üstünü tıktı Syomka'nın cebine: yeşil bir elli kopeklikle iki tane gıcır bir kopeklik. Güve yeniği, gösterişli bir kasket Syomka'nın kafasına oturtuldu ve o zamana kadar okşayıcı, yumuşak bakan gözler sivri iğneler gibi battı Syomka'ya. Bir ses kulağının tam dibinde böğürdü:

— Defol, itoğlu it! Sarhoş salak! Yürü!

Arkadan birisi bir diz koydu ve Syomka tezgâhın arkasından suratında donakalmış sarhoş gülümsemesiyle birlikte uçup çamurun içine çuval gibi düştü. Güçlülük doğruldu, sunturlu bir küfürle ağzını açmıştı ki birdenbire tam önünde Marinka'yı, bayramlık eşarbinin altında gülen gözlerini ve salatalık pomadından parlayan yanaklarını görüverdi.

Bulanık bir sis içindeymişçesine pazarda dolaştı onunla birlikte. Son elli kopeğiyle yapışkan bonbonlar aldı ona, bir yerde düşüp canını fena halde acıttı, ama Marinka'nın hayran bakışının hep üzerinde ışıdığını çok iyi hatırlıyordu. Sendeleyerek, torba gibi külot pantolonun içindeki bacaklarını geniş geniş açarak, parlak

kaloşlarıyla çamur sıçratarak yürüyordu. Marinka biraz arkadan geliyor, fısıltıyla yalvarıyordu:

— Syoma, yapma!.. Gürültü etme, herkes bize bakıyor!.. Syoma, ayıp ama...

Akşam «kantin»in yanında kazaçok oynadı, tanımadığı kazaklarla samogon içti, safaktan önce de yalpalayarak eve kadar geldi ve pencereyi hızlı hızlı tıklattı.

Anası paçavralara sarınıp kapıyı açtı ve korkuyla sendeledi.

— Kimsin? Kimi arıyorsun?

— Benim anacığım...

Anası kötü bir şey olduğunu sezmişti. Titrememeye çalışarak, sessizce içeri aldı Syomka'yı ve mum kalıntısını yaktı. Ocağın üstünde çocuklar hep bir ağızdan horluyorlar, ateş çatırdıyor ve tütüyordu.

— Tosunu sattın mı? diye sordu, ince ince titreyerek birbirine çarpıyordu dişleri.

— Tosunu sattım... sattım... evet...

— Ya paralar?!

— Paralar mı? İşte.

Syomka dudaklarını çarpıtarak gülümsedi ve elini cebine attı. Sessizlikte, parmaklarının cebi kasıla kasıla tarayışı duyuluyordu. Boğuk bir bakır şıkırtısı işitildi.

Anasının sabit bakışları Sykomka'nın elinin karıştırdığı boş cebe yapışmış kalmıştı. Yalpalayarak, masaya dayanarak cebinden iki bakır, parlak kopeği çıkartıp toprak dösemeye fırlattı Syomka. Paralardan biri sarı bir ateş böceği gibi döndü ve tıngırdayarak sedirin altına kaçtı.

Anası bir hırıltı çıkararak dizlerinin üstüne düştü, Syomka'nın bacaklarına sarıldı, ulur gibi bağılıyor ve kır saçlı başını yerlere vuruyordu.

— Yavrum!.. Oğulcuğum! Olur mu? Oho-ho-ho-o!
Ne yapt-ı-n sen?!

Syomko ayaklarını çekerek kapıya doğru yürüyor, o ise morararak, çığlıklardan tıkanarak arkasından dizlerinin üzerinde sürünüyordu. Yırtıklardan dışarı çıkan ince, kurumuş göğüsleri sallanıyor ve gözyaşları Syomka'nın çamurlu çizmelerinin üstüne dökülüyordu.

1926

ORTAK BİR DİL

Lujini köyünün üstünde eskimiş, kirli bir kar kabuğu var, uçup gelen kargalar mermi çeliği renginde yeni tüylere bürünmüşler.

Bacalardan tüten duman gevşek ve ince. Gökyüzü gökyüzüne benziyor; gri. Evlerin konturları, hafif sisten olsa gerek, bulanık. Sadece Don'un öte yakasında Obdonskaya dağı belirgin ve sert görünüyor. Bir de orman var, gölgeyle çizilmiş gibi.

Halkevinde bölge Sovyetleri toplantısı var. Toplantı başlıyor. Parti çevre komitesi sekreteri uluslararası durum üstüne raporun kelimelerini güvenle sıralıyor. Sıralarda delegeler: arkadan bakılınca kırmızı kenarlı Kazak kepleri, papaklar, kulaklıklı başlıklar, sepilenmiş kısa kürkler giymiş sıralar. Tek bir soluk sesi. Arasına tek bir öksürük. Tek tük sakallar, daha fazla çeşitli renklerde bıyıklarıyla ve bıyıksız, yüzleri traşlı insanlar.

Sekreter Chamberlain'm notasını okuyor. Arka sıralardan öfkeli bir ses:

— Havlamanın bakalım!

Başkan bardakla surahiye vuruyor:

— Düzeni bozmayalım!..

Rapordan sonraki yarım saatlik arada, fuayede papakların üstünde bir tütün dumanı belirince insan ses-

lerinin uğultusu arasında Maydannikov'unkini andıran tanıdık bir ses duydum. Yakınımdakileri iterek araladım. O, Peşçanıy hutorunun (*) yeniden seçilen Sovyet başkanı Maydannikov'du. Çevresinde bir küme Kazak. İçlerinden en genç, yıpranmamış Budyonniy kepi giymiş olanı konuşuyordu:

- ... Savaşacağız da.
- Kuyrığumuzu keserler...
- Ya eskiden...
- Teknik var onlarda, kardeş.
- Halksız teknik Kazaksız ata benzer.
- Halkları az mı yani?

Maydannikov yeniden konuşmaya başladı. Koyu, yumuşak bir sesi var, iyi cins tekerlek yağı gibi.

— Bırak bunları. Senin dünyadan haberin yok, hemşerim.. Savaş olursa olsun, korkumuz yok bizim... Dur be yahu! Bırak, söyleyeyim! Ben öğütmeyi bitireyim, sen ondan sonra ekersin, önce dinle. Bizi Alman savaşına dokuz yüz on beşte aldılar. Ben üçüncü tertiptim. Kamenskaya köyünden cepheye sevkettiler bizim süvari bölüğünü. Sekizinci piyade tümeninin ardına taktılar, düğmelenmiş gibi birlikte geziyoruz onunla. Çarpışmalara katıldık. Stır önlerinde atlarımızdan ayrıldık. Tüfeklerimize birer süngü takıldı ve biz çekirgelğe terfi ettik. Savaşıyoruz. Siperlerde falan. En fazla da siperlerde. Bir yıl lânetli çamurun içinde oturarak geçirdik. Dört ay aralıksız. Her yanımızı bit bürüdü. Kimisi sıkıntıdan, kimisi de yıkanmamaktan. Bitler de çeşit çeşitti: Sıkıntıdan doğanlar kambur, kel oluyor, pislikten çıkanlar ise kara, böcek gibi. Onlar çeşit çeşitti, ama hepsini aynı şekilde besliyorduk biz: gömleği çıkarıp toprağa seriyorduk, üzerinden bir matara ya da bir mer-

(*) Hutor: Çiftlik benzeri arazi. (Ç.N.)

mi kartuşu geçirdik mi kana bulanıveriyordu ossaat. Sopalarla vuruyorduk onlara, palaskalarla... Hayvan öldürür gibi öldürüyorduk. Öylesine üremişlerdi! Sürü sürü geziyorlardı gömleklerimizde.

Bir yandan da savaşıyorduk. Niçin, neden ve niye hiç kimse bilmiyordu. El çorbası içiyorduk.

Bir yıl geçti, bir sıkıntı basmıştı içime. «Ölsem de her şey bitse!» diyordum. Bir yandan da atımı özlemiştim, seyisin nasıl baktığını görmemiştim aylardır. Öte yandan da ailemin hali niceydi, kim bilir! En önemlisi de millet -bu arada ben de- neden ölüme gidiyordu, belli değildi.

Dokuz yüz on altıda bizi cepheden çektiler, kırk versta (1) kadar uzağa sevkettiler. Bölüğe takviye geldi, hemen hemen yalnızca yaşlılardan. Sakalları göbeklerinden aşağı falan filan. Biraz dinlendik, atlarımıza baktık. Derken - hop! Tümen karargâhından bir emir geldi: cephe hattına sevk ediyorlardı bizim bölüğü. Orada askerler başkaldırmış, siperlere, çamurun içine yatmak, ölümle senli benli olmak istemiyorlarmış.

Kazak yüzbaşı Dımbaş anlattı bize: «Böyle, böyle» dedi. Bunun üzerine ben tuttum, ona bir pusula yazıp kalabalığın içinden attım. «Asaletmeab (2), savaştan sözederken çeşitli diller konuşan halkların aralarında döğüşüklerini söylemişsiniz. Peki, nasıl olur da bizimkilerin üstüne yürürüz?» Okudu, suratı değişti, ama bir şey demedi. Bizim bölüğe yaşlı kazakları, üstelik de eskidincileri (3) sokarak yemişlerdi bizi. Onlar çara-

(1) Versta: 1,06 km.lik Rus uzunluk ölçü birimi. (Ç.N.)

(2) Çarlık ordusunda subaya hitap şekli. (Ç.N.)

(3) Eskidinci (Rus, «starover»): Patrik Nikon'un din reformundan sonra eski inançlara bağlı kalan, gelenekçi ve tutucu Ortodoks topluluğu. (Ç.N.)

mara bağlı olurlardı. Hem yaşı adamlar eski zaman askerliğinin mektebinden geçmişler, hem de kafaları az çalışıyordu, askerlik öldürmüştü onları. Sonra: o yıllarda alayda insanın aklını orakçının ot biçmesinden daha kolay köreltiverirlerdi.

Askerlerin üstüne sürdüler bizi. Dört tane makinalıyla bir de zırhlı araç vardı yanımızda. Alayın başkaldırdığı yere yaklaştık, baktık daha önce iki bölük kadar Kuban kazağıyla şöyle yabanıl, çopurumsu, Kalmıklara benzeyen birileri gelmiş, alayı sarıyorlardı. Müthiş bir şeydi, kardeşler! Korunun öte yanında iki batarya topları topraklardan çözmüştü. Alay ise ormanın açıklığında durmuş, homurdanıyordu; ama onlar duruyor ve homurdanıyorlardı.

Bizim yüzbaşı komut verdi, kılıçları çektik ve atları tırısı kaldırıp, askerlerin üstüne sürdük... Kubanlılar da yürüdüler... Askerler tüfeklerini atmaya başladılar. Odun gibi yağdılar tüfekleri, yeniden homurdanmaya başladılar.

Benim yüreğimde kan kaynıyor, dudaklarım tuzlu tuzlu yanıyordu. Kendim toprağın içinde köstebek gibi yaşarken nasıl olur da bir insanı bu mezarın içine tıkar-dım?.. Dörtnala yaklaştık. Bir baktım, bizim takımın Kazaklarından Filimonov kızmış, askerinin birinin suratına kılıcının tersiyle vuruyor. Surat gözlerimin önünde şişiyordu, kan içinde kalmıştı. Asker ise korkmuştu. İliklerime kadar ürperdim, kendime hâkim olamadım, atımı sürdüm: «Bırak, Filimonov!» Tuttu, anama sövdü, boşuna eskidinci dememişler. Kılıcı yaklaştırdım, korkutayım diye: «Bırak, dedim, yoksa doğrarım valla-hi!» Sırtındaki tüfeğe yapıştı. Ben de kılıcın ucunu gırtlığına dürtüverdim... Mankene dörter gibi dürtmüştüm, ama yeryüzünden bir adam eksiltmişiz meğer... Orada

öyle bir şey oldu ki, şeytan gelse anlayamaz. Kuban Kazakları bize ateş etmeye başladılar, biz onlara. Yabancılar, hani şu çopurlar, bizim üstümüze hücumla kalktılar. Askerlerse tüfeklerini yeniden aldılar, homurdanmaya ve süvarilerin hepsine ateş etmeye başladılar. Ne heyecanlı bir şeydi...

Bizi oradan aldılar, önce cephe gerisine yollayacak oldular, sonra hop diye Karpatlar'a sürdüler. Gece vakti siperlerin bağlantı hendeklerinden geçtik. Tıkırtı bile çıkarılmayacak, diye emir vardı. Meğerse Avusturyalıların siperleri bizimkilerden kırk sajen (1) ötedeymiş. Gündüzleri oturuyorduk. İnsan kafasını çıkaramıyordu dışarı. Yağmur. Yaş. Siperlerin içinde çamur ayak bileklerimizimize kadardı. Uyku dinek bilmez olmuştum. Hayat mıydı bu! Niçin bu siperlerin içinde ölümle kucak kucaka yaşadığımızı düşünüyordum. Avusturyalılarla bir yol konuşmak düşüncesi kafama bıçak gibi saplanmıştı. Onların askerleri bizim dilden konuşuyorlardı. Bağırıyorlardı bazen: «Pan (2), neden savaşıyorsunuz?» diye. Biz: «Ya siz neden?» diye sesleniyorduk. Mesafe uzak olduğundan çözemiyorduk işi. «Şöyle bir toplanmalı, güzel güzel konuşmalı» diye düşünüyordum. Olanak yoktu ki: Milleti hayvan gibi dikenli tellerle bölmüşlerdi, oysa Avusturyalı dediğin de bizim gibiydi tıpkı. Hepimizi toprağımızdan çekip ayırmışlardı, çocuğu memeden ayırır gibi. Ortak bir dilimiz olmalıydı bizim.

Bir devriyenin bağırsıyla uyandık: «Kardeşler, bakın, bizim tellere bir hayvan takılmış!» Avusturyalıların da biçilmiş ekine üşüşen kargalar gibi toplandıklarını işitiyorduk. Başımı biraz dışarı çıkardım. Karşımda

(1) Saje (Rus.): 2,03 m.lik uzunluk ölçü birimi. (Ç.N.)

(2) Pan: Bazı Slav dillerinde (örneğin Çekçe'de) «bay» anlamına. (Ç.N.)

«Mus» denilen, geyiğe benzeyen, dallı budaklı boynuzları olan bir hayvan duruyordu. Boynuzları tel engellere takılmıştı. Cephenin bize göre sol yanında şiddetli çarpışmalar oluyordu. silah sesleri siperlerin arasına kovalamıştı hayvanı.

Avusturyalılar bağııyorlardı: «Pan, hayvanı kurtarın, ateş etmeyeceğiz!» Kaputu çıkardığım gibi toprak yığının üstüne çıktım. Onların siperlerine baktım, yalnız kafalar görünüyordu. Hayvana yaklaşayım dedim, ama öyle bir şahlandı ki, kazıklar, tahkimat sallanmaya başladı. Üç Kazak daha yardıma koştu bana. Hiç bir şey yapamıyorduk, yanma yaklaştırmıyordu ki bizi! Baktık, Avusturyalılar geliyor koşa koşa, tüfeksiz, birinde bir makas.

İşte orada konuşmaya başladık. Bizim yüzbaşı toprak tümseğin üstüne yatmış, en yakındaki Avusturyalı'ya nişan alıyor, ben de vücudumla örtüyordum onu. Subaylar bizi dağıtamadı, Avusturyalıları konuk olarak bizim siperlere getirdik. Biriyle konuşmaya başladım, ama ne onların dilinde, ne de bizim dilde tek kelime söyleyemiyordum, gözyaşları kesiyordu sesimi. Yaşlıca, kızılca saçlı bir Avusturyalıydı benim kismetime düşen. Onu bir fişek sandığına oturttum: «Pan, dedim, bizden düşman olur mu, akrabamız biz! Bak, ellerimizin nasırları geçmemiş daha.» Sözleri çıkaramıyordu, ama ruhuyla anladığımı görüyordum, avucundaki nasırı okşuyordum çünkü! Başını sallıyordu, evet, doğru, gibilerden. Çevremizde Kazaklardan ve onların adamlarından bir küme toplanmıştı. Ben: «Bize sizin hiç bir şeyiniz gerekli değil, pan, diyordum, siz de bizimkilere dokunmayın. Gelin bitirelim savaşı!» Baktım, o da aynı düşüncedeydi, ama söylenenleri anlamıyor, bizi elleriyle kendi siperlerine çağırıyordu. Anlatmaya çalışıyordu: orada bizden biri var. Rusça konuşuyor, gibilerden. Gittik. Bütün bölük kalktı ve yü-

rüdü! Subaylar korkmuş, tüymüşlerdi. Avusturya siperlerine vardık. Onlardan bir Çek bizim dilden konuşuyordu. Ben, benim Avusturyalıyla konuşuyordum, o da çeviriyordu. Bizlerin düşman değil, akraba olduğumuzu yineledim benimkine. Ve de avucundaki nasırı yeniden tırnaklayıp sırtını sıvazladım. O Çek aracılığıyla yanıtlıyordu: ben bir işçiyim, tesviyeciyim, tamamen sizin gibi düşünüyorum, şeklinde. Ben ona: «Gelin, savaşı bitirelim, kardeşler, dedim. Faydasız bir şey bu. Süngüleri de ta kabzasına dek bizi zehirleyenlere saptamak gerek.» Gözleri bile yaşardı benim bu sözlerime. Evde karısıyla çocuğunu bıraktığını, savaşı bitirmeye razı olduğunu söyledi. Büyük bir gürültü kopardık. Onların subaylarından biri hindi gibi dolaşüyor, adi adi dış gıcırdatıyordu. Kardeşleştik ve kahvelerini içtik. Hepimiz için ortak öyle bir dil bulmuştuk ki, ben bir şey söylüyordum, onlar söz daha ağzımdan çıkar çıkmaz dilmaçsız anlıyorlar, göz yaşlarıyla, bağıra çağıra beni öpmeye koşuyorlardı.

Böylece bizim siperlere gelince tüfeğimin mekanizmasını çıkardım, çamurun içine atıp çiğnedim ve bir kez daha Avusturyalı kardeşime: tesviyeciyeye, işçiye, rençbere kurşun atmamaya büyük yemin ettim... Daha o gece bizim bölük siperlerden alındı, Şavelki köyü yakınlarında silahlarımızı aldılar. Bir süre sonra da darbe oldu. Petersburg'da çarın gereğine baktılar...

Budyonnıy başlığı giymiş bir Kazak, hikâyecinin sözünü kesti:

— Dur hele, ya hayvan ne oldu?

— Hayvan mı? Hayvanı kurtardık. Bir sığradı, sığırayış o sığırayış, son görüşümüz oldu. Bir kangal dikenli teli de boynuzunda götürdü. Sorun hayvan değil burada. İnsanlar ortak bir dil konuşmaya başlamışlardı, sen ise «savaş da savaş» diye atıp duruyorsun. Nasıl olacağı

belli savaşın: onların askerlerinin yanına bir gittik mi nasır nasıra sürter ve konuşmaya başlarız...

— Delege yoldaşlar, buyurun! diye bağırdı birisi sah-neden çingirak çalarak.

Delegeler kapının kanatlarını aralayarak, bağıra çağıra konuşarak salona akmaya başladılar.

ÇİFTE KOCALI ANNA

Tepenin üstünde, telgraf direklerinin oluşturduğu seyrek çitin arkasında, dikenli omurgalara benzeyen ormanlar eğri büğrü uzanır: Kaçalovski, Atamanski, Rogojinski ormanları. Susuz vadinin çakalerikleriyle örtülü yamaçlarından biri Kaçalovka kasabasına dayanır. Kasabanın alçak evcikleri de neredeyse Kaçalovka kollektivinin yapılarının dibine kadar sokulur.

Kaçalovka kollektivinin başkanı Arseniy Klyukvin bir dağsıçanı yuvasının yanında bacaklarını genişçe açmış, hafifçe öne doğru eğilmiş duruyordu. Rüzgâr, üstündeki kuşağı çözükle gömleği çalkalıyor, boncuk boncuk terleri alnından burnuna doğru kovalıyordu. Yanında duran Artyom dede nasırlı avucunun altından traktörün kokulu dağsıçanı yuvalarının arkasındaki bakir toprağı parlak kesekler halinde parçalayışını seyrediyordu. Sabahdan beri dört desyatına devirmişti traktör. İlk denemeydi bugünkü. Arseniy'in boğazında reçineli bir kuru luk vardı sevinçten. Traktörün kambur sırtını ağılın sonuna kadar gözleriyle uğurladı, sıcaktan kavrulmuş dudaklarını yalayarak,

— Gördün mü, Artyom dede, makinayı!.. dedi.

Dede altüst olmuş pulluk izlerinin üzerinde oflaya pufloya, sendeleyerek yürümeye başladı. Yürürken kah-

verengi, yamru yumru olmuş eline bereketli topraktan bir tutam aldı, avucunda ufaladı ve sırtını Arseniy'e dönüp biçimsiz başlığını pulluk demirlerinin deştiği toprağa fırlatarak ağlayan bir sesle bağırdı:

— Yazıklar olsun be! Elli yıl ben öküz için, öküz de benim için çalıştık... Gündüz tarla sür, gece onu otlat... Uyku dinek bilme... Gene de kış geldi mi sıkıntı çek... Nasıl dayanayım buna ben?

Dede kırbacıyla traktörü gösterdi, elini acı acı saldı ve başlığını öne çekip arkasına bakmadan yürümeye başladı.

Güneş geceyi geçirmek için kurganın arkasına indi. Baharın alacakaranlığı çabucak sarıp sarmalamıştı stepi. Makinist traktörden indi, akıl tozları koluyla yanaklarına yaydı.

— Yemek zamanı geldi. Eve gidiver, Arseniy Andreyeviç. Kadınlar inekleri sağmışlardır şimdi, taze süt getirirsin.

Arseniy alçak boylu güzlük ekinlerin içinden barınağa doğru yürüyordu. Dere yatağının içinden yamaca tırmanmaya başlamıştı ki bir araba gıcirtısı ve ağlamaklı bir kadın sesi duydu:

— Ho, lânet olasıcalar! Ah, ne yapacağım ben sizinle, kahrolasıcalar?... Ho-ho!..

Akşamın çığından ıslanmış kumluktaki yolda arabaya koşulmuş öküzler duruyordu. Terli sırtlarından buğu tütüyordu öküzlerin. Genç bir kadın çevrelerinde dört dönüyor, kırbacını umutsuzca sallıyordu.

Arseniy yaklaştı.

— Merhaba, kadınıim.

— Merhaba, Arseniy Andreyeviç.

Sıcak bir sevinç bastı Arseniy'i, dizleri titredi.

— Sen misin yoksa, Anna?

— Benim ya. Öküzlerle başım dertte, bir türlü yürümüyorlar... Çattık belâya...

— Nereden geliyorsun?

— Değirmenden. Çavdar yükledik, yerinden kıpırdamıyor öküzler.

Arseniy paltosunu bir hamlede çıkardı, kadına fırlattı. Gülüyordu:

— Çıkarmana yardım edersem bahşış var mı?

Kadının gözlerine bakmak istiyordu, ama kadın kaçırdı gözlerini. Eşarbını örttü.

— Yardım et, Allah rızası için!.. Ödeşiriz...

Yirmi yedi yaşındaydı Arseniy, gücü kuvveti de yerindeydi. Altı çuvalı yokuşun başına taşdı. Ter içinde indi dere yatağına. Soluk soluğa arabaya ilişti.

— Ee, kocandan haber yok mu, bakalım?

— Deniz aşırı yerden, Vrangel'in (*) yanından dönen Kazaklar Türkiye'de öldüğünü söylediler.

— Sen ne yapmayı düşünüyorsun?

— Hiç... Neyse, ben gideyim, zaten geciktim. Yardım ettiğin için sağol, Arseniy Andreyeviç!

— Kuru kuruya sağolun faydası yok...

Gülümsemesi donmuş, yapışmıştı Arseniy'in dudaklarına. Bir dakika sustu, sonra eğildi, beyaz eşarplı başı sol koluyla sıkı sıkıya sardı, dudaklarını titreyen, serin dudaklara yapıştırdı. Ama dikenli nasırlar içindeki el utandırıcı, yakıcı bir tokat yapıştırdı yanağına. Anna yana kayan eşarbını düzelterek kurtuldu, ağlamaklı bir sesle, soluk soluğa bağırdı:

— Hiç utanman yok, alçak!

— Ne bağırıyorsun, yahu? diye sordu Arseniy sesini alçaltarak.

(*) Vrangel: Kızıl Orduya karşı yürüttüğü mücadeleyi kaybederek yurt dışına kaçan bir Beyaz Ordu generali. Ç.N.

— Evliyim de ondan! Ayıp denen bir şey var! Başkasını bul bu iş için!

Anna öküzlerin yularını çekti, gözyaşlarıyla dolu bir sesle bağırdı yoldan:

— Hepiniz birsiniz, itler!.. Haydi, ho, kahrolasıcılar!..

Bahçeler gelinliklerine bürünmüş, sütpeembe, sarhoş çiçekler açmışlardı. Kaçalovka gölcüğünde, geçen yıldan kalma kamışların arasında, çürümüş, kaygan kütüklerin yanında danslı kurbağa şarkıları, kazların sevgi fısıltıları ve sudan tüten bir ses vardı çakırkeyif gecelerde... Toprak boş yatmadığı için (bir traktör vardı) Kaçalovka kollektivi başkanı Arseniy'in günleri aydınlı, güneşli bir sevinç vardı içinde. Ama işte bir ateştir düşmüştü yüreğine, yaşamının tadı kaçmıştı... Üçüncü gün horozlardan önce kalktı Arseniy, yeldeğirmenine doğru çıktı, gıcırdayan iskelenin yanına oturdu. Yarın kadınların dedikodu yapmaları, kollektifdeki çocukların onu gösterip göz kırpmaları ve gözgöze gelip gülüşmeleri umurunda değildi. Yeter ki onu bir kez görse, sonbaharda, harman sırasında, birlikte pelinli arpayı yığınlayışlarından beri gözünün ne işi, ne de dünyayı gördüğünü söyleseydi.

Uzaktan beyaz başörtüsünü farkettti.

— Merhaba, Anna Sergeyevna!

— Merhaba, Arseniy Andreyeviç!

— Bir çift sözüm var sana.

Anna yüzünü çevirdi.

— Milletten utan hiç 'olmazsa!.. Otlakta böyle konuşma olur mu? Kadınlara karşı ayıp!..

— Dur da söyleyeyim!

— Vaktim yok, inek mısıra girer.

— Dur!.. Kıрма beni, hava kararınca kızılağaçların oraya gel, bir şey var...

Anna başını omuzlarına gömdü, arkasına bakmadan yürüdü.

...Sarmaş dolaş olmuş kızılağaçların yanında azgın bir böğürtlen çalıları köstekliyordu. Kızılağaçların yanında geceleri bildircin kapanları vardı. Otların üzerinde sis büklüm büklüm oluyordu.

Arseniy hava kararınca kadar bekledi ve tepenin üzerinden birisinin kaçamak adımları altında saçılan çamur hışırdamaya başlayınca parmaklarının soğuduğunu, alnının soğuk bir terle ıslandığını hissetti.

— İncittim mi seni o zaman? Bırak, kızma, Anna!

— Ben alıştım buna kocamın yokluğunda...

— Neyse, şimdi bir şey söylemek istiyorum... Dul yaşıyorsun sen, kaynatana bir gereğin yok... Bana varır mısın? İyi davranırım sana... Şuna da bak, ne ağlıyorsun canım? Kadın milleti, değil mi? Eğer kocandan yana bir kuşkun varsa, gelirse zorlamam seni... ona gidersin eğer istersen...

Anna yanına, nemli, çiğden ıslanmış toprağa oturdu. Başını önüne eğmişti. Kurumuş bir çalıyla görünmeyen düğümler çiziyordu yere,

Arseniy çekinerek sarıldı ona. Elinden kurtulacağından, bağıracağından, o seferki, tarladaki gibi, kötü bir söz söyleyeceğinden korkuyordu. Ama gözlerine bakınca başörtüsünün kara gölgesi altından kurumamış göz yaşlarını ve gülümseyişini gördü.

— Eh, Anna, boşver her şeye be!.. Gidelim imzaları atalım, kollektivimize gidip işe sarılalım!.. Daha ne zamana kadar dertleneceksin?

Kuraklık. Ağaçların aralarından tırpanların guguk kuşlarını ürküten tınıltısı var. Millet otları biçmiyor, köklüyor. Adyuşkin Yarının öbür yanında kollektiv traktörü iki biçer çekiyor. Toz. Sıcak. Saman yığınları tıkmış stepi. Gün öğle olmuştu, Arseniy yabayı attı. Gömleğindeki dikenli tozları silkeleyerek yıkanmak için barakaya doğru yürümeye başladı. Karısı Annuşka görünmüştü karşıdan. Bir versta öteden tanıdı hızlı hızlı, zıplayarak yürüyüşünden. Tırpancılara azık getiriyordu. Yaklaştı. Güneşin doya doya öptüğü yanaklarında bir pembelik vardı.

— Yoruldun mu, Nyura?.. Barınağa on üç versta kadar var.

— Yok, çok değil. Sıcak olmasa kolay yürünürdü.

Bir tınazın altında yanyana oturdular. Arseniy yabadan nasır tutmuş eliyle onun elini okşadı, gözlerinin gülüşüyle cesaret verdi ona.

Akşam Anna merdivende karşıladı Arseniy'i. Düşmekten korkuyormuş gibi sıkı sıkı parmaklıklara yapışmıştı. Bembeyaz kesilmiş dudaklarını güçlkle kıpırdattı.

— Arsyuşa!.. Kocam... Aleksandr Türkiye'den mektup yollamış... Memlekete geleceğini söylüyor...

Kiminin talihine mutluluk düşer, kimininkine mutlulukçuk...

Kaçalovkalıların tahılı tümenden yanmıştı. Güneşten kapkara kavrulmuş tarlada başaklar hışırdıyordu, ama bunlar başaktan çok köklü, boş, rüzgârın önünde çingirdayan pelindi. Kaçalovski ve Atamanovski ormanları arasında, yol boyundaki kollektiv tarlasında, güze kadar rüzgârın «Örnek işleme» yazan çam ağacından tabelayla alay eder gibi oynadığı yerde ise Kuban buğdayının boyu atların karnına varmıştı. Kime düşer böylesi... Ka-

çalovka'nın zengini Yaşçurov (on iki çift öküzü, bir yılık atı, buharlı bir değirmeni ve keskin gri gözleri vardı) önceleri, baharda, Kaçalovka'nın tarlalarına yağmur inip de kollektivin tahılı biraz kıyıda kalınca kıs kıs gülmüş, gür sakalının ucunu sağlam, sarı dişleriyle ısırarak,

— Tanrı doğruyu görür ya... demişti. Ona itaatkâr olanlara, İsa'nın dinini sayanlara yağmur var, evet, efendim!.. İşte kollektiv komunistleri silindi! Akıllı geçiyorlar bir de!.. Tanrısız yola varılmaz, demişler!..

Ve daha neler neler diyordu. Kaçalovski ormanlarının üzerindeki yoldan geçerken de kısa tüylü, benekli iğdişini durduruyor, kırbacıyla direkte rüzgârın önünde danseden tabelayı gösterip gülüyor, sarı domuz dişlerini çıkarıp göbeğini hoplatarak:

— Örnek-mi-i-i-ş!.. Güz olsun da, görürüz örneği!.. diyordu.

Kollektivin traktörü toprağı dizboyu sürmüş, Kaçalovkalılar ise dededen gördükleri gibi şöyle böyle altüst etmişlerdi. Kaçalovkalılarda desyatına başına sekiz ölçü çıkmış, kollektivciler kırkar kaldırmışlardı. Hasetlerini gizlemeye çalışarak gülüyordu Kaçalovkalılar:

— Yetim malı yitmez, derler.

Ama sonunda, eylül ayında, bayram günü hutor toplantısından kollektiv avlusuna geldiler Kaçalovkalılar. Tahıldan şişmiş ambarların yanında biraz şamata ettiler, traktörü uzun uzadıya gözleriyle ve nasırlı parmaklarıyla yokladılar, oflayıp pufladılar ve gitmeden önce işinin ehli rençberlerden bir mujik olan Artyom dede Arseniy'i bir yana çekti, sigara kokusu sinmiş sakalını onun kulağına sokarak homurdandı:

— Sizden ufak bir dileğimiz var, Arseniy Andreyeviç. Allah rızası için bir iyilik et, bizi toptan kollektivine al! Yirmi yoksul aileyiz biz...

Arseniy hoşnutlukla eğildi, yaşlıları selâmladı:

— Hoş geldiniz!..

Kollektivde iş boğaza kadar. Kurak bir yıl. Çevredeki hutor ve Kazak köylerinde tahıl kıtlığı var. Kaçalovka'nın yanındaki yoldan sürü sürü dilenci geçiyor. Kaçalovka'ya saptıkları da oluyor. Boyalı pancurların önünde cansıkıcı, zayıf sesler gıcırıyor:

— İsa Aşkına...

Sineklerin yuvalandığı bir pencerecik açılıyor, sakallı bir baş güneşin yakıp kavurduğu sokağa bakıyor, homurdanıyor:

— İyilikle gidin, gezginciler, yoksa köpekleri salarım! İşte kollektiv, onlara sorun. Bu düzeni onlar getirdi, sizi de onlar beslemek zorundalar!

Her gün tek ve kalabalık halinde kollektivin reçine-li, rendelenmiş kapısına doğru uzanıyorlardı. Arseniy, avurtları çökmüş ve güneşten yanmış, kollarını umutsuzca sallıyor:

— Nereye koyayım sizi ben? Her yer dolu! Karnımız doymaz ki sizinle birlikte!

Ama kollektivin kadınları Arseniy'in üstüne kaygılanmış bir arı uğultusuyla saldırıyorlar ve sorun çoğu kez Arseniy'le mujiklerin ellerini sallayıp yürümeleriyle, kadınların da konukları barınak haline getirilmiş ambara getirmeleri, geniş mutfağın pencerelerinden avluya akşam dek tencere ve tabak seslerinin taşmasıyla son buluyor.

— Kadınlardan rahat yok!.. diyordu. Bunlar için bir yasa bul, Arseniy. Bir sürü ihtiyarı topladılar, kilerin anahtarını da benden aldılar!..

— Canları cehenneme, dedeciğim!.. diye gülümsüyor Arseniy.

Kollektiv üyelerinin sayısı iki katma çıkmıştı. Ço-

cuk sayısı da artmıştı. İşçilerin bir bölümü harmanı bitirmiş, nadas sürüyor, diğerleri bir okul yapıyordu.

Kollektiv avlusu sabahtan gece hava kararınca dek karınca yuvası gibi kaynıyordu.

Ambarda bir makina oflaya puflaya çalışıyordu. Bir elektrik lambası tertemiz süpürülmüş avluya sarı ışık dalgaları saçıyordu. Kaçalovka'nın üstünde asılı kalmış çarpık ayın rengi solmuştu elektrikten; yeşilimsi, küçük ve gereksiz görünüyordu şimdi.

Anna iki haftadır ağıl vardiyasında çalışıyordu. Altı kadınla birlikte inekleri sağıyor, buzağıları dışarı çıkarıyor ve uyumaya gidiyordu. Hemen gelmiyordu uykusu, Arseniy'in düzenli soluklarını dinleyerek sağa sola dönüyor, geçmiş ve kollektivdeki şimdiki hayatını düşünüyordu.

Gökyüzü sabahtan gri bulutlardan kalın bir kundakla örtülmüştü. Arasına gök gürlüyordu. Ağaçlıkta kargalar bağırıyor, söğütler hışırıyordu. Evin önündeki küçük bahçede baygın bir çiçek kokusu vardı, sivri yapraklı ısırğanlar toprağa doğru eğilmişti. Samanlık damının arkasında bir şimşek, kertenkele gibi kaydı gökyüzünde, gök gürlledi, yağmur damlaları damın üstünde tıkırdamaya başladı, rüzgâr avluda boz bir toz sütunu kaldırdı, fırtınanın kopardığı bir pancur çarptı ve azgın bir haziran sağnağı su birikintilerinde köpük balonları yaparak oynamaya başladı.

Anna başörtüsünü başına çekip kuruyan çamaşırları toplamak için koştu. Islak bir rüzgar avluda savruluyor, yüzleri kırbaçlıyordu. Anna ambara kadar koşmuştu ki birden başının tam üstünde gök uğultuyla gümbürdedi, Kaçalovka'nın ötesinde bir yerlere tane tane saçıldı.

Anna korkuyla yere çöküverdi, alışkanlıkla haç çıkardı ve bir dua mırıldanmaya başladı, yerinden doğrulup arkaya dönünce açık kapının önünde bir arabayla yağmurluk giymiş bir adam gördü.

Adam kendini arkaya doğru atarak, beyaz dişlerini göstererek gülüyordu. Rüzgârın içinden bağırdı Anna'ya:

— Ne o, kadını, İlyas peygamberden mi korktun?

Yağmurluklu adam yavaş yavaş Anna'ya yaklaştı, gülümseyerek,

— Kızdın anlaşılan, ama kızacak bir şey yok!.. Haç çıkararak şimşekten korunulur mu? Bir de kollektivde yaşıyorsun!.. dedi ve dudakları gene gülümsemeyen biçimlerini aldı.

İşte bu incitici gülümseme yaktı sanki Anna'yı. Utandı nedense. Kendini haklı çıkarmaya çabalarcasına yanıtladı:

— Ben buraya geleli çok olmadı...

— Madem çok olmadı, zararı yok! Ve başından çıkardığı kasketini sallaya sallaya merdivenlere doğru yürüdü.

Anna çamaşırları aceleyle topladı. Eve koştu, odaya girdi. Yağmurluklu adamla yanyana oturan Arseniy,

— Şehirden bir öğretmen geldi bize, bak, dedi. Okuma yazma bilmeyen herkese öğretecek.

Öğretmen açık renkli, gülümseyen gözleriyle baktı. Anna yeniden bir sıkılma duydu ve çamaşırları koyup çıktı.

Akşam, yemekten önce, Arseniy,

— Yarın öğle yemeğinden sonra git, okuma yazma öğren, dedi. Seni de kaydettim. Okuma yazma bilmeyen yirmi kişi var bizde. Klüpte çalışacaksınız.

— Ben utanırım, Arsyuşa... Yaşım ileri benim.

— Okuma yazma bilmemek daha ayıp ama!...

Ertesi gün Anna klübe gitti! Uzun bir masanın başında tıkış tıkış oturuyorlardı. Artyom dedenin ağzı açıktı, alını terlemişti. Darya teyze de örgüsünü bırakmış, dinliyordu.

Öğretmen bir şeyler söylüyor ve tahtaya tebeşirle kocaman bir harf çiziyordu.

Herkes kapı gıcirtısına yan gözle baktı ve yeniden masanın üstüne eğildi. Anna sessizce pencereye doğru geçti, sıranın kenarına oturdu. Başlangıç garipti, gülümseyişini öbürlerinden saklamaya çalışıyordu; ikinci gün daha dikkatli dinledi ve kâğıdın üzerine yampiri ve kambur bir «B» harfi çizmeye uğraştı inatla.

Daha sonra klüp çekmeye başladı onu. Yemeği çabucak yiyor ve koltuğunun altında alfabesiyle neredeyse koşuyordu koridor boyunca. Yeni öğrenciler gelmiş, masanın başı sıkışıklaşmıştı. Artyom dede alçak sesle sövüyor, dirseklerini geniş geniş açarak Darya teyzeyi en uca itiyordu. Öğleden alacakaranlığa kadar fısıltılar ve bastırılmış seslerin uğultusu vardı klüpte.

Geniş, altı pencereli bir odayı ayırmışlardı klübe. Duvarın dibinde kırmızı basmayla örtülü bir masa, köşede portrelerle sancaklar vardı.

Artyom dede eninde sonunda Darya teyzeyi sıradan attı. Masadan pencere kenarına geçti kadın. Oda sıcaktı, meraklı güneş pencereden içeri bakıyordu. Renkli bir sinek camda çırpınıp vızıldıyordu. Sessizlik. Artyom dede kurşun kalem kalıntısını tükürüklüyor, ağzını çarpıtarak açıp yazıyordu. Anna'yı sıkıştırıyor, böğrüne çarpıyorlardı. Anna'nın yanında Marfa vardı, dört çocuğu vardı Marfa'nın. Çocukların kreşte iyi bakıldığını biliyor, bundan ötürü de gözlerini sakın sakın alfabede gezdiriyordu. Ter iri nohut taneleri halinde burnundan üst dudağına damlıyordu; koluyla siliyor, bazen de diliyle yalayıp yeniden dudaklarını oynatıyordu yapışkan sinekleri eliyle kovarak.

Anna'nın yüreği daha hızlı atıyordu. Bugün ilk kez bütün kelimeleri okuyordu. Harflerden birini, ikincisini, bir üçüncüsünü birleştiriyor ve önceki kargacık burgacık şeylerden bir kelime çıkarıyordu ortaya. Komşusunun böğrünü dürttü:

— Bak, «renç-ber» çıkıyor. /

Öğretmen tebeşirle tahtaya vurdu.

— Gürültü etmeyelim! İçinizden okuyun! Evet, Artyom dedeciğim, bugünkü dersi oku bize!

Dede alfabeyi avuçlarıyla masaya sıkı sıkıya yapıştırdı, öksürerek boğazını temizledi.

— Bu-la-ma-cı-mız...

Marfa dayanamadı, avucunun içine tısladı.

Dede yan gözle kızgın kızgın süzdü onu.

— Bu-la-ma-cı-mız... lez-zet-li-... diye başladı yenden. Okudu, kollarını açtı. Söyle Allah aşkına, nasıl olacak!

Sayfayı çevirirken Marfa'ya fısıldadı:

— Yok, kadını, ihtiyarlıyorum ben!.. Gençliğimde gün olurdu üç serim buğdayı elle döver, harman ederdim de bana mısın demezdim, ama şimdi, bir okumakla canım çıktı baksana! Yokuş başına araba çıkartmış gibi soluk soluğa kaldım!

Anna kendini işe kaptırmıştı. Bir hafta mutfakta, bir hafta hayvanların başında çalışıyordu. Harmanda harman makinaları takırdıyor, işçiler koşuşturuyordu. Öğle vakti Arseniy koşarak mutfağa uğradı, Anna'ya seslendi:

— Sen daha kuvvetlisin, Anna, gel harman yerinde yardım et, senin yerine Marfa İgnatovna baksın.

Anna'nın tınazın üstüne çıkmasına yardım ederken sırtını sıvazladı, güldü:

— Haydi, bakalım, şişko, al!..

Döğülmüş, kokulu samandan bir demeti yabaya aldı, yaylanarak yukarı kaldırdı, Anna aldı. Önce dizlerine, sonra beline kadar samana gömdü Arseniy onu. Aşağıdan bakarak güldü, seslendi:

— İş başına! Hey, sen, tınazın üstündeki!.. Sinek mi avlıyorsun?

Anna'nın acısı sürekli çalışmanın içinde sönmüş, üstünden zaman geçmişti. İlk kocasının döneceğini, sonra neler olacağını düşünmüyordu artık... Yaz kısa bir şimşek gibi çakıp geçmişti... Kollektivin kapısı önünde güz kam-burunu çıkarmış duruyordu. Sabahları çocuklar salıverilmiş bir tay gibi hoplaya zıplaya okula koşuyorlardı.

Ve işte ayazlı, örümcek ağlarıyla dolu bir güz günü sabahın erken saatinde Anna'nın kocası Aleksandr, elindeki fındık dalıyla köpekleri kovalayarak merdivenleri tırmandı. Topuklarını takırdatarak merdiveni geçti, kapıyı açtı. Selâm vermeden kapı kirişinin yanında durdu. Uzun boylu ve karaydı, eski bir kaput giymişti. Ya-lın ve kısa konuştu:

— Seni almaya geldim, Anna, hazırlan!

Anna sandığın yanından karyolaya koşmaya başladı. Bükülmeyen parmaklarıyla bir şunu, bir bunu yakalı-yordu. Askıdan kışlık başörtüsünü çekti, gözlerini Arse-niy'den kocasına çevirerek külçe gibi oturdu, sonra du-daklarını zorlukla oynatarak:

— Gitmeyeceğim! dedi.

— Gitmeyecek misin?... Görürüz!..

Aleksandr ağzını çarpıtarak güldü, omuzlarını silk-ti ve çıktı. Kapıyı dikkatle ve sıkı sıkıya kapadı.

Uzun, sıkıntılı gz boyunca sık sık hastalandı Anna. Benzine sarı bir donukluk gelmişti, ya hastalıktan ya da kara kara düşünmekten. Bir cumartesi akşamı kadınlarla birlikte inekleri sağdı, buzağıları ahırlarına sürdürdü, sayarken bir tanesinin eksik olduğunu gördü. Ağaçlıktan geçerek stepe, sisin içinde uyuklayan yeldeğirmeninin yanına aramaya çıktı. Eski, terkedilmiş mezarlıkta, yosun tutmuş haçlarla çürümüş, göçmüş mezarların arasında otliyordu çilli kooperativ buzağısı. Anna yoğunlaşan karanlığın içinde gözünü dört açarak eve doğru sürdürdü buzağıyı. Hendeğe gelince ellerini göğsüne bastırarak çöktü. Gm güm atan yüreğinin yanında bir vuruş ve bir kıpırtı duymuştu... Güçlükle kalktı, dudaklarının ucunda yorgun ve kollayan bir gülümsemeyle yürümeye başladı.

Bahçe çıplaklaşmıştı, kavakların tepelerinde rüzgâr savruluyor, ayakların altına tek tük, al yapraklar seriyordu. Anna kameriyeye kadar geldi, çakal eriklerinin arasından birisinin çıktığını, yolu keserek durduğunu gördü.

— Anna, sen misin?

Sesinden tanıdı Aleksandr'ı. Aleksandr kamburunu çıkararak, ellerini açarak yaklaştı.

— Altı yıl birlikte yaşadığımızı unuttun demek?.. Vicdanını asker yolu beklerken mi tkettin? Ah, sen yok musun, sen!

Şimdi yere yıkacağını, birlikte yaşadıkları zaman yaptığı gibi, asker postallarıyla vuracağını sanıyordu Anna, ama Aleksandr birden ıslak, kokulu çamurun içine diz çöktü, ellerini ileriye uzatarak, boğuk bir sesle,

— Anuşka, acı biraz!.. dedi. Seni seven ben değil miydim? Küçük bir çocuk gibi sana dadılık eden ben değil miydim?... Aklında mı, sana bağırdığı zaman öz ana-kötü söz söyler, kalbini kırardım. Sevgimiz unutul-

du mu yoksa? Bense ta yurt dışından geldim, tek bir düşünce vardı: seni görmek... Oysa sen... Ah!..

Külçe gibi kalktı, doğruldu ve arkasına bakmadan çakaleriklerinin içinde yürümeye başladı. Dönemece varınca geriye döndü, kısıp kısıp bağırdı:

— Ama sözümü unutma!.. Bana dönmezsen, sevdalını bırakmazsan kötü bir şey yaparım!..

Anna bir süre durdu. Ona, altı yıl aynı damın altında yaşadığı insana karşı bir acıma, yılan gibi ısınıyordu içinde... O günden sonra da her şey başladı. Anna geçmişî hatırlayarak daha sık düşüncelere dalıyor, belleğinde kocasının kendisini öldüresiye dövdüğü kavga günlerini eşelemek istemiyor, yalnız ışıklı, mutluluk serpilmiş şeyleri hatırlıyor, bu da yüreğini geçmişe, Aleksandr'a karşı bir ılıklıkla kabartıyordu. Arseniy'in görüntüsü ise sisleniyor, gerilerde bir yere doğru uzaklaşıyordu...

Arseniy onun eski Anna olduğuna inanamıyordu; geçimsiz olmuştu Anna ona karşı. Kendini arkaya kasıp karnını çıkarıyor, odalarda sessizce dolaşüyor, kadınlardan kaçıyor. Anna'nın nefret eden, acı bakışlarını git-tikçe daha sık olarak üstünde hissediyordu Arseniy.

Bir geceyarısı Avdyuşkin Yarının yanındaki step harmanında üç saman yığını yanıp kül oldu. İlk horozlar öttükten sonra yan yapıdan kunduracı Mitroha bir tek içdonuyla koşa koşa Arseniy'e geldi, ayazdan resimlenmiş pencereden bağırdı:

— Kalk!.. Saman yanıyor... Kundak...

Arseniy giyinmeden merdivene fırladı, salkım saçak vişneliklerin içinden stepe baktı ve dişlerini birbirinden ayırmadan esaslı bir küfür savurdu. Tepenin arkasında,

mavi renkli kar örtüsünün üzerinde kızıl bir sütun rüzgârdan büküle büküle ta aya kadar yükseliyordu. Art-yom dede ahırdan kısrığı çıkardı, yularladı, sivri sırtına göbeğiyle yüklendi, oflaya puflaya bacaklarını attı ve eyersiz olarak dörtnala yangına doğru sürdü. Merdivenin yanından geçerken Arseniy'e bağırdı:

— Çekememezlik!.. Zavallı kıratım benim. Açlıktan ölecek şimdi! Kuyruğunu ör, dehle gitsin!..

Şafakla birlikte Arseniy yangın yerine gitti. Dumanlı kül yığınının yanında çıplaklaşmış toprak tütüyor, yeşil otlar güvenli güvenli bakıyorlardı dışarı.

Arseniy çömeldi, dikkatle baktı: terlemiş toprakta, erimiş karın üstünde nalçalı İngiliz fotinlerinin izleri kalmıştı. Çivi başlarının açtığı çukurcuklar kara üvezlere benziyordu. Arseniy stepteki karışık düğümler gibi izlere bakarak bir sigara yaktı, Kaçalovka'ya doğru yürümeye başladı. İzler ilmek gibi bükülüyor, kayboluyorlardı. Kaya kaya sel yatağında bir buz parçasını çentmiş izler; insan izi üzerinde, hayvan izi sürer gibi, güvenli, sessiz yürüdü Arseniy. En uçtaki harmanın, Aleksandr'ın çitinin önünde izler kayboldu... Arseniy hıngladı, babadan kalma tüfeğini bir omzundan öbürüne attı, yolun üzerinden kollektive doğruldu.

Ebe kadın kaygan, küçük gövdeye eliyle vurdu, ellerini bakracın içinde yıkarken bölmenin arkasına bağırdı:

— Arseniy, duyuyor musun, bir komüncü yavrusu doğurdu karın!.. Vaftiz ettirmeyecek misin?

Arseniy basma perdeyi sessizce araladı. Kanlanmış battaniyenin altından mosmor olmuş olan Anna nefret e-

den gözlerle ona bakıyordu, gözyaşlarını yutarak tısladı Anna..

— Çekil, suratsız!.. Gözüm görmesin seni!..

Duvara döndü ve ağlamaya başladı.

Yaşam toprağın sıkıştırılmasıyla yapılmış bir yol gibi düzdü, şimdiyse boğazını tuzlu bir parça tıkamıştı. Kader Arseniy'in yüreğini kurt kapanı gibi sıkıyordu.

İki gün sonra Arseniy kalan darıyı harman etmek için harman samanlığına gitti. Motoru çalıştırmak için karanlığa kadar uğraştılar. Hava kararmıştı, kavakların koyu yığını arkasına gece çökmüştü.

— Arseniy Andreyeviç, bir dakika dışarı gelsene!..

Çıktı. Ahşap duvarın dibinde şalına bürünmüş Anna'yı gördü.

— Ne var, Nyura?

Yabancı ve kısık sesin karısına ait olduğuna inanmadı:

— Allah-İsa aşkına... Beni bırak, kocama gideyim!.. Çağırıyor beni... Çocuğumla birlikte alırım, diyor... Arkamdan kötü düşünme ve beni tutma, Arseniy Andreyeviç!.. Nasıl olsa gideceğim, seni sevmiyorum artık!

— Önce çocuğunu emzir, sonra git, zorlayacak değilim... Ama oğlumu sana vermem! Ben Sovyet egemenliği için dört yıl döğüşüm, her yanım yara içinde, senin kocan ise bir kadet (*)... Vrangel'in yanından geldi... Benim oğlum büyüyünce ona ırgatlık edecek... İstemiyorum!..

Anna iyice yaklaştı, sıcak soluğunu Arseniy'in yüzüne üfledi:

— Vermeyecek misin çocuğu?

— Hayır!.

(*) Kadet (Rus.): Anayasal demokrat parti üyesi. (Ç.N.)

— Vermeyecek misin?!

Arseniy'in yüreği öfkeyle dolmuştu. Anna'yla ortak yaşayışları süresince ilk kez yumruğunu sıktı, kendisine olan nefretle iki gözünün arasına vurmak istiyordu, ama kendini tuttu, boğuk boğuk,

— Dikkat et, Anna!.. dedi.

Akşam yemeğinden sonra Anna çocuğunu emzirdi ve başörtüsünü çekip avluya çıktı. Uzun süre dönmedi. Arseniy sedirin üstüne eğilmiş, hamut onarıyordu. Kapının gıcırdadığını duydu. Başını çevirmeden, ayak seslerinden tanıdı Anna'yı. Anna beşiğe doğru geçti, çocuğun bezini değiştirdi ve bir şey söylemeden yattı. Arseniy de yattı. Uyumuyor, sağa sola dönüyor, karısının kesik solu-yuşunu, düzensiz yürek atışlarını dinliyordu. Gece yarısı uykuya daldı. Boğucu bir düş yüklendi üstüne... İlk horozlar öttükten sonra Anna'nın kedi gibi karyoladan indiğini, ışığı yakmadan giyindiğini, çocuğu bir atkıya sarıp kapıyı gıcırdatmadan çıktığını duymadı.

Anna iki aydır Aleksandr'la oturuyordu. Önceleri ürkek bir sevinç vardı; kollektivdeki başına buyruk hayata, arasına, yalnızca gizlenmiş gözyaşlarıyla acıyordu. Arkasından kaynatasının kızgın homurtuları:

— Kahpeyi getirdi... Komunist yoktu bizim evimizde... Asalak bir karıyla sıpasını aldı geldi!.. Suratına iki tane ekleştirip atmalı dışarı!..

Aleksandr yalnız ilk günlerde güleryüzlüydü. Okşamaların güzelleştirdiği günleri ise gücünün üstünde bir çalışmayla dolu kara günler izledi. Anna'yı işe koşmuş-

tu kocası, kendisiyse gittikçe daha sık kasabanın kıyısındaki samogoncu Luşka'ya gidiyor, oradan sarhoş geliyor, duvarları, döşemeyi kusmuğa buluyordu. Sedire yıkılıp ensesine devrilmiş papağıyla şafağa kadar oturuyor, samogon kokan geçirtilerle, bıyıklarını hoşnut hoşnut bükerek burnundan konuşup duruyordu:

— Sen nedin, Anna? Cahilin, karacahilin birisin sen. Oysa biz dünya görmüş, yurt dışlarında bulunmuşuz, soylu davranış nedir biliriz!.. Aslında senin gibisi mi gerek bana karı olarak?.. Pardon... Hangi general kızı olsa varırdı bana be!.. Gün olurdu, sub... ama akıl yürütmenin faydası yok... Nasıl olsa anlamazsın sen!.. Kızıl itler, yurt dışına gitseler görürlerdi, gerçekten insan var orada!..

— Avrat!.. Çizmelerimi çek!.. Seni eniğinle birlikte beslediğim için saygı göstermen gerek bana, alçak!.. Ne ağlıyorsun?.. Sopa mı istiyorsun?.. Dikkat et, yoksa şimdi ha!..

Karların eridiği, sıkıntılı bir şubat günü Aleksandr'ların penceresini semt bekçisi tıkırdattı.

— Evde misiniz?

— Evdeyiz, gel.

İçeri girdi, köpeklerin dişlediği sopasını sandığın üstüne koydu, koynundan yağlanmış bir kağıt çıkardı ve masanın üzerine özenle yaydı.

— Toplantıya tam zamanında geleceksiniz!.. Sizin gibilerle başka türlü başa çıkılmıyor, ben de liste tutuyorum... Soyadınla imzala!..

Anna masaya yaklaştı, bekçinin listesini imzaladı. Kocasının kaşları şaşkınlıkla havalandı:

— Okuma yazmayı ne zaman öğrendin sen?

— Kollektivde.

Aleksandr sustu, bekçinin arkasından kapıyı örttü, sert bir sesle,

— Ben gidip biraz Sovyet palavrası dinleyeyim, sen de hayvanları topla, Anna, dedi. Ama darı samanına dokunma, görürsem suratını dağıtırım!.. Âdet çıkardın... Daha iki ay kış var, sen yarısını bitirmişsin!

Burnunu çekerek kısa kürkünü ilikliyor, tüylü kara kaşlarının altından cimri, işbilir gözlerle bakıyordu... Anna ocağın yanında biraz oyalandı, yan yan kocasına yaklaştı.

— Sanya... Ben de gelsem mi... toplantıya?

— Nere-ye-e?

— Toplantıya.

— O da niye?!

— Dinlemek için.

Aleksandr'ın yanaklarını yavaş yavaş bir allık bastı, dudaklarının kenarı titredi, sağ eli duvara uzanıp karyolanın üstünde asılı olan kırbacı kavradı.

— Ne, kocanı bütün köye rezil etmek istiyorsun, kancık it?.. Ne zaman atacaksın kafandan bu komünist saplantılarını?

Dişlerini gıcırdattı ve yumruklarını sıkarak Anna'ya doğru bir adım attı.

— Bana bak!.. Senin ananı!.. Ağzını açmaya kalkma!..

— Sanyuşka!.. Kadınlar gidiyor ama toplantıya!..

— Sus... namussuz! Moda çıkarma başıma! Kocası olmayanlar, kuyruğu havada gezenler gider toplantıya!.. Aklına gelene bak! Toplantıya gidecekmiş!..

Hakaret Anna'ya iğne gibi batmıştı. Rengi attı, hırıltılı, titrek bir sesle:

— İnsan saymıyor musun beni?

— Kısrak at, avrat insan değildir!

— Ama kollektivde...

— Piçinle sen kollektivin değil, benim ekmeğimi yiyorsunuz!.. Benim sırtımda oturuyorsun, benim sözümü dinle! diye bağırdı Aleksandr.

Ama Anna, yanaklarının solduğunu, yüreğine dolan kanın damarlarını sıcak sıcak attırdığını hissederek, sıkılmış dişlerinin arasından konuştu:

— Sen bana dil dökmüş, iyi davranacağına söz vermiştin! Nerede kaldı senin verdiği sözler?

— Nah, işte burada! diye hırıldadı Aleksandr ve kolunu gerip Anna'nın göğsüne bir yumruk savurdu.

Anna sendeledi, bir çığlık attı, kocasının elini tutmak istedi, ama o, ana avrat söverek Anna'nın saçlarına yapıştı, karnına güçlü bir tekme attı. Anna külçe gibi yere yığıldı. Soluğu tıkanıyor, açık ağzıyla hava almaya çalışıyordu. Ve artık vuruşların kör acısını ilgisizce hissediyor, üzerinde kocasının kırmızı, buruşuk suratını ince bir sis perdesinin ardından görüyordu sanki.

— İşte, işte, al sana!.. İstemiyorsun ha!.. Seni asalak seni... Başka türlü davranacaksın benim evimde!.. Al!.. Al!..

Kadının yerde topaç olmuş, hareketsiz vücuduna çarpan her vuruşta Aleksandr daha bir öfkeleniyor, daha hesaplı vuruyor, ayağını karnına, elleriyle örttüğü suratına rastlatmaya çalışıyordu. Gömleği terden ıslanıp bacakları yoruluncaya kadar dövdü, sonra papağını giydi, tükürdü ve kapıyı çarparak dışarı çıktı.

Sokakta, kapının yanında durakladı, biraz düşündü ve komşu bostanm devrik çitini atlayarak samogoncu Luşka'ya doğru yürümeye başladı.

Anna akşama kadar yerde yattı. Alacakaranlığın çökmesine yakın kaynatası odaya girdi, çizmesinin burnuyla Anna'yı dürterek homurdandı:

— Haydi kalk bakalım!.. İyi numara yaptığını zaten

biliyoruz... Kocası parmak ucuyla dokunur dokunmaz uzanıverdi!.. Yürü Sovyet'e, şikâyet et... Kalksana be! Hayvanları kim toplayacak senin yerine? Yoksa bir ırgat tutmamızı mı emredersin?

Ayaklarını toprak döşemede gıcırdatarak mutfağa yürüdü.

— Dört kişinin yediğini yer, çalışmaya gelince... Ah, ah, şu insanlarda vicdan var mı?!.. Suratına tükürsen, yarabbi şükür, der!..

Kaynatası giyindi, hayvanları toplamaya gitti. Beşiğin içinde bebek kıpırdamaya, ağlamaya başlamıştı. Anna gözlerini açtı, dizlerinin üstünde doğruldu. Parçalanan ağızdaki salya ve kanla ıslanmış tozları tükürdü, dudaklarını güçlkle kıpırdatarak:

— Vah benim belâlı başım! dedi.

Kaçalovka'nın ardındaki erimiş karların dazlak yuvarlaklarıyla bezenmiş tepede akşam geceyi karşılıyordu. Tavşanlar gevşek, engebeli kar yığınlarında sıçrayarak kasabaya, uyumaya gidiyorlardı. Kaçalovka'da tek tük sarı ışık lekeleri vardı. Rüzgâr sokaklara bir tezek kokusu seriyordu.

Aleksandr eve akşam yemeğinden önce döndü. Kar yolaya yıkıldı, hırladı.

— Anna!.. Çiz-me-le-ri-mi... ve horlayarak, yastığı yapışkan salyasıyla ıslatarak sızdı.

Anna ocağın üstünde kaynatasının sesi soluğu kesilinceye kadar bekledi, çocuğu kaptı, dışarı fırladı. Güm güm atan yüreğine kulak vererek biraz durdu. Kaçalovka'nın üzerinde gece dolaşıyordu. Damlardan su damlıyor, yığılmış gübreler tütüyordu. Ayaklarının altında ki kar ıslak, vıcık vıcıktı. Anna çocuğu göğsüne bastırdı, dar sokaktan sendeleye sendeleye kirli buz mavisi rengiyle parlayan Kaçalovka gölcüğüne doğru yürümeye başladı. Gölcüğün kıyısında kesilmemiş bir kamış rüz-

garla hışırıyor ve tüylü ucunu Anna'ya doğru kibirle eğiyordu.

Anna buzun üstündeki deliğe yaklaştı. Kara renkli suyun üstü incecik, taze bir buz tabakasıyla örtülmüştü. Kümelenmiş buz kırıntılarıyla öküz pisliği vardı deliğin yanında.

Anna çocuğu sımsıkı göğsüne bastırdı. Suyun kara, açık ağzına baktı, diz çöktü, ama birden —umulmadık bir anda, kundak bezlerinin ve battaniyenin altından boğuk boğuk— ağlamaya başladı çocuk. Anna'nın suratını sıcak bir dalga halinde utanç basmıştı. Fırlayıp kalktı, arkasına bakmadan kollektive doğru koşmaya başladı. İşte, kış boyunca sararmış kapı, samanlıkta oflayıp puflayan dinamonun tanıdık uğultusu yaklaşıyordu...

Yalpalayarak merdivenleri tırmandı, koridor kapısı gıcırdadı. Yüreği ayaklarının vuruşlarına cevap verir gibi çarpıyordu. Soldan üçüncü kapı. Kapıyı vurdu. Birisi kapıya yaklaştı. Açtı. Anna kararan gözleriyle baktı, sararmış, zayıf Arseniy'i gördü ve kapının sökesine güçsüzce yaslandı.

Arseniy onu kucaklayıp yatağa götürdü. Çocuğun kundağını açıp, iki aydır sahipsiz kalan beşiğe yatırdı. Mutfığa koşup kaynar süt getirdi ve oğlunun tombul ayakcıklarını, Anna'nın gözyaşlarından ıslanmış yüzünü öperken,

— Bunun için gelmedim ben sana... Kollektive döneceğini, hem de kısa zamanda döneceğini biliyordum!.. dedi.

ALYOŞKA'NIN YÜREĞİ

Üstüste iki yıldır kuraklık mujiklerin tarlalarını yakıp kavuruyordu. Üstüste iki yıldır Kırgız steplerinden insafsız bir doğu yeli esiyor, tahılların kızarmış başaklarını didik didik ediyor, mujiklerin rengi atmış stepe dikili gözlerini, damla damla akan acı gözyaşlarını kurutuyordu. Alyoşka'nın gözünde kuraklık kocaman, gözsüz bir adamdı: yol iz bilmeden yürüyor, ellerini kasabalarda, çiftliklerde, köylerde gezdiriyor, insanları boğuyordu. Neredeyse sert parmaklarıyla Alyoşka'nın yüreğini sıkacak, öldürecekti onu.

Kocaman, sarkık bir göbeği, tombul bacakları vardı Alyoşka'nın. Parmağıyla mavimtrak kırmızı baldırına dokununca önce küçük bir çukur oluşuyor, sonra çukurun üstündeki deri ağır ağır kabarcıklar halinde şişiyor ve parmağının dokunduğu yer yavaş yavaş kırmızı kan doluyordu.

Alyoşka'nın kulakları, burnu, şakakları, çenesi patlayacak gibi, gergin bir deriyle örtülüydü, kurumuş vişne kabuğu gibi bir deriyle. Gözleri o kadar içeri kaçmıştı ki, boş gözçukurları gibi görünüyorlardı. On dört yaşındaydı Alyoşka. Alyoşka beş aydır ekmek yüzü görmemişti. Alyoşka açlıktan şişiyordu.

Bir sabah erkenden, çitin dibindeki çiçekler ballı bir

koku yayar, arılar onların sarı taçyapraklarında baygın baygın salınırken, çiğle yıkanmış sabah, saydam bir sesizlikle çınlarken Alyoşka rüzgârdan sallana sallana hendeğe kadar yürüdü. İnleye inleye uzun süre hendeği aşmaya çalıştı ve çiğden terlemiş çitin dibine oturdu. Sevinçten başı tatlı tatlı dönüyor, kaburgalarının altı kaşınıyordu Alyoşka'nım. Nasıl dönmesin; mor ve hareketsiz bacaklarının yanında henüz ılık bir tay leşi yatıyordu.

Komşunun kısrağı gebeydi. Sahipleri dikkat etmemişler, çiftliğin boğası otlakta kıvrık boynuzlarıyla karnıburnunda kısrağın göbeğini süsmüştü. Kulun atmıştı kısarak. İpılık, kanı soğumamış tay çitin dibinde yatıyordu, yanında oturan Alyoşka, boğum boğum ellerini yere dayamış, gülüyor, gülüyordu...

Alyoşka olduğu gibi kaldırmayı denedi, gücü yetmedi. Eve dönüp bir bıçak aldı. O çite varıncaya kadar kulunun yattığı yerde köpekler toplanmış, hırslıyor ve pembemsi eti tozlu toprağın üstünde sürüklüyorlardı. Alyoşka'nım çarpılan ağzından bir «A-a-a-a!» çıktı. Sendeleyerek, elindeki bıçağı sallayarak köpeklere doğru koşmaya başladı. İncecik barsaklara dek hepsini toplayıp bir yığın yaptı, iki seferde eve taşıdı.

Alyoşka'nın küçük, kara gözlü kız kardeşi bu lifli etten fazla yediği için akşama doğru öldü.

Anası uzun süre toprak döşemenin üstünde yüzükoyun yattı, sonra kalktı, külrengi dudaklarını güçlkle oynatarak Alyoşka'ya döndü:

— Ayaklarından tut...

Kaldırdılar. Alyoşka ayaklarından, annesi kıvırcık saçlı başından tutarak bahçenin arkasındaki hendeğe götürdüler, üstünü biraz toprakla örttüler.

Ertesi gün komşunun oğlu sokakta sürünen Alyoşka'ya rastladı, yüzüne bakmadan, burnunu karıştırarak,

— Lyoşa, bizim kısrak kulununu atmış, köpekler parçalamış onu!.. dedi.

Alyoşka kapıya yaslanmış, susuyordu.

— Sizin Nyuratka'yı da hendekten kazıp çıkarmışlar ve karnını yemişler...

Alyoşka döndü, sesini çıkarmadan, arkasına bakmadan yürümeye başladı.

Çocuk tek ayağının üstünde seke seke bağırdı arkasından:

— Annem diyor ki, papazsız ve mezarlıktan başka yere gömülenleri cehennemde şeytanlar paralayacakmış!.. Duydun mu, Lyoşka?

Bir hafta geçti. Alyoşka'nın dişetleri iltihaplanmıştı. Sabahları, midesini altüst eden açlıktan karaağaç kabuklarını kemirirken ağzındaki dişler sallanıyor, dansediyor, boğazına kramplar giriyordu.

Üç gündür yerinden kalkmadan yatan anası Alyoşka'ya fısıldadı:

— Lyonya... gitsen de... bahçeden biraz sütleğen yolsan...

Bacakları kütük gibiydi Alyoşka'nın, kuşkulu kuşkulu onlara baktı ve sırtüstü yattı. Dudaklarını kesen acıdan kelimeleri uzata uzata,

— Oraya kadar gidemem, anneciğim... dedi. Rüzgâr yıkar beni...

Aynı gün Alyoşka'nın ablası Polka, takma adı Makarçiha olan zengin komşu kadının ırmağın öte yanına, bostanda ot ayıklamaya gitmesini gözledi, bahçelerin içinde parlayarak ilerleyen sarı başörtüsünü gözleriyle izledikten sonra pencereden Makarçiha'nın evine girdi. Bir askemlenin üstüne çıkıp ocağa uzandı, tencerenin kena-

rından perhiz çorbası içti, patatesleri içinden eliyle çıkardı. Yemekten bitkin düşünce, yattığı yerde, başı ocağın üstünde, ayakları iskemlede uyuyakaldı. Öğle vakti iriyarı ve öfkeli bir kadın olan Makarçiha geri döndü. Polka'yı görünce bir çığlık attı, bir eliyle darmadağın saçlarına yapıştı, öbür eliyle de demir ütüyü kavrayıp sesini çıkarmadan başına, yüzüne, güm güm öten göğsüne vurmaya başladı Polka'nın.

Alyoşka kendi avlularından Makarçiha'nın sağa sola bakınarak Polka'yı ayaklarından sürüyüp merdivenlerden indirdiğini gördü. Polka'nın biçimsiz etekliği başının yukarısına çıkmıştı, saçları avlunun tozunu süpürüyor ve toprağın üstünde kandan bir yol çiziyordu.

Geceleyin bahçe toprak nemi, ısırğan çiçeği ve baygın baygın liken kokuyordu. Köhnemiş çit boyunca dulavratotları yolu, nöbetlerini hiç değiştirmeden, bekliyorlardı. Alyoşka gece bahçeye çıktı, uzun uzun Makarçiha'ların avlusuna, mikalı pencerelere, bahçenin darmadağın yeşilliğine serpilmiş ay ışığına baktı ve sessizce Makarçiha'ların kapısına doğru yürüdü. Ambarın altında bağlı köpek zincirini şingirdatmaya ve havlamaya başladı.

— Sss!.. Serko... Serko...

Alyoşka dudaklarını uzatıp yılışık bir ıslık çaldı, köpek sustu.

Alyoşka bahçeye kapıdan değil, çitten atlayarak girdi. Elyordamıyla sürüne sürüne çalılar ve dallarla örtülmüş bodruma geldi. Kulak kabartıp zinciri şıkırdattı. Bodrum kilitli değildi. Kapağı kaldırdı, büzülerek merdivenlerden aşağı indi.

Alyoşka Makarçiha'nın mutfaktan fırladığını görmemişti. Makarçiha gömleğini toplayarak, sıçraya sıçraya

avlunun ortasında duran arabaya kadar koştu, ön tekerlekleri tutan mili çekerek çıkardı ve bodruma doğru atıldı. Dikenleşmiş saçlı başını aşağıya sarkıttı, Alyoşka kararar gözlerini kapatmış, soluk bile almadan testiden süt içiyordu.

— Ah, boğazı tıkanasınca! N'apıyorsun, itoğlu it?..

Birdenbire ağırlaşan testi Alyoşka'nın soğuyan parmaklarından kaydı, merdivenin kenarına çarparak paramparça oldu.

Makarçiha taş gibi düştü bodruma...

Alyoşka'yı omuzlarından kavrayıp kolayca kaldırdı, sesini çıkarmadan, büzülmüş dudaklarıyla ara sokağa çıktı, çit boyunca dereye kadar yürüdü ve gevşek vücudu suyun kıyısındaki çamurun içine attı.

Ertesi gün Teslis yortusuydu. Makarçiha evin içine kekik ve ölmezotu serpmişti. Sabahtan ineği sağdı, sü-rüye kattı, çiçekli, çizgili bayramlık şalını çıkarıp başına örttü ve Alyoşka'nın anasına gitti. Girişteki kapı ardına kadar açıldı, süpürülmemiş odadan bir leş kokusu geliyordu. İçeri girdi. Alyoşka'nın anası, bacaklarını toplamış, elini ışığa siper etmiş, karyolada yatıyordu. Makarçiha işlenmiş tasvire dört başı mamur bir haç çıkardı.

— Merhaba, Anisimovna!

Sessizlik. Anisimovna'nın ağızı çarpık bir biçimde açılmış, sinekler yanaklarında dolaşüyor, ağzının içinde boğuk boğuk vızıldıyorlardı. Makarçiha karyolaya doğru bir adım attı.

— Bey gibi geç vakte kadar uyuyorsun, şekerim... Doğrusu ben de evini satıp satmayacağını bir yol sormaya uğramıştım. Biliyorsun, gelinlik kızım var, damadı yanımıza almak istiyorum... Ne o, uyuyor musun yoksa?

Dokundu ve batıcı bir soğuk yaktı elini. Kısa bir çığlıkla ölünün yanından kaçmak istedi, kapıda rengi kireçten daha beyaz olmuş Alyoşka duruyordu. Kapının sökesine tutunmuştu, her yanı kan, çamur içindeydi.

— Ben sağım, teyze... öldürme beni... bir daha yapmam!

Alyoşka alacakaranlık basmadan önce kıvır kıvır tozdan halılar serilmiş sokaktan, meydandan sıvaları dökülmüş kilise duvarının yanından gölge gibi geçti. Okulun yanında, asık yüzlü akasyaların altında papaza rastladı. Papaz kiliseden çıkmış, iki büküm, bir torba börek ve tuzlu et taşıyarak yürüyordu. Alyoşka dudaklarını çarpıtarak hırıldadı:

— İsa aşkına...

— Allah versin!...

Ve kamburunu çıkararak, cübbe altlığının içinde ayakları dolana dolana uzaklaştı papaz.

Derenin kıyısındaki tuğla samanlıklarla ambarlar tahıl doluydu. Avlunun içinde saç damlı bir ev vardı. 32 Numaralı Don İşe Komiserliği Satmalma Bürosu. Samanlık sundurmasının altında bir sahra mutfağıyla iki cephaneye arabası duruyor, ambarların yanındaysa ayak sesleri duyuluyor, temizlenmemiş süngü uçları pırıldıyordu. Koruma müfrezesiydi bu.

Alyoşka nöbetçinin arkasını dönmesini bekledi ve ambarın altına kayıverdi (daha sabahtan tahılın deliklerden sarı bir pınar gibi aktığını görmüştü). Sert tanelerden bir avuç alıp ağgözlülükle çiğnemeye başladı. Arkasından gelen bir ses aklını başına getirdi Alyoşka'nın:

— Kim var orada?

— Ben...

— Kimsin sen?

— Alyoşka.

— Çık bakalım!..

Alyoşka ayaklarının üzerinde doğruldu, gözlerini yumdu, yüzünü avuçlarıyla kapatarak tokadı bekledi. Uzun süre durdular. Sonra ses iyi yürekli bir homurtuyula.

— Benim oraya gidelim, Alyoşka! dedi. Haşlanmış buğday var bende.

Alyoşka adamın kambur burnunun üzerindeki mat gözlükleriyle hiç de kızgın olmayan gülümsemesini görece kadar zaman bulmuştu. Gözlüklü, uzun bacaklarını sopa gibi ölçülü ölçülü atarak yürüdü, Alyoşka sendeleyerek ve ellerinin üzerine düşerek seğirtti arkasından. Satınalma Bürosunun koridorundaki sağdan ikinci kapının üzerinde:

«Siyasal Komiser Sinitsın!» yazılıydı.

İçeri girdiler. Gözlüklü, yağ kandilini yaktı, bacaklarını genişçe açarak bir tabureye oturdu, haşlanmış buğday dolu bir çömlekle yarım şişe ayçiçeği yağını Alyoşka'nın burnuna kadar uzattı. Alyoşka'nın şakaklarının kıpırdayışına ve avurtlarının şişişine bakmaya başladı. Sonra kalktı, çömleği aldı. Alyoşka'nın siğilli parmakları çömleğin kenarına yapışmıştı. Başı sarsılarak hıçkırdı:

— Buğdayına kıyamadın, değil mi, cimri?!

— Kıyamamak değil, budala, böyle avuç avuç yersen geberirsin!

Ertesi gün Alyoşka şafakla birlikte Satmalma Bürosu avlusuna geldi. Kırık eşiğin üstüne oturdu, dişlerini gıcırdatarak üstünde «Siyasal Komiser Sinitsın!» yazan kapının açılmasını ve eşikte gözlüklünün görünmesini bekledi güneş yükselene kadar

Gözlüklü kalktığı zaman güneş tuğla samanlıkları aşmıştı. Merdivenlere çıkan gözlüklü burnunu oynattı.

— Pis bir koku var sende galiba, Alyoşka?

Alyoşka,

— Ben yemek yemek istiyorum... diye homurdandı ve gözlüklüyü aşağıdan yukarı doğru süzdü.

— Şimdi bir lapa kaynatırız, ama sende pis bir koku var, Alyoşka.

Alyoşka yalın ve becerikli konuştu:

— Makarçiha bana vurmuştu, şimdi de hava sıcak, başım kurtlandı...

Gözlüklünün rengi attı, bir daha sordu:

— Kurt mu var sende?

— Başımda!.. Çok fena ısıyorlar...

Alyoşka kandan birbirine kaynamış kenevir demetini başından aldı, gözlüklü Alyoşka'nın başındaki yuvarlak, irinli yaraya baktı. Beyaz kurtların irinin içinden başlarını çıkardıklarını görünce merdivenden aşağı sarktı ve öğürmeye başladı.

Alyoşka yüreklenmişti:

— Onları bir çöple çıkarıp deliğin içine gaz dökse ne... Gaz öldürür kurtları, değil mi?

Gözlüklü ucu sivriltilmiş bir çöple kaypak kurtları yaranın içinden atarken Alyoşka ağlamaklı sesler çıkarıyor ve tepiniyordu. O günden sonra da bir dostluk kuruldu aralarında. Alyoşka her gün sürüne sürüne Satın-alma Bürosuna geliyor, bir sahanın içinden yulaf unu, yağ atıştırıyordu. Çok ve açgözlülükle yiyor, üzerinde her zaman meraklı, okşayıcı bir bakış hissediyordu yerken.

Otlağın öte yanında, hışırdayan mısırların oluşturduğu yeşil duvarın arkasında arpalar çiçeklenmişti. Ba-

şaklar kabarmış ve taze, sütlü tanelerle dolmuştu. Alyoşka her gün ekinlerin yanından geçerek Satınalma Bürosunun atlarını otlatmaya götürüyordu. Ayaklarına köstek vurmadan pelinli yamaçlara, boz, perçemli step otlarının üstüne salıyor, kendisi de ekinlerin içine giriyordu. Boylu arpa sapları sıkışıyor, yer açıyorlar ve Alyoşka dikkatle, ekini ezmemeye çalışarak uzanıyordu. Sirtüstü yatarken bir başağı avucunda ovalıyor ve midesi bulanana kadar yumuşak, kokulu, sertleşmemiş ak bir sütle dolu tanelerden yiyordu.

Bir gün atları stepe getirmişti Alyoşka. Uzun süre uğraştı, huysuz, tepen bir kısrağın çevresinde dört döndü; yelesinin içindeki dulavratotlarını çıkarmak, derisindeki kurumuş çamur tabakasını temizlemek istiyordu. Kısrağın kararmış dişlerini gösteriyor, kapmaya ya da tepmeye kalkıyordu. Sonunda Alyoşka çevik bir hareketle kuyruğuna yapıştı, o sırada arkadan bir ses duyuldu:

— Hey, Alyoşka!.. Yeter aylak aylak gezdiğin. Bana yardımcı gelir misin?! Yiyeceğin benden, haydi bir de pabuç uydurayım sana.

Alyoşka kısrağın kuyruğunu bıraktı, arkasına baktı. Az ötede hutorun zengini İvan Alekseyev duruyor, gülümseyerek Alyoşka'ya bakıyordu.

— İrgatlığa gelir misin, söyle? Bendeki yemek yemektir ha... Süt mü, hepsi var.

Alyoşka hiç düşünmedi, işe ve ekmeğe sevinip hemen ağzından kaçırdı:

— Gelirim, İvan Alekseyev.

— İyi, pılını pırtını topla, akşama gel!

İvan Alekseyev yürüdü, mısırların arasından rengi atmış gömleği görünüyordu.

Çıplağın giyinmesi bir tek kuşak bağlamakmış, derler. Ne hısımlı vardı Alyoşka'nın, ne akrabası. Varları yok-

ları olan evle avlusunu annesi ölmeden önce yok pahasına komşulara satmıştı: evi dokuz avuç una, bahçesini darıya. Evin önündeki otlukları Makarçiha bir çömlek süte almıştı. Alyoşka'nın bütün malı babasının kaftanıyla annesinin eski keçe çizmeleri idi. Sürünün otlaktan geldiği saatte Alyoşka İvan Alekseyev'lere yollandı. Karısı mutfağın yanına bir hasır sermiş, ailece yere oturmuş, akşam yemeği yiyorlardı. Alyoşka'nın burun delikleri pişmiş koyun etinin kokusunu alınca genişledi. Tükürüğünü yuttu, kasketini mıncıklayarak bir yanda duruyor, «kadın akşam yemeği verseydi bari...» diye düşünüyordu. Oralı olan yoktu. Kadın bağırıp çağırıyor, tencereleri şangırdatıyordu:

— Bir asalak daha getirdin! Çalıştığınan daha fazla ziftlenir. Yol ver gitsin, Alekseyeviç! Nemize gerek bu zamanda!

— Sus, avrat! İki tane deliğin var, burnunu çek!
İvan Alekseyev'di bu, sakalını elbisesinin koluna sileerek konuşuyordu.

Bu sözle de kesildi konuşma.

Alyoşka'nın ilk çalışması değildi bu. Babasına çekmişti, işe yatıyordu eli. Yedi yaşındayken sığırtaçlık etmiş, öküz kuyruğu bükmişti.

Üç gün içinde alıştı, patronunun geliniyle birlikte değirmene gidip geldi, otlakta ot yığdı. Samanlığın sundurması altına seriyordu yatağını. Daha ilk gece patron sundurmanın altına gelmiş, pis pis soğan kokan nefesiyle,

— Eğer burada sigara içmeye kalkacak olursan, it memesi, demişti, kafanı kendi elimle koparırım! Sakın ha!

— Yapmam, dayıcığım.

— Haydi, sakın ha!..

Gitmişti. Alyoşka'yı uyku tutmamıştı. İkinci gece de öyle. Tarlada çalışmaktan kolları, bacakları sızlıyor, sırtı ağrıyor ve uykusu gelmiyordu. Üçüncü gün sabahın er-

ken saatinde bir koşu büroya geldi. Gözlüklü, merdivenlerde oflaya puflaya yıkanıyordu.

— Nerelerdeydin, Aleksey?

— Irgatlığa girdim.

— Kimin yanına?

— İvan Alekseyeviç'in, uçta oturur.

— Peki, kardeşik, akşam uğra bir yol bana. Bunun üzerine konuşalım biraz.

Alyoşka akşam hayvanları suvardı, büroya geldi. Gözlüklü kitaplarına dalmıştı.

— Okuma yazman var mı senin, Aleksey?

— Cemaat okulunda öğrenmiştim. İmzamı atabilirim.

— Gel bakalım benimle!

Koridorda yürümeye başladılar. Alyoşka sondaki kapının üstündeki tebeşirle yazılmış yazıyı heceledi: «RKSM Klübü» (*). Yabancı ve anlaşılmaz bir şeydi. Gözlüklü içeri girdi. Arkasından da —çekine çekine— Alyoşka. Küçük odada portreler, solmuş, kırmızı bir bayrak ve bazı çocuklar vardı tanıdık. Yüksek sesle kitap okuyorlardı, kapının gıcirtısına yangözle baktılar, sonra gene masaya eğildiler. Alyoşka da kulak kabarttı. Patronların tarım işçilerini nasıl tutmaları gerektiği ve daha birçok şey üstüneydi okudukları. Alyoşka klüpten geceyarısı döndü. Yırtık hasırın içinde uzun süre sağa sola döndü. Çarpık ay, ta şafak sökene kadar yüz­süz bakışlarını Alyoşa'nın suratından ayırmadı.

İvan Alekseyev Alyoşka'ya,

(*) RKSM (Rus.): «Rusya Komünist Gençler Birliği» (Rosiyский коммунистический союз молодежи) kelimelerinin başharflerinden yapılmış kısaltma. (Ç.N.)

— Bana bak, itoğlu it, dedi, iş akmalı elinden!.. Dalga geğtiğini bir görürsem ossaat atarım sokağa!.. Gider, sokakta geberirsin!..

Alyoşka hem orak işinde, hem harmanda çalışıyor, hem hayvanları topluyordu. İvan Alekseyev ise ellerini alacalı kuşağına sokup suratında bir sırtımayla ha babam geziyordu avlunun işinde.

Bir bayram günü komşulardan biri İvan Alekseyev'e seslendi:

— Merhaba, İvan Alekseyev!

— Merhaba!

— Vicdan denen Şeyin tümünü yitirdin mi sen?

— O nedenmiş yle?

— Neden olacak, yaptığın iş değil senin... Lyoşka'yı beygir gibi dört dndryorsun... Belini kırarsın oğlanın. Günaha girersin!..

— Sen kendi işine baksana, komşu, başkasının evini gözlemek de ne demek? Ve de cehennem dibine kadar yolun var!..

İvan Alekseyev sırtını komşusuna döndü, ağırbaşlı bir tavırla, sallana sallana yürümeye başladı, ama samanlığın köşesini döner dönmez gr ve sarı sakalını dişlerinin arasında sıkmaya başladı, ana avrat sövdü ve komşusuna olan sağır öfkesini bir fırsatını buluncaya kadar iinin en sapa köşesine yolladı.

O günden sonra da kin gtt yoksul komşusuna: biçilmiş tarlasına giren ineğini yakaladı, iki gün iki gece yem vermeden bağlı tuttu. Alyoşka'nın sırtına ise daha fazla iş yüklemeye ve olur olmaz nedenlerle insafsızca dövmeye başladı.

Alyoşka gzluکلye yakınmayı düşünüyor, ama İvan Alekseyev'in bunu öğrenince kendisini kovmasından korkuyor, ses çıkarmıyordu. Kısa ve boğucu gecelerde samanlık sundurmasının altında yastığını acı gzyaşlarıy-

la ıslatıyor ve her akşam, hayvanları suvarmaktan getirir getirmez harmandan geçerek, gizlene gizlene, çitlere sinerek klübe kaçıyordu. Gözlüklüyle her gün karşılaşılıyorlardı. Alyoşka'ya bulanık gözlüklerinin üstünden gülümseyerek bakıyor, sırtını sıvazlıyordu gözlüklü. Bir pazar günü klübe hava kararmadan önce geldi Alyoşka. Küçük oda tıklım tıklım doluydu, herkesin elinde tüfekler, gözlüklünün belinde de örme kayışlı bir kılıfla şişeye benzeyen parlak bir şey vardı.

Gözlüklü Alyoşka'yı görünce yaklaştı gülümseyerek;

— Bizim yöreye bir çete girmiş, Aleksey, dedi. Onlar köye girer girmez buraya gel, klübü savunmaya!

Alyoşka neyin nasıl olduğunu sormak istiyordu, ama oda çok kalabalıktı, çekindi. Ertesi gün biçeri yağıyordu Alyoşka. Mutfağa doğru baktı, kapıdan patron geliyordu. İçi hop etti Alyoşka'nın: patronun kaşları çatıktı, sakalını çekiştiriyordu yürürken. Gerçi ortalıkta yaramaz bir şey yok gibiydi, ama Alyoşka çok korkuyordu patrandan, çok insafsızdı cezalandırırken. Patron biçere yaklaştı:

— Geceleri nereye gidiyorsun sen, yılan yavrusu?

Alyoşka susuyordu. Yağ kabı parmaklarının arasında titriyordu.

— Nereye gidiyorsun, diyorum?!

— Klübe...

— N-e-e, klübe mi? Sen bunun tadına baktın mı, seni anasını...

Patronun yumruğu baştan aşağı domuz kılı gibi sarı tüylerle kaplı ve gülle gibi ağırdı. Alyoşka'nın ensesine vurdu, bacakları bükülüverdi Alyoşka'nın, biçerin kanatlarının üzerine yüzüstü düştü, gözlerinden patlayan mısır gibi kıvılcımlar çıktı.

— Bırakacaksın haytallığı!.. İşine gelmiyorsa bas git, cehennem dibine kadar yolun var!

Patron atları biçere koşarken gürlledi:

— Allah rızası için yanımıza aldık, o ise tutmuş it-oğlu itlerle içli dışlı oluyor, sonra öbür yönetim gelecek, bir de senin gibi bir yılanın yüzünden derimi yüzecekler benim!.. Hele bir doğrul oraya, gösteririm ben sana!..

Alyoşka'nın dişleri seyrek ve iriydi ve de yüreği temizdi, bugüne dek kimseye kızmamıştı. Anası bazen,

— Ah, Lyonka, derdi, ben ölürsem mahvolursun sen. Piliçler pislikleriyle boğar seni! Kime çektin bilmem ki? Babanı huyu yüzünden vurmuşlardı maden ocaklarında... Her işe sokardı burnunu... Ama seni şimdi çocuklar gagalıyor, daha sonra hiç kurtulamazsın sen ezilmekten...

İyiydi Alyoşka'nın yüreği, kendisine bir lokma ekme-
k veren patronuna kin tutar mıydı o hiç? Alyoşka kalktı, biraz soluklandı, arkasından gene vurmaya başladı patron, bu kez de biçerin üstüne düşerken yağı dök-tüğü için. Güçlülkle akşamı etti Alyoşka, hasırın altına girdi, başını yastıkla örttü.

Alyoşka şafak sökmeden uyandı. Sokakta at toynak-ları takırdamış ve kapının önünde kesilmişti. Bahçe ka-pısının zinciri şıkırdadı. Ayak sesleri duyuldu, pencere vuruldu.

— Patron!.. hafif bir sestti, fısıldar gibi.

Alyoşka kulak kabarttı: kapı açılmış, merdivenlere İvan Alekseyev çıkmıştı. Aralarında uzun uzun ve boğuk bir sesle konuşular.

Samanlıktan bir ses geldi:

— Atlara biraz yem verseydik...

Alyoşka başını biraz kaldırdı, kaputlu iki adamın e-
yerli atlarını avluya sokup merdivene bağladıklarını gör-dü. Patronla içlerinden biri harmana yöneldiler. Saman-lığın yanından geçerken patron sundurmanın altına bir göz attı, yavaşça sordu:

— Alyoşka, uyuyor musun?

Alyoşka büzüldü, burnundan hafif bir horlama koyuverdi. Bir yandan da başını azıcık kaldırmış, kulak kabartıyordu.

— Bir çocuk var yanımda... Güvenilmez...

Bir dakika sonra harmanlığın kapısı gıcırdadı, patron bir yük samanla geçti. Arkasından kılıcı şakırdayan ve kaputunun eteği ayaklarına dolaşan yabancı biri yürüyordu. Alyoşka hırıltılı, boğuk bir ses duydu:

— Makinalı tüfekleri var mı?

— Nerede!.. Büronun avlusunda iki takım Kızıl var... Hepsi o... Bir de siyasal komiser, kantarcılar...

— Yarın geceyarısı konuk geleceğiz... Kazenniy ormanındayız hepimiz... Gafil avlarsak hepsini keseriz...

Merdivenin yanındaki atlardan biri kişnedi, ikinci kaputlu öfkeyle,

— Tüh, lânet olası! dedi.

Bir vuruş ve danseden toynak sesleri duyuldu.

Şafak sökmeden önce, seyrelen karanlığın içinde, iki atlı İvan Alekseyev'in avlusundan çıktılar ve eşkin bir tırısyla yoldan Kazenniy ormanına doğru sürdüler.

Sabah kahvaltıda Alyoşka hemen hemen hiç bir şey yemedi, gözlerini kaldırmadan oturdu. Patron yan bakışlarını kuşkuyla ona çevirdi.

— Niye yemiyorsun?

— Başım ağrıyor.

Kahvaltının bitmesini zor bekledi. Gizlenerek harmana geçti, çiti aştı, koşa koşa büroya geldi. Siyasal komiser Sinitsın'ın odasına rüzgâr gibi daldı, kapıyı çarptı ve trampet çalan yüreğini elleriyle bastırarak eşikte durdu.

— Nereden koptun böyle, Alyoşka?

Alyoşka dili dolaşarak geceki konukları, duyduğu kopuk kopuk konuşmaları anlattı. Gözlüklü tek kelime söylemeden sonuna kadar dinledi, sonra ayağa kalktı, Alyoşka'ya başıyla işaret ederek.

— Biraz otur burada... dedi ve dışarı çıktı.

Alyoşka gözlüklünün odasında yarım saat kadar oturdu. Pencerede bir eşekarısı öfkeli öfkeli vızıldıyor, güneş ışığından demetler yerde oynuyordu. Avluda sesler duyan Alyoşka pencereden baktı. Merdivende gözlüklü ve iki Kızılordu erinin arasında İvan Alekseyev duruyorlardı. Sakalı sarsılıyor, dudakları titriyordu:

— Bize iftira atmışlar...

— Görürüz, bakalım!..

Alyoşka hiç böyle görmemişti gözlüklüyü: kaşları burnunun üzerinde birbirine geçmişti, gözleri gözlüklerinin altından sert sert parlıyordu. Tuğla samanlığın kapısını açtı, yan dönerek İvan Alekseyev'e sert bir tavırla:

— Geç bakalım!.. dedi.

Alyoşka'nın patronu eğilerek samanlığa girdi. Kapı arkasından çarpılarak kapandı.

— Bak şimdi: böyle, böyle, sonra bir, iki ve boş kovan atılır. Buraya şarjör konur...

Gözlüklü elinin altında tüfeğin mekanizmasını şakırdatıyor ve gözlüklerinin üzerinden Alyoşka'ya bakarken gülümsüyordu.

Akşam köyün üstüne katran birikintisi gibi bir karanlık oturdu. Kilise duvarının yanındaki alana Kızılordu erleri zincir gibi yatmışlardı. Gözlüklünün yanında

Alyoşka vardı. Alyoşka'nın tüfek kayışı kokuyordu, fişek yatağı akşamın çiğinden terlemişti...

Geceyarısı köyün uç tarafında, mezarlığın yanında bir köpek, arkasından bir ikincisi havlamaya başladı ve kulakları bir anda toynakların takırtısı doldurdu. Gözlüklü bir dizinin üzerinde doğruldu, sokağın sonuna nişan alarak bağırdı:

— Bö-lü-ük... ateş!..

T-a-ak! Tak! Tak! Tak!..

Duvarın arkasında ürkmüş bir yankı tekerleme gibi karşılık veriyordu buna.

Alyoşka mekanizmayı iki harekette oynattı, boş kovayı attı ve yeniden boğuk bir komut duydu: «Bölük, ateş!»

Geniş caddenin sonundan küfürler, silâh sesleri, at kişnemeleri geliyordu. Alyoşka kulak verdi: başının üzerinden uzun ve usanç verici bir vızıltı geçmişti.

Bir dakika sonra başka bir kurşun Alyoşka'nın başının bir arşın üzerinden duvara çarptı, üzerine tığla parçaları serpildi. Caddenin sonundan tek tük ateş pırıltıları ve uzaklaşan at toynaklarının düzensiz gürültüsü geliyordu. Gözlüklü yay gibi ayağa fırlayıp bağırdı:

— Beni izleyin!..

Koşmaya başladılar. Alyoşka'nın ağız acılaşmış, kurumuştur. Yüreği göğsünden dışarı fırlayacak gibi çarpıyordu. Caddenin sonunda gözlüklü ölmüş bir ata takılıp düştü. Gözlüklüyle yanyana koşmakta olan Alyoşka önlerindeki iki kişinin çiti atlayıp avluda koştuklarını gördü. Bir kapı çarpılarak kapandı. Kapı kolu şakırdadı.

— İşte oradalar! İki kişi eve girdiler!.. diye bağırdı Alyoşka.

Gözlüklü incinen ayağının üzerinde sekerek Alyoşka'nın yanına geldi. Avlunun çevresini kuşattılar. Kızıl-ordu erleri mezarlık duvarının arkasına, bahçedeki nem-

li frenküzümü çalılarının arkasına yoğun sıralar halinde yatmışlar, hendeğin içine sıkışmışlardı. Evin yastıklarla desteklenmiş pencerelerinden önce biraz ateş edildi, tüfek patlayışlarının arasından boğuk sövgüler ve soluk soluğa kalmış insan sesleri duyuluyordu. Sonra her şey sustu.

Gözlüklüyle Alyoşka yanyana yatıyorlardı. Şafak sökmeden önce, ıslak bir karanlık kümeler halinde bahçede yüzmeye başlayınca gözlüklü kafasını kaldırmadan bağırdı:

— Hey, oradakiler, teslim olun! Yoksa el bombası atacağız!

Evden iki el silâh sesi geldi. Gözlüklü elini salladı:

— Pencerelere, ateş!

Kuru, net bir salvo patladı. Bir daha, bir daha. Evdeki iki kişi kalın, samanlı duvarların arkasına saklanarak, pencereden pencereye koşarak tek tük ateş ediyorlardı.

— Alyoşka, senin boyun benden daha kısa, hendekten samanlığa kadar sürün, el bombasını kapıya fırlat... Yoksa pek çabuk ele geçiremeyeceğiz onları... Şuradaki halkayı çekip fırlat, sakın bekleme, öldürür yoksa!..

Gözlüklü belinden şişeye benzeyen şeyi çözdü. Alyoşka'ya verdi. Alyoşka eğilirken, nemli toprağa yapışarak süründü. Yukarıda, hendeğin üzerinde kurşunlar çalıları biçiyor, soğuk soğuk çığlıklarla ıslatıyorlardı onu. Samanlığa kadar süründü, halkayı çekti, kapıya nişan aldı, ama kapı gıcırdamış, sarsılmış ve ardına kadar açılmıştı. İki adam eşiği aştılar. Öndeki dört yaşlarında bir kız çocuğunu kucağında tutuyordu, keten gömleği alacakaranlığın içinde akçıl akçıl parlıyordu. İkincisinin parçalanmış Kazak pantolonu kan içindeydi, kafasını yan yatırarak kapı sökesinin arkasından nişan almış. duruyordu.

— Teslim oluyoruz! Ateş etmeyin! Çocuğu öldürürsünüz!

Alyoşka evin içinden bir kadının eşiğe fırladığını, kollarını gererek kendini kıza siper ettiğini gördü. Arkasını döndü; rengi kireçten daha beyaz olan gözlüklü doğurulmuş çevresine bakınıyordu.

Ne yapması gerektiğini anlamıştı Alyoşka. Alyoşka'nın dişleri iri ve seyrek, yüreği yufka olur dişleri seyrek olanın. Böyle derdi Alyoşka'nın anası. Parlak, şişeye benzeyen el bombasının üstüne yüzüstü kapandı, yüzünü avuçlarıyla örttü...

Ama gözlüklü Alyoşka'ya doğru atılmış, onu bir tekmeyle itmiş, kasılmış ağzıyla bombayı kapmış ve bir yana fırlatmıştı. Bir saniye sonra bahçenin üzerinde ateşten bir sütun yükselmiş, Alyoşka kulakları sağır eden bir gümbürtü, gözlüklünün iniltili çılgılığını duymuş ve kükürt kokulu bir şeyin göğsüne çarptığını, gözlerine yoğun, dikenli bir örtünün kapandığını hissetmişti.

Alyoşka gözlerini açtığı zaman gözlüklünün uykusuz gecelerden yeşil olmuş yüzünü gördü üzerinde.

Başını doğrultmayı denedi, ama bir sızı yaktı göğsünü, inledi ve gülümsedi.

— Ben sağım... ölmedim...

— Ölmeyeceksin de, Lyonya!.. Şimdi ölmemen gerekli. Bak!..

Gözlüklünün elinde numaralı bir kimlik kartı vardı. Alyoşka'nın gözlerine yaklaştırdı, okudu:

— RKSM üyesi, Popov Aleksey... Anladın mı, Alyoşka?.. Kalbinin yarım verşok (*) ötesine bir bomba

(*) Verşok: 4,4 cm. lik eski Rus uzunluk ölçüsü. (Ç.N.)

parçası rastlamış... Ama artık iyileştirdik seni, daha çarpsın yüreğin işçi-köylü egemenliği için.

Gözlüklü Alyoşka'nın eini sıktı. Alyoşka donuk, terlemiş gözlüklerin altında o güne dek hiç görmediği bir şey gördü: iki tane küçük, gümüş renkli gözyaşı damlası ve çarpık, titreyen bir gülümseme.

1925

SAPA YOL

Daha düne kadar biçimsiz, kocaman elleri olan bir kızdı Nyurka sanki. Ayaklarını içe basarak, devrile devrile yürür, uzun kollarını biçimsizce sallardı. Başkalarıyla karşılaşınca bir yana çekilir, kara gözleri başörtüsünün altından utangaçça, yaban yaban bakardı. Şimdi Vaska'nın yoiuna çıkan ise endamlı, iri göğüslü bir kızdı. Yürürken hafifçe gülümseyerek ileriye bakıyordu, ılık bir bahar yelinin kokusu gelmişti sanki Vaska'nın yüzüne.

Bir an gözlerini kıstı, sonra arkasından baktı, gözleriyle dönernece kadar geçirdi ve atını tırısa kaldırdı. Su kıyısında, atm gemini çıkarırken karşılaşmayı anımsayıp gülümsedi. Gözlerinin önünde Nyurka'nın renkli saka sırtığını güvenle, hafifçe saran elleri ve adımlarına uyararak çalkalanan yeşil kovalar duruyordu nedense. O günden beri onunla karşılaşma fırsatı arıyor, dereye Nyurkaların oturduğu uç sokaktan gidiyordu özellikle ve onu çitin arkasında ya da pencerenin aydınlığında gördüğü zaman göğsünü ılık bir sevinç basıyordu; atın adımlarını yavaşlatmak için dizginlere asılıyordu.

O hafta cuma günü atla çayıra gitmişti, samana bakmaya. Samanlar yağmurdan sonra tütüyor, tatlı bir çürük kokusu yayıyorlardı. Avdey'lerin tınazlarının ya-

nında Nyurka'yı gördü. Eteklerini toplamış yürüyor, elindeki sopayı sallıyordu. Yaklaştı.

— Merhaba, güzeller güzeli!

— Alay etmiyorsan, merhaba! diyerek gülümsedi Nyurka.

Vaska attan sıçrayarak indi ve dizginleri fırlattı.

— Ne arıyorsun, Nyura?

— Buzağı otlarken kayboldu... Gördün mü bir yerde?

— Sürü çoktan köye doğru geçti, ama sizin buzağıyı farketmedim.

Kesesini çıkardı, bir «keçi ayağı» sardı. Gazete parçasını tükürüklerken sordu:

— Sen ne zaman boy bos attın be kızım? Daha düne kadar kumda koşmaca oynardın, şimdiyse, vay vay...

Nyurka'nın gözleri bir gülücükle kısıldı, yanıtladı:

— Ne oluyor bize böyle, Vasiliy Timofeyeviç? Sen de düne kadar stepte sığırcık peşinde koşardın doncak, oysa şimdi evde kapı girişine takılıyordur kafan...

— Neden evlenmiyorsun?

Vaska bir kibrit çaktı, yoğun bir kaçak dumanı savruldu.

Nyurka şakadan iç çekti, ellerini kahırlı kahırlı açtı:

— Talip yok!

— Benden âlâ talip mi olur?

Vaska gülümsemek istedi, ama çarpık, gereksiz bir gülümseme oldu bu. Aklına aynada nasıl görüldüğü gelmişti: eski bir çiçek hastalığının delik deşik ettiği yanakları, ta alınaya dek düşen kıvrırcık, haydut perçemi.

— Birazcık çopurumsusun, o da olmasa bir şeyin yok...

Vaska kızardı, kelimeler ağızından döküldü:

— Suratımla su içecek değilsin ya...

Nyurka belli belirsiz gülümsedi, elindeki değneği sallayarak.

--- O da doğru!.. dedi. Eh, madem hoşuna gidiyorum, dünür gönder.

Geriye dönüp köye doğru yürümeye başladı, Vaska ise tınazın altında uzun süre oturdu, tatlı bir yaprağı avucunda ovalayarak: «Kahpe alay mı ediyor acaba, yoksa değil mi?» diye düşündü.

Dereden, ormanın içinden insanı üşüten bir serinlik gelmeye başlamıştı.

Sis yerlere sürünerek biçilmiş otların üstünde dolaşiyor, tombul gri parmaklarıyla dikenli ot gövdelerini kavriyor, buğu tüten tınazları bir kadın gibi sarıp sarmalıyordu. Güneşin gecelemeğe indiği üç kavak ağacının arkasında gök bir gül fidanı gibi çiçekleniyor, sarp, dikilmiş bulutlar solan taçyapraklarını andırıyordu.

Vaska'nın ailesi anasıyla kızkardeşinden ibaretti. Evleri Kazak köyünün kıyısında, yere yapışmış gibiydi, avluları ufaktı. Bir atla bir inek: işte varları yokları buydu. Yoksul bir adamdı Vaska'nın babası.

İşte onun için de pazar günü başına çizgili şalını örterken anası,

— Ben razıyım, oğulcuğum, dedi Vaska'ya. Nyurka çalışkan, akli başında bir kız, yalnız biz yoksuluz, babası vermez sana onu... Osip'in huyunu bilmez misin?

Vaska yanıtlamadan çizmelerini giyiyordu, yalnız yanaklarını al basmıştı. Belki sıkıntıdan (çizmesi çok dar dı), belki de başka bir şeyden.

Anası şalın ucuyla kuru, renksiz dudaklarını sildi.

— Ben Osip'e gidiyorum, Vaska, dedi. Ama dünürü kapıdan kovarlarsa ayıp olur. Köye gülecek şey çıkar...

Biraz sustu, Vaska'ya bakmadan fısıldadı:

— Haydi, ben gidiyorum.

— Git, anacığım.

Vaska kalktı ve gevşek gevşek gülümsedi.

Vaska'nın anası yapışkan ve ılık bir terin örttüğü alnını koluyla kurularak.

— Sizde mal, bizde de alıcı var, Osip Maksimoviç... dedi. İşte bunun için geldim... Ne dersiniz buna?

Sedirde oturan Osip sakalını büktü, sedirdeki tozları üfleyerek konuştu:

— Bu iş şöyle, Timofeyevna... Bana kalsa razı olurum... Vasiliy bizim işlere yaraşan bir delikanlı. Ama kızımızı evermeyeceğiz... gelin olmak için yaşı küçük... Çocuk doğurmak kolay iş değil!..

— Madem öyle, sizi rahatsız ettim, kusura bakmayın!

Vaska'nın anası dudaklarını büzdü, sandığın üstünden kalkarak eğildi.

— Lafı mı olur?.. Acelen ne, Timofeyevna? Öğle yemeğine bizde kalsaydın?

— Yok... hemen eve gitmem gerek... Sağlıcakla kalm, Osip Maksimoviç!..

Ev sahibi çarpılan kapının arkasından, yerinden kalkmadan, homurdandı:

— Güle güle, yıkıl!

Nyurka'nın anası içeri girdi. 'Tavaya ayçiçeği serperken sordu:

— Niye gelmiş Timofeyevna?

Osip sövdü, tükürdü:

— Çopuruna kız istemeye... Ha bit sirkesi, ha bunlar!.. Boyuna göre ağaç kessin!.. Dünüre de bak sen, —elini salladı— dert!..

Ekinlerin biçimi bitmişti. Harman edilmemiş tahılların kızıştırdığı, salkım saçak harman yerlerinin bekleyen bir görünüşü vardı çitlerin ardında. Harman, iş, harman makinalarının yanında boğuk boğuk ve sabırsızca, «Haydi!.. Haydi... Hay-di-i!» diye feryat eden işçiler bekliyordu çiftçileri.

Yağmurun, sıkıntılı bir sisin içinde sürüne sürüne güz gelmişti.

Sabahları stepi, atın uluması gibi, bir sis bürüyordu. Bulutların ardından utangaçça pırıldayan güneşin zavallı bir görünüşü vardı. Yalnız güneşin kavurmadığı ormanlar bahardaki gibi yeşil ve esnek yapraklarını hoşnut hoşnut hışırdatıyorlardı.

Yapışkan ve iğrenç sisin içinde birbirine ip gibi ilenmiş yağmurlar yağıyordu sık sık. Yaban kazları nedense gündoğusundan günbatısına doğru uçuyorlardı, zayıflamış ve kahverengimsi bir küfe bulanmış sığircıklar hasta bir insana benziyorlardı.

Sürülmemiş toprak bir güzöncesi uykusunda donup kalmıştı. Çayırlar biçilenlerin yerinde bitiveren otlarla yeşermişti, ama pırıltıları veremin kemirdiği bir insanın yanaklarındaki pembelik gibi aldatıcıydı.

Yalnız Vaska'nın içinde azgın devedikeni gibi bir sevinç çiçekleniyordu, her gün Nyurka'yı görüyordu çünkü: bazen derenin kıyısında, bazen akşam eğlentilerinde görüşüyorlardı. Aptala dönmüş, kurumuştu çocuk, iş tutmuyordu elleri...

Ve işte bulutlu bir güz günü akşam üzeri eskiden uluyan ve sahipsiz bir enik gibi ağlayan akordeon birden coşmuş, kahkahalar atmaya başlamıştı...

Köy Komsomol (*) hücresinin sekreteri Grişka koşu koşu Vaskaların avlusuna geldi. Vaska'yı gördü, kollarını sallıyor, ağzı kulaklarına varıyordu.

— Ne sırtıyorsun, boncuk mu buldun? diye takıldı Vaska.

— Salaklık etme!.. Ne boncuğu...

Suluk aldı, ateş eder gibi konuştu:

—Bizim tertip askere gidiyor! Üç gün sonra hazır olacağız!..

Sanki birisi sopayla vurmuştu Vaska'nın başına. İlk düşüncesi: «Ya Nyurka n'olacak?» oldu. Eliyle alnını sil-di, boğuk bir sesle sordu:

— Niçin sevindin bu kadar?

Grişka'nın kaşları ta saçlarına kadar kalktı:

— Ya n'apacaktım? Askere gidiyoruz, enayi, dünya göreceğiz, burada ne var sanki, gübreden başka?.. Oysa orada, orduda eğitim var, kardeş...

Vaska sertçe döndü, başını önüne eğip arkasına bakmadan harmana doğru yürüdü.

Gece Osiplerin bahçe çitindeki gediğin yanında Nyurka'yı bekledi Vaska. Nyurka geç geldi. Babasının kaftanına üşür gibi sarınmıştı. Gecenin neminden titriyordu.

Vaska Nyurka'nın gözlerine baktı, bir şey göremedi. Bunlar göz değildi, koyu renkli, boş gözçukurlarında bir boşluğun karartısı vardı sanki.

(*) Komsomol (Rus.): Komünist Gençlik Birliği.

— Benim askere gitmem gerek, Nyura...

— Duydum.

— Ee, sen n'apacaksın? Beni öekler başkasına varmaz mısın?

Sessiz bir gülüşle güldü Nyura. Sesi ve gülüşü yabancı, bilinmedik geldi Vaska'ya.

— Sana daha önce söylemiştim annemle babama bakmayıp sana varacağımı, varırdım da... Ama şimdi varmam!.. İki yıl beklemek, şaka değil bu!.. Sen belki de orada bir şehir kızı bulursun kendine, ben de evde mi kalayım? Yağma yok!.. Başkasına yalvar, bekleyecek birisi çıkar belki...

Vaska kekeleyerek, başını sallayarak uzun uzadıya konuştu. Yalvardı, söz verdi, yemin etti, ama Nyura e-
lindeki kuru dalı kırıyor ve Vaska'ya cevap olarak aynı kısa, bayat sözü söylüyordu sert bir tavırla:

— Hayır! Hayır!

Sonunda Vaska hiddetlendi, kesik kesik soluyarak bağırdı:

— Peki, kaltak!.. Benim olmazsan başkasının hiç o-
lamazsın! Başkasına varırsan kurtulamazsın elimden!

— Ellerini kısaltırlar, erişemezsin!.. diye pufladı Nyura.

— N'apar yapar erişirim!..

Vaska vedalaşmadan çiti aştı ve dökülmüş sarı yaprakları çamura gömerek bahçede yürümeye başladı.

Sabahleyin bir ekmek kenarını kısa kürkünün cebine soktu, bir torbaya annesi görmeden un doldurdu, orman korucusunun evine gitti.

Uykusuz geçirdiği geceden başı taş gibi önüne düşüyor, şiş gözleri yaşarıyor ve bütün vücudu tatlı tatlı,

sızlar gibi gidişiyordu. Su birikintilerini dikkatle atlayarak merdivene yaklaştı. Ormancı kuyudan su çekiyordu.

— Bana mı, Vasiliy?

— Size, Semyon Mihaylıç... Askere gitmeden son bir kez avlanmak istiyorum da...

Ormancı elinde kovayla, sol tarafa kaykılarak yaklaştı, gözlerini kıstı.

— Bu pazar ne vurdun?

— Bir tavşancık.

Eve girdiler. Ormancı kovayı sedirin üzerine koydu, içeriden köhne bir kırma getirdi. Vaska somurtkan somurtkan köşeye bakarak,

— Bana karabina gerekliydi... dedi. Sennaya çukurunda bir tilki gördüm de.

— Karabinayı da verebilirim, ama fişek yok.

— Bende fişek var.

— Öyleyse al. Dönüşte uğra. Kendini öv biraz!.. Haydi, rastgele!.. diye bağırdı ormancı Vaska'nın arkasından.

Vaska köyden dört versta (*) kadar uzakta, ormanın içinde bahar selleriyle yıkanmış yarın çıkıntılar yaparak dallandığı yerde, devrilmiş bir kütüğün dibindeki kırmızı, havlı toprağı oyarak içine yalnız bir kurdun sığabileceği ufak bir in yapmıştı. Dört gündür içinde yaşıyordu.

Gündüzleri ormanda, yarın dibinde ılık bir esinti, çakırkeyif, insanı dinçleştiren bir koku vardı: çürüyen meşe yapraklarının kokusuydu bu. Gece kırpık ayın eğ-

(*) Versta: 1,60 km.lik eski Rus uzunluk ölçü birimi. (Ç.N.)

ri, danseden ışınları altında uçurum dipsiz gibi görünüyordu. Yukarıda bir yerden hışırtılar, dal çıtırtıları, belirsiz, kuşku veren bir ses geliyordu. Sanki birisi aşağıya bakarak uçurumun büklüm büklüm kıyısından yavaş yavaş sokuluyordu. Arasına geceyarısından sonra genç kurt yavruları uluyordu.

Vaska gündüz ayaklarını gevşek gevşek atarak yarıdan çıkıyor, sık, dikenli çakaleriklerinin içinden, çıplak fındıklıktan, dörtte biri portakal rengi yapraklarla dolmuş hendeklerden geçerek yürüyordu. Dökülmemiş yaprakların ince perdesi içinden derenin soluk yeşil yüzü ve derenin öte yakasında köydeki evlerin badanalı kübik şekilleri parlayınca kör bir acı duyuyordu Vaska yüreğinin yanında bir yerde. Bir çalı kümesini siper alıp sarp kıyıda uzun süre yatıyor, kadınların köyden suya gidişine bakıyordu. İkinci gün annesini görmüş, seslenmek istemiş, ama ara sokaktan bir araba çıkmıştı. Bir Kazak kırbacını sallıyor ve dereye bakıyordu.

Daha ilk gece, kuru, hışırdayan yaprak yığınının yanınca şafak sökene dek gözünü kırpmamış, düşünmüş ve yanlı, sapa bir yola girdiğini anlamıştı Vaska. Bu yolu geniş şosede yürüyen delikanlılarla birlikte sonuna dek tepmesi gerekiyordu. Ve herkesin kendisine karşı olduğunu anlamıştı Vaska: Nyurka da, akordeonun coşkunu nağmelerine ayak uydurup askere giden yaşıtı delikanlılar da. Onlar askerlik yapacak, gerektiği anda Sovyetleri savunacaklardı. Ya o, Vaska neyi savunacaktı?..

Ormanda, fırtınanın yıktığı ağaçların arasında, sürekli avında kısırılmış bir kurt gibi, kuduz bir köpek gibi kendi köylülerinden birinin kurşunuyla öleceği çoban oğlu ve yoksullar egemenliğinin öz çocuğu Vaska.

Göndoğusu leylak rengi bir şerit halinde ışıır ışımaz tüfeğini yarın içinde bıraktı, adımlarını gittikçe sıklaştırarak köye doğru yürümeye başladı:

«Gider, teslim olurum!.. Varsın tutuklasınlar. Hapse atarlar, ama başkalarıyla birlikte... Cezalandırarak olan bizimkiler, çekerim!..» düşüncesi başının içini yakarak dönüyordu. Dereye kadar koştu ve durdu. Kumların ötesinde, avlu çitlerinin arkasında bacalar tütüyor, hayvanlar böğürüyordu. Bir korku Vaska'nın sırtına karınca gibi yayıldı, topuklarına kadar indi.

«Üç yıl verirler... Hayır, gitmem!..»

Sertçe döndü ve yaşlı, görmüş geçirmiş bir tilkinin tazılardan kaçışı gibi kıvrıla kıvrıla, izleri karıştırarak ormanda ilerlemeye başladı.

Altıncı gün evden aldığı unla ekmek bitti. Vaska geceyi bekledi, tüfeğini omuzuna astı, sessizce, kuru dalları çitirdatmamaya çalışarak dereye kadar yürüdü. Geçit yerine indi. İri taneli, ıslak kumun üzerinde tekerlek izleri vardı. Dereyi geçti ve arka yollardan Osiplerin harmanına kadar geldi. Elma ağaçlarının çıplak dalları arasından pencerenin ışığı görünüyordu.

Vaska durakladı, canı ölesiye Nyurka'yı görmek, konuşmak, yüzüne karşı sitem etmek istiyordu. Onun yüzünden asker kaçağı olmuştu, onun yüzünden ormanda çürüyordu.

Çit sırımını atladı, bahçeyi geçti, merdivenleri koşarak çıktı, kapı rezesini şıkırdattı; kapı kilitli değildi. Hole girdi, yüzüne evin ılıkığı çarpmış, başını döndürmüştü.

Nyurka'nın anası böreklik hamur yoğuruyordu. Kapının gıcirtısına döndü ve bir çığlık attı, hamur tahtası yere düştü. Masanın yanında oturan Osip kesik bir ses çıkardı, Nyurka ise bir çığlık attı ve arkasına bakmadan içeri doğru atıldı.

Vaska kısık bir sesle.

— Merhaba! dedi.

— Me... mer-haba... diye homurdandı Osip kekeleyerek.

Vaska başlığını çıkarmadan içeri geçti. Nyurka sandığın üstünde oturuyor, dizleri hafif hafif titriyordu.

— Sevinmedin mi yoksa, Nyurka? Niye susuyorsun? Vaska sandığa ilişti, tüfeği yanına koydu.

Nyurka kesik kesik fısıldadı:

— Neye sevinecekmişim?

Heyecandan ellerini çırpıp, gözyaşlarını tutmaya çalışarak konuşmaya başladı:

— Allah aşkına, git buradan!.. Bölgeden milis geldi, kaçak içki arıyorlar... Bulurlar seni... Git, Vaska!.. Bana acı!..

— Sen bana acıydın mı? Ha?

Vaska kapıyı kapatır kapatmaz Osip karısına göz kırptı, Nyurka'nın boğuk fısıldayışlarının duyulduğu odaya yan gözle bakarak hırladı:

— Semyon'a koş!.. Milis onun evinde! Hemen çağır!..

Nyurka'nın anası sessizce kapıyı açtı ve avluyu kara bir gölge gibi hızla geçti.

Vaska tükürüğünü güçlükle yutarak:

— Bir parça börek ver, Nyurka... dedi. İki gündür yemek yemedim...

Nyurka kalktı, ama mutfak kapısı birdenbire ardına kadar açıldı, kapıda elinde lambayla Nyurka'nın anası duruyordu. Başörtüsü yana kaçmış, tere batmış saç demetleri alınına düşmüştü. Cıyaklar gibi bağırdı:

— Yakalayın itoğlu iti, milis yoldaşlar!.. İşte!..

Arkasından bir milisyoner görüldü, odaya girmek istedi, ama Vaska bir atılımda tüfeğini kaptı, dipçığı olanca gücüyle lambaya yapıştırdı, bir sıçrayışta pencereyi buldu, çerçeveyi tekmeyle yerinden çıkardı ve sıçrayıp külçe gibi bahçeye düştü.

Soğuk hava bir an suratını yaktı. Evin içinden çığlıklar, gürültüler geliyordu, hol kapısı çarpıldı.

Vaska çiti kolayca aştı ve tüfeğini kavrayıp sıçraya sıçraya harmana doğru koşmaya başladı. Arkasından birinin ayak sesleri, bağırışlar duyuluyordu:

— Dur, Vaska!.. Dur, ateş ederim!..

Vaska milisyoner Proşin'i sesinden tanıdı, durmadan tüfeğini indirdi, döndü, nişan almadan ateş etti. Arkadan tok bir silah sesi duyuldu. Harman sırıgını atarken sol omzunu bir acının yaktığını hissetti Vaska. Sanki birisi sıcak bir sopayla vurmuştu. Acıyı yenmeye çalışarak mekanizmayı çekti, atılan kovan şıkırdadı. Yeni bir fişek sürdü ve elma ağaçlarının arasında saçılan ilk gölgeye nişan alıp tetiği çekti.

Tüfek sesinin arkasından Proşin'in düşen bir sesle, yavaşça bağırdığını duydu:

— Namussuz... karnımdan... Ah, yandım!..

Dereyi koşarak, soğuk suyu hissetmeden geçti. Arkadan ikinci milisyonerin seyrek ayak sesleri geliyordu. Vaska geriye baktı, kaputunun rüzgârdan şişen siyah etkeleri ve avucunda sıktığı tabancasını gördü milisyonerin. Kurşunlar yanından vızıldıyordu...

Vaska sarplığa tırmanıp dereden geriye dönen milisyonere bir kurşun gönderdi ve gömleğinin yakasını açarak dudaklarını yaraya yapıştırdı. Tuzlu, ılık kanı uzun uzun emdi. Sonra dişlerinde gıcırdayan bir tutam toprağı çiğneyerek yarasına koydu ve gırtlığında istenmedik bir çığlığın büyüdüğünü hissederek dişlerini sıktı.

Ertesi gün alacakaranlık basmadan önce dereye kadar gelip çalıların arasına yattı. Omzunda al-mor bir şiş belirmiş, ağrısı hafiflemiş, gömleği kuruyup yaraya yapışmıştı, yalnız sol kolunu oynattığı zaman acıyordu canı.

Uzun süre, durmadan ağzına gelen salyaları tükürek yattı. Çakırkeyifmiş gibi boştu kafasının içi. Canı müthiş yemek istiyordu. Çalıların kabuklarını soyup çiğniyor, yeşil tükürük birikintilerine bakıyordu.

Öbür yakadan kadınlar dereye geliyor, kovalarla su alıp sallana sallana uzaklaşıyorlardı. Artık hava karar-mak üzereyken ara sokaktan bir kadın çıktı, dereye yöneldi. Vaska dirseğinin üzerinde doğruldu, birden omzuna saplanan sancıdan ufladı ve tüfeğin soğuk namlusunu avucunda sıktı.

Nyurka'nın anası dereye gidiyordu. Tüylü atkısı gözlerine kadar çekilmişti. Acelesi vardı anlaşılın. Vaska titreyen eliyle emniyeti açtı. Gözlerini ovuşturup dik-katle baktı. Evet, bu oydu. Nyurka'nın anasınıninki gibi parlak sarı bluz giyen hiç kimse yoktu köyde.

Vaska avcı alışkanlığıyla tüylü atkılı başı arpacığa aldı.

— Al, kancık, milise haber verdiğin için!..

Tüfek patladı. Kadın kovaları attı, bağırmadan evlere doğru koşmaya başladı.

— Ah, şeytan!.. Iskaladım!..

Sarı bluz gene arpacıkta oynamaya başladı. İkinci kurşundan sonra Nyura'nın anası isteksizce kuma yattı ve simit gibi kıvrıldı.

Vaska ağır ağır öbür yakaya geçti, tüfeğini öne doğru tutarak vurulana yaklaştı.

Eğildi. Sıcak sıcak kadın teri kokuyordu. Vaska açık bluzu, gömleğini parçalanmış yakasını gördü. Delikten

beyaz göğsün üzerindeki sipsivri kabarık meme başı, biraz aşağıda da parçalanmış yara yeri ve gömleğin üzerinde step lâlesi gibi açan kan lekesi görünüyordu.

Vaska alna kadar inmiş eşarbin altına bir göz attı ve Nyurka'nın donuklaşmış gözleriyle gözgöze geldi.

Nyurka anasının bluzuyla suya gidiyordu.

Vaska bunu anlayınca bir çığlık attı ve toprağın üzerinde simit gibi yatan küçük, hareketsiz gövdenin üstüne kapanarak uzun, ağır bir kurt ulumasıyla ulumaya başladı. O sırada köyden Kazaklar ellerindeki sopaları sallayarak koşuyorlardı. En öndekinin yanısıra tüyleri karmakarışık bir köpek koşuyor, fırl fırl dönüyordu. Cıyaklayarak Kazak'ın çevresinde sığıyor, sakalını yalamaya çalışıyordu.

1925

İLYA'NIN AŞKI (İLYUHA)

I

Bir ayı avıyla başladı bu.

Ormanda odun kesen Darya teyze ağaçların geçilmez, sık yerine kadar sokuldu, az kalsın bir ayı inine düşüyordu. Darya kadının gözü pekti, küçük oğlunu inin yakınında nöbetçi bıraktı, kendisi de koşa koşa köyün yolunu tuttu. Köye varır varmaz Trofim Nikitiç'in evine daldı.

— Trofim Nikitiç evde mi?

— Evde.

— Bir ayı inine çattım. Vurursan üleşelim.

Trofim Nikitiç onu aşağıdan yukarı, sonra yukarıdan aşağı süzdü, küçümser gibi,

— Uydurmuyorsan yolu göster, alacağımızın bir kısmı senin, dedi.

Toparlanıp yola çıktılar. Darya önden seğirtiyordu, Trofim Nikitiç'le oğlu İlya arkadan. İş bozuldu: inden karnı burnunda dişi bir ayı kaldırdılar, ha neredeyse burnunun dibinden ateş ettiler, ama vicdansız bir ıskalama sonucu mu, yoksa bilinmeyen başka nedenlerden mi belli değil, kaçırdılar hayvanı. Trofim Nikitiç köhne Ber-

dankasını (1) uzun uzun inceledi, kıs kıs gülen İlya'yı yan gözle süzerek epeyce sövüp saydı, sonunda,

— Hayvanı kaçırmak olmaz, dedi. Ormanda geceleme gerekecek.

Sabah olunca ayının karmakarışık yapraklı genç çam korusunun içinden gündoğusuna, Glinişçevskiy ormanına doğru gitmiş olduğunu gördüler. Karışık izler taze karın üstünde ayan beyan belirmişti. Trofim'le oğlu iki gün iki gece iz peşinde dolaştılar. Üşüdüler, aç kaldılar —azıkları ertesi gün tükenmişti— ve ancak üçüncü gün ormanın açıklık bir yerinde, öksüz gibi mahzun mahzun dikilen bir kayın ağacının altında ayıyı gafil avlayıp işini bitirebildiler. İşte Trofim Nikitiç ilk kez orada, on yedi pudluk (2) ayı gövdesini altüst eden İlya'ya bakarak.

— Gücün kuvvetin yerinde, delikanlı... dedi. Seni evermek gerek. Ben yaşılanıyorum, gücüm kalmadı, av peşinde dolaşamıyorum. Atışta da kötüledim, gözüm yaşıyor. Görüyorsun, hayvanın karnında yavruları var.. İnsanın ödevi de budur.

İlya kana bulanmış bıçağı kara sapladı, tere batmış saçlarını alnından geriye attı: «Eyvah, başlıyor...» diye düşündü.

Başladı da. Anasıyla babası her Tanrı'nın günü İlya'nın başının etini yiyorlardı: «Evlensene, zamanı geldi, anan çalışmaktan kocadı, evimize genç bir kadın gerek, ona yardımcı...» diye. Ve daha neler neler.

İlya ocağın üstünde oturuyor, burnunu çekip susuyordu. Ama sonra çocuğu öylesine canından bezdirdiler ki, ihtiyarlara göstermeden testeresini bir torbaya soktu, baltasıyla diğer dülgerlik araçlarını aldı, yol hazır-

(1) Berdanka: Eski ordularda kullanılmış bir tüfek modeli. (Ç.N.)

(2) Pud: 16,3 kg.lık eski Rus ağırlık ölçü birimi. (Ç.N.)

lıklarına başladı. Hem de olur olmaz yere değil, başken-
te, Mosselprom'un ekmek mağazasında satıcılık yapan
Yefim dayının yanına gidiyordu.

Anası gene bildiğini okuyordu:

— Sana bir kız buldum, İlyuşenka. Tam senin den-
gin, olgun elma gibi. Hem tarlada çalışmak, hem de hoş
sözle konuk ağırlamak geliyor elinden. Dünür gönder-
meli, yoksa kapıverirler.

İllet ettiler çocuğu, bir sıkıntıdır düştü içine. Canı
evlenmeyi hiç çekmiyordu, sonra gönlüne göre kız da
yoktu hakçası. Yakındaki köylerin hangisine baksan uy-
gun bir kız görünmüyordu. Hele kendine yavuklu ola-
rak bakkal Fedyuşin'in kızını düşündüklerini öğrenince
tüyleri iyice diken diken oldu.

Bir sabah iyi kötü bir şeyler atıştırdı, ana-babasıyla
vedalaşıp yayan yapıldak istasyonun yolunu tuttu. Ve-
dalaşırken anası ağladı, babası ise kır kaşlarını çattı,
öfkeli öfkeli,

— Senin canın sürtmek istiyor, İlya, dedi. Git, ama
dönüp de evin yoluna bakma. Bakıyorum, Komsomolcu-
lar doldurmuş seni. Hep o namussuzlarla koklaşıp du-
rurdun, pekâlâ, bildiğin gibi yaşa, bundan sonra sana
söyleyecek sözüm yok benim...

Kapıyı oğlunun arkasından çarptı, pencereden İlya'-
nın düz ve geniş sokağı adımlayışma baktı, kocakarının
kızgın hıçkırıklarına kulak kabartarak suratını astı ve
uzun uzun iç çekti.

İlya köyün dışına çıkınca hendeğin kenarında biraz
oturdu, yakıştıрма yavuklusunu anımsayarak güldü. Tam
bir rahibeye benziyordu: dudakları sinsi sinsi büzülmüş,
durmadan içini çeker ve haç çıkarırdı. Kocakarılar gibi,
tek bir öğle ayinini kaçırmazdı. Mayası fazla kaçmış ha-
mur gibi de bir şeydi.

Moskova nerede, Kostroma nerede. Önceleri her otomobil kornasından ürküyor, gümbürdeyen tramvaya baktıkça titriyordu İlya, sonra sonra alıştı. Yefim dayı bir dülger yanma yerleştirdi onu.

... Bir gece biraz gecikmiş olarak işten dönüyordu, Plyuşçiha'dan, sarıgözlü fenerlerin sessiz sırasının altından geçerek. Yolu kısaltmak için sağır, çarpık bir ara sokağa saptı ve kapıaltılarının birinden hafif bir çığlık, ayak sesleri ve bir tokat şaklaması geldi kulağına. İlya adımlarını sıklaştırdı, karanlık kapı ağzına baktı: ıslak, kemerli duvarın dibinde yakası koyun kürkünden palto giymiş sarhoş sümüklünün biri bir kadını sıkıştırmaya çalışıyor ve geçire geçire, boğuk bir homurtuyla,

— A-ama... durun, hayatım... yüzyılımızda çok basit bir şey bu. Bir anlık bir mutluluk... diyordu.

İlya koyun kürkü yakanın arkasında kırmızı bir eşarp ve korkuyla, gözyaşıyla, tiksintiyle dolmuş bir çift genç kız gözü gördü.

Sarhoşa doğru yürüdü, koyun kürkü yakaya beş parmağıyla yapıştı ve söylenip duran adamı duvara çarptı. Sarhoş ufladı, bir böğürtü çıkardı, anlamsız öküz gözlerini İlya'ya dikti ve delikanlının sert, yaban bakışlarını üstünde hissedince geriye döndü. Sendeleyle sendeleyle, arkasına bakarak, düşe kalka koşmaya başladı sokak boyunca.

Kırmızı eşarplı ve eski deri ceketli kız İlya'nın koluna sıkı sıkı yapışmıştı.

— Teşekkür ederim, yoldaş... Hem de nasıl teşekkür ederim!

İlya utangaç utangaç ayak değiştirerek sordu:

— Neden sıkıştırdı seni?

— Sarhoş, namussuz... Peşime takıldı. Hiç tanımiyorum...

Kız İlya'nın eline adres yazılı bir kâğıt parçası tutuşturdu, Zubovskaya alanına gelinceye kadar üsteledi:

— Boş bir zamanınızda uğrayın, yoldaş. Memnun olurum...

III

Ona bir cumartesi günü gitti İlya. Altıncı kata çıktı, üstünde «Anna Bodruhina» yazan boyaları dökülmüş kapının önünde durdu. Karanlıkta el yordamıyla kapı halkasını aradı ve çekine çekine vurdu. Kapıyı kız açtı, eşikte durdu, gözlerini miyop miyop kıstı, sonra tanıdı, yüzünde bir gülümseme belirdi.

— Buyurun, buyurun.

İlya utangaçlığını yenmeye çalışarak bir sandalyenin ucuna oturdu. Çekine çekine çevresine bakmıyor, sorulara kısa, külçe gibi ağır kelimelerle karşılık veriyordu:

— Kostromalıyım... dülgerim... para kazanmaya geldim... yirmi bir yaşındayım.

Evlenmekten ve dindar yavuklusundan kaçtığını ağzından kaçırınca kız kakhahadan kırıldı, ille anlatması için dayatmaya başladı.

Gülen pembe yüze bakınca kendisi de güldü İlya; elini kolunu biçimsiz hareketlerle sallayarak uzun uzun anlattı her şeyi, hikâyeyi arada bir bahar gibi genç gülüşlerle kestiler. O günden sonra sık sık uğramaya başladı. Rengi atmış duvar kâğıtları ve İlyiç'in portresiy-le kalbine girmişti bu oda. Bir şey, işten sonra gidip biraz onunla oturmaya, İlyiç üstüne hafif bir öykü dinle-

meye ve onun açık mavi-gri gözlerine bakmaya itiyordu İlya'yı.

Kentin sokakları bahar çamurundan çiçekler açmıştı. Bir gün işten çıkınca doğru ona uğradı, testeresini kapının yanına dayadı, kapı halkasını tuttu ve bir soğuk dolaştı bedeninde. Kapıda, bir kâğıt parçasının üzerinde tanıdık, yatık bir elyazısıyla: «Bir aylığına görevle İvanovo-Voznesensk'e gidiyorum» yazılmıştı.

Yapışkan salyasını bastığı yerlere tükürerek, gözleri karanlık merdiven boşluğunda, indi merdivenleri. Bir sıkıntı basmıştı yüreğini. Kaç gün sonra döneceğini hesapladı, beklediği gün yaklaştıkça sabırsızlığı artıyordu.

Cuma günü işe gitmedi. Ağzına bir şey koymadan, pamuklanan kavakların özlü kokusuyla dolu tanıdık sokağa yollandı, her kırmızı eşarbi gözleriyle karşıladı ve uğurladı. Akşamüstü onun ara sokaktan çıktığını gördü, kendini tutamadı ve ona doğru koşmaya başladı.

IV

Akşamları gene onunla birlikteydi, ya evde ya da Komsomol klübünde. Kız İlya'ya heceleyerek okumayı, sonra yazmayı öğretti. İlya'nın parmakları arasında kalem tellikavak yaprağı gibi sallanıyor, kâğıdın üstüne mürekkep damlatıyordu. Kırmızı eşarp ona doğru eğildikçe İlya, kafasında bir demirhanenin ölçülü ve sıcak gürültüsünü duyuyordu sanki.

Kalem parmaklarının arasında hoplayıp zıplıyor, kâğıdın üstüne İlya'nın kendisi gibi geniş omuzlu, hafifçe kambur harfler çiziyordu. Gözlerindeyse sis, sis vardı...

Bir ay sonra İlya yapı komitesinin hücre sekreterine Komsomol'a kabul edilmek için bir dilekçe verdi.

Hem de öyle rastgele bir dilekçe değil, bizzat İlya'nın eliyle, kâğıdın üstüne rendeden çıkan köpüklü yongalar gibi dökülen eğri ve kıvrır kıvrır satırlarla yazılmış bir dilekçe.

Bir hafta sonra bir akşam Anna onu altı katlı, hareketsiz yapı azmanının girişinde karşıladı, sevinçli sesi çın çın öttü:

— Komsomol üyesi İlya yoldaşa selâm!..

V

.

— Evet, İlya, saat iki oldu. Senin gitme zamanın geldi.

— Dur biraz, yoksa uykunu alamamaktan mı korkuyorsun?

— İki gecedir uyumadım zaten. Haydi, İlya.

— Çok çamur var dışarıda. Ev sahibi kadın da: «Sokak sokak sürtüyorsun, hepinize kapı açıp kapamak zorunda değilim ben...» diye havlayıp duruyor.

— Öyleyse erken git, gece yarısına kadar oturma.

— Acaba sende... bir yerde... gecelesen?

Anna masanın başından kalktı, sırtını ışığa döndü. Alnını eğri bir kırışık boydan boya kesmişti.

— Bak, İlya... eğer bana yanaşmaya çalışıyorsan, çöz palamarı. Niyetinin ne olduğunu görüyorum son günlerde... Benim evli olduğumu bilsen iyi olur. Kocam dört aydır İvanovo-Voznesensk'te çalışıyor, ben de bugünlerde onun yanına gidiyorum...

İlya'nın dudaklarına boz bir kül serpilmişti sanki:

— Sen evli misi-i-i-n?

— Evet, bir Komsomol üyesiyle birlikte oturuyorum. Bunu sana daha önce söylememiş olduğuma üzül-düm.

İki hafta işe gitmedi İlya. Şişmiş, rengi yeşilleşmiş, yatağında yattı. Sonra günün birinde, pas tutmuş teste-resine parmağıyla dokundu, gergin dudaklarında çarpık bir gülümseme belirdi.

Geldiği zaman hücredeki çocuklar soru yağmuruna tuttular:

— Kuşlar mı gagaladı seni? Canlı cenaze gibisin, İlyuha. Ne oldu böyle, rengin yemyeşil?

Klüp koridorunda hücre sekreteriyle burun buruna geldi.

— İlya, sen misin?

— Benim.

— Nereye kaybolmuştun?

— Hastaydım... başım ağrıyordu biraz.

— Tarım kurslarında boş bir yer var, razı mısın?

— Ama benim çok az okuma yazmam var... Yoksa giderdim...

— Bırak şamatayı! Hazırlık eğitimi yapılacak orada, öğretirler herhalde...

Bir hafta sonra bir akşam İlya işten çıkmış, kursa gidiyordu, arkadan birisi seslendi:

— İlya!

Döndü, Anna'ydı, yetişmeye çalışıyor, uzaktan gülüm-süyordu.

İlya'nın elini kuvvetle sıktı.

— Ee, ne var ne yok? Okuduğunu işittim?

— Şöyle böyle yaşıyor, şöyle böyle okuyorum. Oku-ma yazma öğrettiğin için sağol.

Yanyana yürüyorlardı, ama kırmızı eşarabın yakınlığı başını döndürmüyordu artık. Ayrılmadan önce Anna gülümseyerek, başka yana bakarak sordu:

— Ya yaran? Geçti mi?

— Toprağın çeşitli yaralarını iyileştirmeyi öğreniyorum, ama o yaranın...

Elini salladı, testeresini sağ omzundan sol omzuna aktardı, gülümseyerek, ağır ve beceriksiz adımlarla yoluna devam etti.

1925

ÖÇ

Stepte boysuz, yüzü gülmeyen ekinleri yatıran sıcak bir yel esiyordu gündoğusundan. Gökyüzünde bir ölü karalığı vardı. Otlar yanıyor, yolların üzerinde boz bir toz uçuşuyordu. Güneşin yaktığı yerkabuğu çatlıyor ve susuzluktan ölmek üzere olan bir insanın dudağındaki gibi kavrulmuş, derin çatlaklardan toprağın derinlerinden gelen tuzlu kokular akıyordu kanarcasına.

Karadeniz'den gelen bereketsizlik demir toynaklarıyla geziyordu ekinlerin üstünde.

Dubrovinskiy hutorunda millet yeni ürünün düşüyle yaşıyordu. Bekliyorlar, gökyüzünün camsı maviliğine, iğneli bir buğday başağına benzeyen iğneli güneşe bakarak tasalanıyorlardı.

Ekinle birlikte yandı umutları.

Ağustosta karaağaçların ve meşelerin kabuğunu soy-maya, öğütmeye, bir lot (*) meşe hamuruna bir tutam darı unu karıştırarak yemeye başladılar.

Ekim yortusundan önce Stepan güçsüzlükten düşe kalka öküzleri tarlasına sürdü, dişlerini acıyla sıkarak pulluğa koştu, mor bir şeridi andıran kabuk tutmuş dudaklarını ısırarak, suskun suskun pulluğun kollarına yapıştı.

(*) Lot: 4 dirhemlik eski ağırlık ölçüsü. (Ç.N.)

Dört desyatınayı bir haftada sürdü. Pulluğun izleri çarpık, korkunç, ufak olmuş, aralarında kahverengi sürülmemiş yerler kalmıştı. Ot bitmiş tarlayı süren pul-luk demirleri değil, birisinin kancalaşmış, zayıf parmak-larıydı sanki.

Stephan'm kalles toprağın önünde iki büklüm olu-şu nedensiz değildi; kocakarından başka iç savaşta ölen oğlunun geride bıraktığı sekiz boğaz daha vardı ailede, ırgat olarak da kendisiyle kambur sırtına binen elli yaşı. Sürmeyi bitirince öküzün bir çiftini satmıştı. Satmamış, hediye etmişti adamın birine kırk pud kötü tahıla karşı-lık.

Ve Ekim yortusundan hemen sonra hutor Sovyeti-nin başkanı açıklamıştı:

— Ödünç tohumluk verilecek. Güzle birlikte mer-kezden bir kağıt gelecek, istasyona gidilecek. Tarlasını sürmemiş olan sürsün! Dişinizle kazın, ama altüst edin toprağı.

— Yalan. Vermezler... diye homurdandı Kazaklar.

— Talimat var. Her şeyi tamam, hile hurda yok.

— Bizden çeke çeke alırlar, ama sıra vermeye ge-lince... diye sıkıntı içinde çırpınıyordu Stepan.

Hem inanıyor, hem inanmıyordu.

Güz bastırdı. Hutor karla örtülmüştü. Issızlaşan bos-tanlarda tavşan izlerinden yollar belirmişti.

— Nasıl, tohumluğu verecekler mi?.. diye asılıyordu Stepan başkana.

Başkan hırslı hırslı elini sallıyordu:

— Başıma ekşime, Stepan Prokofic! Şimdilik bir e-mir yok.

— Olmayacak da! Bekleme!.. Milleti öldürmemek gerekti, bir umut verdiler... İte kemik atar gibi atıver-diler önüne. —Kemikli yumruklarını kinle salladı: —Al-

lah belâlarını versin, itoğlu itler!.. Şehirlerde ziftleniyorlar buğdayı, analarını...

— Sövme, Prokofiş. Patlatırım böyle konuşursan!

— Eh!.. diye elini salladı Stepan ve sözünün sonunu getirmeden iri, kemikli gövdesini sürüyerek Sovyeten çıktı. İyice hastalanmış bir öküze benziyordu: yama içindeki çekmenin (*) altından iri kürek kemikleri kabarmıştı, şeritli Kazak pantolonu uzun, kuru bacaklarından dökülüyordu. Kızıl sakalının içinde bir tutam yeşil vardı. Aç, yaban gözlerini kaçırıyor, olağanüstü iri, değneğe dönmüş gövdesinden utanıyordu. Eve geldi, sedire yıkıldı.

— Hayvanları toparlasana. Dağ sıçanı gibi yattı be! diye yapıştı karısı.

— Varka toplansın.

-- Varka'nın dışarı çıkacak şeyi yok.

— Benim keçe çizmeleri giysin.

Yeni yetme bir kız olan Varka keçe çizmeleri dedesinin ayağından çekti, hayvanları toplamaya çıktı. Stepan uzun, çıplak ayaklarını geniş geniş açmış yatıyor, kapalı göz kapaklarını sık sık kırıyor, iç geçiriyor, ofluyor, ağır, neşesiz şeyler düşünüyordu. Yemekte sedirin ucuna oturdu, kaburgaları çıkık koca gövdesiyle masaya abandı, sediri dolduran torunlarını keskin gözleriyle kollamaya başladı. En küçükleri üç yaşındaki Timoşka'nın işin hilesine kaçtığını, kâsenin içinde yüzen küçük patates parçasını çabalı bir gülümsemeyle yakalamaya çalıştığını görünce kaşığı Timoşka'nın altında tıklattı.

— Yakalam-a-a!..

Hutorda meşe ekmeğinin ağacı kemiren kurtlar gibi kemirdiği insanlar kırılıyorlardı. Kara bir sıkıntı gece-

(*) Çekmen: Özellikle Kafkasya'da giyilen uzun erkek giysisi. (Ç.N.)

leri uykusundan uyandırıyordu Stepan'ı: sürdüğü yere ekecek tohum yoktu.

Hayvan fiyatları çok düşmüştü. Bir ineğe beş-sekiz pud kırintılı arpa veriyorlardı. Noel'den sonra sözde dağıtım ayrılan ödünç tohumluğun sözü yeniden edilme-ye başlandı ve söylentiler yeniden kesildi. Stepteki yazlık yolların güz ilerleyince kaybolması gibi kayboluverdi. Ancak bahardan önce canlandı yeniden. Bir akşam kilisenin bekçi kulübesinde yapılan toplantıda başkan açıkladı:

— Kâğıt geldi. —Gırtlakını parmaklarıyla mıncıkladı, sözünü bitirdi: — Tohumluğu almaya yarın bile gidebiliriz. Bizi unutmuyorlar yani... —heyecandan durakladı.

Hutorla istasyonun arası yüz elli verstaydı. Daha ilk gecelemede parti parti bölündüler. Atı olanlar önden uzaklaştılar, öküzlü kızaklar uzun bir yığın halinde serpildi. Stepan genç, iriyarı bir Kazak olan komşusu Afonka'yla birlikte gidiyordu. Yol Ukraynalıların oturduğu köylerin içinden geçiyordu. Otuz-kırkıncı verstadaki sırtları ancak geceye doğru aşabildiler. Yemsizlikten sıskalaşmış öküzler kaburgaları sayılan böğürlerini araba oklarına yaslayarak kısa adımlar atıyorlardı.

Stepan bütün yolu yaya yürüdü, öküzlerin gücünü dönüş yoluna sakladı. Son defa geceledikleri Olhov Rog'dan ayın yükselmesini bekleyip çıktılar ve öğlene doğru istasyona vardılar.

Silonun yanında koşumları çıkarılmış atlar kişneyerek tepişiyor, öküzler böğürüyor, birçok kişinin birden bağırırları birbirine karışıyordu.

Akşama doğru silo avlusunun kapısından koşu koşu çıkan toza batmış bir kantarcı arabalara bakarak bağırdı:

— Dubrovin'liler, yanaşın! Başkan nerede?

Başkan asker alışkanlığıyla gakladı:

— Burada.

— Emir yanınızda mı?

— Evet, yanımızda.

Önce gelmiş olanlar hayvanlarını koşarken Stepan'la Afonka kapıya kadar sokuldular. Yolun ortasında Ataman alayı kepi giymiş ve başlığını kaftanının üstüne yıkmış iri, kara bir Kazak kafa atan öküze dil döküyordu:

— Ho, ho, şeytan... Tpru... tpru, ho-o-op... Dur be!..

— Hemşerim, yana kaç, dedi Stepan.

— Dolanıversene.

— Nereden dolanalım? Arabayı kırarız be!

— Kızağı çek! diye bağırdı Afonka. Yolun ortasında durmuşsun kazık gibi... Hey, dayıcığım!..

Atamanets (*) hatırı sayılır bir yumrukla öküzü çöktetti, kanlı gözlerini dışarı fırlatarak buruşuk boynunu boyunduruğa uzattı öküz.

Kantarcı tartı yerinin kapısında emri sallayarak,

— Yaklaş... Yakla-a-ş! diye haykırıyordu.

Stepan öküzleri tırısı kaldırdı ve tartı yerine ilk olarak vardı.

Demirle çemberlenmiş hortumdan çuvalların içine altın renkli, hışırdayan buğday akıyordu. Stepan çuvalın kenarını tutuyor, kokulu, ılık tozdan ve sevinçten soluğu kesiliyor, yere saçılan buğdayları çizmeleriyle orali olmadan gıcır gıcır çiğneyen kantarcının korkusuz yüzüne şaşkınlıkla bakıyordu.

(*) Atamanets: Ataman Muhafız Alayında hizmet etmiş Kazak.

— Tartıldı. Yirmi bir pud.

Stepan eskiden olduğu gibi, beş pudluk çuvalı kürek kemiklerini kütürdeterek kaldırmayı denedi ve birdenbire dizlerinde zaptedilmez bir titreme hissederek sendeledi, iki güvensiz, sarsak adım attı ve kapıya yaslandı.

Çıkışta toplanan Kazaklar sabırsızlanıyorlardı:

— Geçsene!.. Takıldı kaldı!..

— Açılısana, dayı.

— Barutu nem kapmış onun.

— Yere sıkı tutun, düşersin yoksa ha!

— Ho-ho-ho-ho!..

Kapının yanında öküzleri koşmakta olan atamanets Stepan'ın çuvaları arabaya taşınmasına yardım etti. Afonka'nın gelmesini bekleyerek alana çıktı Stepan. Hava kararıyordu.

Üşümekten dişleri birbirine çarpan Afonka önerdi:

— Git, geceleme için izin al.

— Ya sen niye gitmiyorsun?

— Senin sakalın var, Prokofiy. Görünüşün daha uygun.

Stepan sokağı dolaştı, kimse almadı.

— Her gün geliyorsunuz buraya.

— Yer yok. Sıkıştığımız.

— Sokakta da gecelersiniz.

Stepan odunlaşmış dudaklarını güçlkle oynatarak dil döküyordu:

— Alıversenize, yiyecek değiliz yerinizi. Haçınız yok mu sizin koynunuzda?..

— Onlar eskidendi, geçti.

— Yürü git, dede, diye ellerini sallayıp geçiyorlardı Stepan'a.

Stepan sondaki avludan çıktı ve kırbacı hiç bir suçu olmayan öküze insafsızca yapıştırdı.

—Bunlar da insan işte, Afanasiy... Bir duvarın dibinde geceleyeceğiz, anlaşılır.

— Allah belâlarını versin! İnsan değil kurt bunlar!.. Kış ortasında kar istesen vermez insana bunlar!

Silo alanında öküzleri gözdüler, lokomotif düdükle-rini dinleyerek çuval yığılı kızakların üzerine yattılar. Meydan uğulduyordu. En uçtaki kızağın üzerine topla-nan genç Kazaklar uyumlu seslerle şarkılar söylüyor-lardı. İçlerinden biri kısıkça, ama güçlü bir sesle başı çe-kiyordu:

Kazakçıklar askerden
Dönüyorlardı eve.

Arkasından rüzgârdan ve soğuktan kırılmış sesler giriyordu:

Omuzlarda apoletler,
Göğüslerinde haçlar...

Stepan şarkıya kulak kabartırken tıkabasa dolu çu-valların bağlı ağızlarını parmaklarıyla güvensizce yok-ladı. Kapalı gözlerinin önünde Atamanov kurganının di-bindeki sürülmüş, kara tarla uzanıyor ve kendisi, Stepan avucuyla okkalı, tohumlar serpiyordu.

Geceyarısı kuzeyden sert bir rüzgâr esmeye başladı. Moskova'dan gelen vagonların üzerinde billur gibi bir kar parlıyor, hatların yanında çözülüp çıplaklaşan kara topraktan güzün, ilk donların soğumuş cüruf kokusu tü-tüyordu.

Silo kentin üzerinde bulanık pembe bir yığın halin-de, asılı gibi duruyordu. Ahşap duvarın dibinde öküzler başlarını eğip birbirlerine sokuluyorlardı. Rüzgâr, alan-da ayazlı bir toz fırtınası kaldırıyor, telgraf tellerine ta-kılarak içe işleyen, ince bir inilti çıkarıyordu.

Stepan gecenin sonunda, Büyük Ayı'nın oku silonun düz damına saplanınca uyandı. Duygusuzlaşmış ayaklarını sağa sola çevirip kızığın üzerinden doğruldu. Üstleri kırağı tutmuş öküzler yanda yatmışlar, derin derin soluyorlardı. Kızaklar kara, karmakarışık tınazları andırıyordu. Bir sokak köpeği kamburunu çıkarmış, titriyordu.

Stepan Afonka'yı uyandırdı. Hayvanları koştular, şafak sökmeden önce yoğunlaşan karanlığın içinde şehrin dışına çıktılar.

Tepeye tırmandılar. Kentin üzerinde bir lokomotif uludu. Stepan'ın yanında yürüyen Afonka kocaman kırbacını arkaya doğru salladı.

— Kişniyor, lânet olası aygır! Bilmem kaç bin pud çekiyor da bana mısın demiyor. Biz burada yirmi pud yük vurduk, bütün yolu yayan yapıldak gitmek gerekiyor. Seninkiler öküz hiç değilse, oysa benimkilerin biri üç yaşında bir tosun, biri de inek. İneğe kırbacı vuruyorsun, kuyruğunu açıp insanı pisletmeye niyetleniyor, namussuz... Yürü, şehir kızı, yürü!..

Şiş, sarı sarı çapak tutmuş gözlerini çevirdi, ineğe güçlü bir kırbaç yapıştırdı, ayaklarını kaldırarak kızığa yıkıldı.

Öğleyin Olhov Rog'a vardılar. Sokaklarda rengârenk bayramlıklarını giymiş insanlar dolaşıyordu. Günlerden pazar olduğu ancak orada aklına geldi Stepan'ın. Kiliseye kadar ilerleyip durdular.

— Yokuşu çıkamayız... Baksana, yol çıplak.

— Hemen hemen... diye onayladı Afonka. Sırf kum, kar yok.

— Tepeye kadar çıkarmak için bir araba tutmak gerek.

— Söyle, tahıl verir, ödeşiriz.

Avlunun yanındaki çit sırığının üstünde sekiz kadar Tavriçanın (*) bayramlık bir uyuklama içinde ayçekirdeği yiyorlardı. Stepan yaklaştı ve tüylü papağanı çıkardı.

— Merhaba, dostlar.

— Merhaba, karşılığını verdi sakalına ak düşmüş olan en yaşlıları.

— Tepenin başına yük çıkarmak için araba kiralar mısınız bize? Kumluymuş sizin burası, kar az, bizim kızaklar takıldı kaldı.

Tavriçanın ayçekirdeği kabuklarını sakalına tükürek kısa bir cevap verdi:

— Hayır.

— Parasını vereceğiz. İsa Aşkına, yardım edin!

— At yok.

— Yahu, dostlar, yanalım mı? diye dil döktü Stepan ellerini açarak.

Tavşan kürkünden kulaklıklılı bir başlık giymiş olan öteki umursamadı:

— Orasını biz bilmeyiz.

Bir süre sustular. Afonka yaklaştı, eğilerek selâm verdi.

— Yapın bir iyilik!

— Olmaz. İnsanın canını çıkarır bu.

İyi cins, kıvırcık kürk giymiş, genç, boylu boslu bırı Tavriçanın Stepan'a yaklaştı ve omzuna vurdu:

— Bak, dayıcığım, gelin bir güreş tutalım sizinle. Eğer siz beni yenerseniz tepeye kadar çıkarırım, yok yenezseniz, n'apalım. Ha, nasıl?

Yanaklarının yağlı pembeliğinde yüzen gri, yuvarlak gözleri gülüyordu.

(*) Tavriçanın: Kırım çevresinden göçmüş Ukraynalılara Don'da verilen ad. (Ç.N.)

Stepan gülümseyen Tavriçanınlere baktı, papağını giydi.

— Alay ediyorsunuz demek, kardeşler... Başkasının derdi ırgalamıyor sizi.

— Gel bir deneyelim!

Genç Tavriçanın kuzukürkü kalpağının altında kaşlarını oynatarak gülüyordu.

Stepan eldivenlerini çıkardı, kısa kürkünün düğmelerini çözen rakibinin geniş omuzlarını süzdü.

— Yapış!

— Haydi bakalım!..

Birbirlerinin beline yapıştılar. Tavriçanın parmaklarını Stepan'ın kırmızı kuşağının altına sokarak,

— Göbeğini topla, dedi.

Güç toplamak için yavaş yavaş dönmeye başladılar. Stepan gözlerini kısmış, rakibinin göğsüne yaslanarak omzunu ileri veriyordu. Öbürü bacağına arkaya atıyor, Stepan'ı kendine doğru çekmeye çalışıyor, bastırıyordu. Üç kez kadar döndüler. Stepan genç, tok Tavriçanın'ın kendisinden daha güçlü olduğunu hissediyor, sonucu iyice bilerek kederli kederli götürüyordu güreşi.

Birden kararını verdi, sol dizini çekti ve sırtüstü yıkılırken ensesini de donmuş bir tümseğe çarpıp fena halde acıttı. Stepan'ın ayaklarıyla devirdiği Tavriçanın onun üzerinden uçmuş ve külçe gibi yığılmıştı. Stepan, bir zamanlar olduğu gibi, genç işi bir fırlayış yapıp ayağa kalkmak istedi, ama bacakları dinlemedi onu. Bu arada fırlayan Tavriçanın üstüne atlamış, kürek kemiklerini yoldaki at toynaklarının deştiği karın içine gömmüştü bile.

Çevrelerini kuşattılar. Kahkahayla gülmeye başladılar. Eldivenli elleriyle alkış tutuyorlardı. Stepan çamura bulanmış papağını çırparken içini çekti:

— On yaş genç olsaydım, sürürdüm seni...

— Haydi, dayıcığım, öyle olsun, yokuşun başına çıkaracağım sizi. Hak ettin bunu.

Tavriçanın soluk soluğa, hoşnut hoşnut güldü.

— Şu avluya çekin.

Tahılı geniş bir briçkaya yıktılar, Stepan'la güreşen Tavriçanın fiyakalı kırbacını üç tok atın üzerinde şaklattı.

— Arkadan gelin.

Tepede, köyün dört versta kadar ötesinde, tahılı yeniden kızaklara yüklediler. Yolun üzerinde yer yer enine izlerle kesilmiş bir kar görünmüştü.

Zorlu yol, öküzleri bitirmişti. Kızağın arkasından donmuş toprağın üzerinde kızak demirlerinin ezip yapıştırdığı parlak bir iz dolaşık kadın eteği gibi sürünüp geliyordu.

Hutura otuz versta kadar kalmıştı. Stepan Afonka'ya önerdi:

— Gel gidelim, Gece de olsa varırız.

— Geceleyecek şey yok, yemin zerresi kalmadı, öküzlere işkence etmekten başka şey değil.

Gece oluncaya kadar Kazenniy ormanına vardılar. Açık ve siyah gökyüzünde dinç bir yıldız kümesi yanıyor, dumanlanıyordu. Ayaz vardı. Stepan önden gidiyordu. Yara indiler. Öküzlerin önüne çarpık bir gölge düştü arkasından bir adam çıktı.

— Kimdir o?

— İstasyondan geliyoruz, Dubrovinliler.

Stepan kulak kesildi ve dönüp yaklaşan Afonka'ya baktı.

— Dur!

— Ne hakla?..

— Dur, deniliyor sana!..

Kısaboylu, başlığına sarınmış bir adam yaklaştı.
Eldiveninin içinde savatlı bir tabanca parlıyordu.

— Yükünüz ne?

— Tohumluk buğday...

Stepan'ın yüreği titriyor, sesi titriyordu. Gözünü yana çevirince dört at koşulu bir briçkanın yaklaştığını gördü. Başlıklı adam Stepan'ın dibine kadar sokuldu, buz kesilmiş, terlemiş çeliği papağının altına dayadı.

— Yükü boşalt!

Stepan güçsüzce kızağa yaslandı:

— Bu da ne?..

— Boşalt!..

Briçkanın yanından iki kişi çizmelerini gıcırdatarak koşuyorlardı.

— Vur şunu!.. diye bağırdı biri uzaktan. Tabancanın kabzası papağın kenarını kesti ve Stepan'ın şakağına gömüldü. Dizlerinin üzerine kaydı Stepan.

Başlıklı adam ona doğru eğilmiş,

— Boşa-a-alt! diye ifrit gibi uluyor ve nagantın namlusunu dişlerine bastırıyordu.

— Tohumluk buğday... Kardeşler!.. Canım kardeşlerim!.. A-a-a-a!

Stepan hıçkırıyor ve avuçlarıyla donmuş yolun üzerinde kanlı izler bırakarak dizlerinin üzerinde sürünüyordu.

Briçkanın yanından koşanlardan birincisi Afonka'yı tüfeğinin dipçığıyle yere yıktı, kızaktaki çulu üzerine attı.

— Yat, bakınıp durma!..

Briçka gümbürdeyerek geçti ve kızağın yanında durdu. İki kişi çuvalları oflaya puflaya içine atıyorlar, başlıklı olan üçüncüsü Stepan'ın başında duruyordu. Dik, seyrek bıyıklarının altından, iğne iğne buzlanmış gedik dişli ağzı sırtıyordu.

Arabacı yerinde oturan dördüncü emretti:

— Çulu al!

Öküzler boş kalan kızağı kolaylıkla çekerek yol boyunca yürümeye başladılar. Afonka yüzükoyun yatan Stepan'a yaklaştı.

— Kalk, gittiler...

Brıçkanın tekerlekleri yol boyunda, işlenmemiş toprağın üzerinde boğuk boğuk takırdıyordu. Stepan kalktı, ağzına dolan kanı yuttu. Az sonra göz korkutmak için sıkılan tek bir silâh sesi yankılar yaparak yara indi.

— Alnyazısına bak...

Afonka'nın ağzından boğuk boğuk döküldü kelimeler, sonra elindeki kırbacı bükerek, yanan bir sesle bağırdı:

— Yaktılar bizi!..

Stepan yerden kalktı, perişan ve korkunç, ayın mavi, buzlu ışığında ağır ağır dönmeye başladı. Afonka kamburlaşmış, ona bakıyordu, gözlerinin önüne geçen kış pusu kurup vurduğu kurt gelmişti; o da boşalmış göz çukuruna saplanan kurşunla böyle korkunç bir dönüş başlamıştı harman çitinin dibinde. Sağır, sessiz bir ölümle ölürken gevşek karın içinde çırpınıyor, arka ayaklarının üzerine çöküyordu.

Perhizin dördüncü haftasında hutor ekime çıktı.

Stepan merdivenlerin dibinde oturmuş, yumuşayan yapışkan toprağa bir çöple çizgiler çiziyor, bir karalığın içine yıkılmış gözleriyle çılginca okşuyordu onu...

Bir hafta boyunca rengi kül gibi, dilsiz, dolaşmıştı. Gelişinin ilk günlerinde bağırp çağırın evdekiler yavaş yavaş durulmuşlar, Stepan'ın titreyen başına, kızıl sakalının kıvrımlarını amaçsızca yoklayan güçsüz ellerine korkuyla bakıyorlardı. Paskalyadan önceki hafta ilk kez

olarak Atamanov kurganına gitti. Ayın gümüşü ışığıyla süslü step sisli bir karapazı gibi tütüyordu. Geçen yıldan kalma çalıların içinde çiftleşmemiş dişi bir tavşan halsiz halsiz cırlıyor, taze sürgünlerin ittiği eski otlar hışırdarak doğruluyordu. Seyrek bulutlar alçalıyor, genç ayı örtüyor ve bulut kafesinin içinden süzülen ışınlar gevşek, uykulu otları sessizce yokluyorlardı. Stepan yirmi sajen kadar ilerideki kendi toprağına gitmedi, Atamanov kurganının altında durdu.

Öbür yanda sürdüğü, aldattığı toprak yatıyordu. Pulluk izlerinin arasında boylu otlar bitmiş, sürülmüş karatoprağı azgın bir çit sarmaşığı bürümüştü. Kurgandan çıkmaya, kara kadavra gibi kat kat dağılmış toprağı bakmaya korkuyordu Stepan. Bir süre kollarını sarkıtıp dudaklarını kıpırdatarak durdu, içini çekti, bir hırıltıyla kesildi soluğu...

O günden beri hemen her gece kimseye sezdirmeden evden gidiyordu. Kurgana yaklaşıyor, gömleğinin göğsünü sert avucunda mıncıklıyordu. Sürülmüş tarla kurganın ardında ölü karası bir görünümde, otlardan saçak saçak olmuş yatıyordu. Rüzgâr tarlanın üstündeki altüst edilmiş toprak parçalarını kurutuyor, dallanmış sarıyoncaları sallıyordu...

Teslis yortusundan önce steppe ot biçimi başladı. Stepan Afonka'yla ortaklaşa biçiyordu. Stepe çıkışlarının ilk gecesi Stepan'm öküzleri otladıkları yerden kayboldular.

Bir gün bir gece aradılar. Köy toprağını enine boyuna dolaştılar, bütün yarlara, hendeklere baktılar. Görünürde iz bile yoktu öküzlerden. Stepan akşama doğru eve döndü, kaftanını sırtına attı, kafasını çevirmeden kapıya dikildi.

— Hohol (*) köylerine gideyim. Biri çaldıysa oraya götürmüştür.

— Biraz peksimet... Yol için peksimet... diye telâşlandı kocakarı.

— Gideyim, diye suratını astı ve değneğini sallayıp pelinleri tipi gibi savurarak çıktı Stepan.

Hutordan çıkınca Afonka'yla karşılaştı.

— Hohol'lara mı, Prokofîç?

— Öyle.

— Haydi, Allah işini rast getirsin.

— Sağol.

Afonka arkasından bağırdı:

— Biçeri steppe bıraktım, dönünce koşarız!

Stepan başını çevirmeden elini salladı. Gün öğle olurken Nijne-Yablonovskiy huturuna kadar geldi, bir askerlik arkadaşına uğradı. Biraz dertleştiler, süt içti ve yoluna devam etti. Yolda sık sık birilerine rastlıyordu.

Stepan duraklıyor, soruyordu:

— Bir çift öküze rastlamadınız mı? Birinin boynuzu kırık, ikisi de kızıl renkli.

— Yok.

— Görmedik.

— Böylesi ilişmedi gözümüze.

Ve Stepan boz yolu gene tepmeye başlıyor, sopasını yere vuruyor, terliyordu rüzgârdan çatlamış dudaklarını pütürlü diliyle yalayarak.

Artık akşam basmak üzereyken iki yolun birleştiği bir kavşakta saman yüklü bir arabaya yetişti. Yukarıda başı açık, sarı kafalı, üç yaşlarında bir oğlan oturuyordu. Atın başını, biçer yağıyla kirlenmiş bir keten

(*) Hohol (Rus.): «Ukraynalı» demek olup küçümseyici bir anlam taşır. (Ç.N.)

pantolon ve hasır bir iş şapkası giymiş bir adam çekiyordu. Stepan onların hizasına geldi.

— Merhaba.

Kırbaçlı el isteksizce hasır şapkanın geniş siperine kadar kalktı.

Stepan,

— Bir çift öküz ilişmedi mi hiç gözünüze... diye başladı ve durakladı. Kanı şakaklarında zonklamaya başlamış, yanaklarının rengini kirece çevirerek yüreğine hücum etmişti: hasır şapkanın altından dehşet verecek kadar tanıdık bir yüz bakıyordu. Uykusuz gecelerin karanlığında ak bir alev gibi ışılan, gözlerinin önünden bir an ayrılmadan parlayan yüz... Yorgun gözler şapkanın gölgeli siperinin altından tanımadan ilgisizce bakıyordu. Seyrek, kavrulmuş bıyıklar yarı açık dudakların üstüne asılı gibiydi, sigaradan sararmış diş sırasının içinde kara bir gedik vardı.

— Aaaa... kaderde görüşmek varmış!..

Şapkanın altında önce yanık alın beyazlaştı, solgunluk yavaş yavaş yanaklara indi, çeneye kadar vardı ve bir dalga gibi dudakları kapladı.

— Tanıdın mı?

— Ne... Ne istiyorsunuz?.. Tanımıyorum!

— Tanımıyor musun?.. Ya kışın tahılı?.. Kim?..

— Hayır... Değil... Benzettiniz belki...

Stepan arabanın içinde saplı duran üç dişli yabayı yavaşça çekti ve sapının sonundan kavradı. Tavriçanın duraklayan terli atın ayakları dibine çöküvermiş, ellerini tozun içine dayamış, aşağıdan yukarı doğru Stepan'a bakıyordu.

İnsanın tüylerini ürpertecek kadar kaygısız bir sesle, titreyen parmağıyla arabayı göstererek,

— Karım öldü benim... Bu çocuk kaldı... dedi.

Stepan tiril tiril titreyerek hırladı:

— Niçin yaktın beni?

Tavriçanın görmeyen gözlerle keten pantolonuna baktı ve sarsıldı.

— Dede, atımı al... Muhtaçtım... Ha? Atımı al benim. İsa Aşkı için! Aramızda kalacak... Ödeşelim...

Kelimeler birbiri ardından çıkıyor, dili dolaşiyor, yolun tozunu elleriyle tırmıklıyordu.

— Yaktın!.. Toprak ölü duruyor!.. Ha?.. Aç kaldık!.. Ot yemekten şiştik!.. Ha? diye gittikçe sokularak bağırıyordu Stepan.

— Karımı gömdüm... kadın hastalığı vardı... İşte oğlum... Paskalyada üç yaşına bastı... Bağışla, dedeciğim!.. Güzellikle anlaşalım... Buğdayını veririm...

Tavriçanın başını bir ölüm sıkıntısı içinde sallıyor ve ölü gibi sertleşmiş dili hayvanca bir dehşetten kasılarak bağlantısız laflar ediyordu...

Stepan bir solukta:

— Tanrıya yakar!.. dedi ve bir haç çıkardı.

— Dur! Dur biraz... Allah aşkına!.. Ya çocuk?

— Ben alırım... Onun için tasalanma!..

— Samanı götürmedim... Ah! Çift-çubuk mahvolacak... Olur mu?!

Stepan yabayı kaldırdı, kısa bir an için başının üzerinde tuttu ve kulaklarında artan bir uğultu hissederek yumuşak, dişlerde titreyen şeye sapladı...

Sararmış, sert, yere yapışmış suratın üzerine bir tutam saman attı, sonra arabanın üzerine tırmanıp samanların içine gömülmüş çocuğu kucakladı.

Yalpalayan, sarhoş adımlarla arabanın yanından tepedeki köyün ışıklarına doğru yürümeye başladı. Bir krampla kamburlaşmış çocuğu göğsüne bastırmış, birbirine çarpan dişlerini sıkarak fısıldıyordu:

— Sus, oğlum! Sus!.. Haydi... sus, yoksa kurt kapar.
Sus!..

Çocuk gözlerini fırıl fırıl çevirerek kollarından kurtulmaya çabalıyor ve mavi bir alacakaranlığın doldurduğu, bozulmaz bir sakinlik içindeki stepin içine,

— Baba!.. Ba-ba!.. Ba-a-aba! diye çığlıklar atıyordu.

1925 ya da 1926

NEFRETİN BİLİMİ

Savaşta ağaçların da insanlar gibi birer alinyazıları vardır.

Topçumuzun ateşiyle biçilmiş muazzam bir orman gördüm. S. köyünden atılan Almanlar bir süre önce bu ormanda tahkimat yapmışlardı; burada tutunmayı düşünmüşler, ama ölüm onları ağaçlarla birlikte biçmişti. Yaralanmış çam gövdelerinin altında ölü Alman erleri yatıyordu. Paramparça olmuş gövdeleri yeşil eğreltiotlarının içinde çürüyor, top mermilerinin çenttiği çamların reçineli kokusu dağılan cesetlerin boğucu, yağlı, keskin kokusunu bastıramıyordu. Üzerindeki boz, kavrulmuş ve sert kenarlı mermi hendekleriyle toprak bile bir mezar kokusuyla tütüyor gibiydi.

Ölüm top mermilerimizin yarattığı, oyduğu bu orman açıklığının üzerinde görkemli ve sessiz bir egemenlik kurmuştu. Yalnızca açıklığın tam ortasında mucizeyle sağ kalmış bir kayıncık duruyor ve rüzgâr onun şarapnel yaraları almış dallarını sallıyor, genç, pırıl pırıl, yapışkan yapraklarında hışırdıyordu.

Bu alandan geçiyorduk. Önümde yürüyen haberci er elini hafifçe kayının gövdesine değdirdi, içten gelen, okşayıcı bir şaşkınlıkla sordu:

— Sen nasıl sağ kaldın be canım?..

Ama çam ağacı bir top mermisi isabetiyle biçilmiş gibi düşer ve orada sadece iğneli, reçine kusan bir ağaç tepeciği kalırken meşenin ölümle karşılaşması başka türlü oluyor.

Baharın başında bir Alman topçu mermisi adsız bir derenin kıyısında yetişmiş yaşlı bir meşe gövdesine rastgelmişti. Paramparça, kara kara sıyrıtan yara, ağacın yarısını kurutmuş, ama patlamanın suya doğru eğdiği öbür yarı baharda, şaşılacak şey canlanmış ve yeni yapraklara bürünmüştü. Sakatlanmış meşenin alt dalları bugün bile akan suda yıkanıyor, üsttekiler de bilenmiş, sık yapraklarını hâlâ açlıkla güneşe doğru uzatıyorlardır herhalde...

Uzunboylu, hafifçe kambur, çaylak gibi kalkık, geniş omuzlu teğmen Gerasimov kazamatın girişine oturmuş, ayrıntılarına girerek bugünkü çarpışmayı, taburun başarıyla savuşturduğu düşman tank saldırısını anlatıyordu.

Teğmenin zayıf yüzü sakın, hemen hemen tarafsız, yangılı gözleri yorgunca kısıktı. Ellerin iri, boğumlu parmaklarını arasına bitiştirerek çatlak sesiyle konuşuyor ve bu, onun sessiz acısını ya da derin ve ağır düşüncelerini çok güzel belirten güçlü görünüşüne, yiğit yüzüne hiç uymuyordu nedense.

Ama birdenbire sustu. Yüzü bir an içinde biçim değiştirdi: esmer yanakları soldu, elmacık kemiklerinin altında yuvarlanan şişlikler belirdi ve daima ileri dikili olan gözlerinde öylesine sönmez, yırtıcı bir nefret yandı ki, elimde olmadan onun baktığı yöne döndüm; ön savunma hatlarımız yönünden ormanda yürüyen üç Alman esiri ve arkalarında soluk, güneşten neredeyse beyazlaşmış yazlık bir gömlek ve ensesine yıkılmış bir kep giymiş muhafız bir Kızılordu eri gördüm.

Er ağır ağır yürüyordu. Elindeki tüfek ölçülü ölçülü

sallanıyor, süngüsünün ağzı güneşte pırıldıyordu. Alman esirleri de sarı çamura bulanmış kısa çizmeli ayaklarını isteksizce atarak, öyle ağır ağır yürüyorlardı.

Önde yürüyen yaşlıca, çökük avurtlu, yüzü sık, kestane renkli kısa sakallar içindeki Alman kazamatın hizasına geldi, bizim tarafa yandan bir kurt bakışı fırlattı, durmadan palaskasına asılı miğferini düzelterek başını çevirdi. İşte o zaman teğmen Gerasimov yay gibi fırladı, keskin, haykıran bir sesle ere bağırdı:

— Ne o, bunlarla gezintiye mi çıktın sen? Sıklaştır adımlarını! Çabuk götür deniyor sana!..

Anlaşılan bir şeyler daha söylemek istiyordu, ama heyecandan tıkanmıştı. Sert bir hareketle döndü, basamakları koşarak inip kazamata girdi. Konuşmayı duymuş olan politruk, şaşkın bakışıma cevap olarak, hafif sesle,

— Yapacak bir şey yok, sinir, dedi. Almanlara esir düşmüş o, bilmiyor muydunuz? Bir yolunu bulup biraz konuşun onunla. Orada çok şey geçmiş başından ve bunlardan sonra canlı Hitlerci görmeye dayanamıyor, özellikle canlı Hitlercileri! Ölülere bakıyor gene, bana sorsanız, hoşnutsuzlukla hatta. Ama işte esirleri gördü mü, ya gözlerini kapatır, sararır, ter içinde oturur ya da dönüp gider.

Politruk bana doğru sokuldu, fısıltıya geçti:

— Onunla iki kere saldırıda bulundum. At gibi gücü var, ne yaptığını bir görmenizi isterdim... Her şeyi gördüm bugüne kadar, ama onun süngü ve dipçik kullanışı, biliyor musunuz, korkunç bir şey.

Gece Alman ağır topçusu taciz ateşi açtı. Uzaktan düzgün aralıklarla metodik bir top sesi geliyor, birkaç

saniye sonra başımızın üzerinde, yıldızlı gökyüzünün yükseğinde merminin çığılığı duyuluyor, uluyan ses artıyor ve uzaklaşıyordu. Sonra gerimizde bir yerde gündüzleri cephe hattına cephane getiren araçların geçtiği yol yönünde sarı şimşek gibi bir alev parlıyor ve gökgürültüsü gibi bir patlama işitiliyordu.

Atış aralarında, ormana sessizlik çökünce sivrisineklerin ince seslerle şarkı söyleyişleri ve komşu bataklık-taki ateşin kaygılandığı kurbağaların birbirlerine çekine çekine bağırışları duyuluyordu.

Bir fındık çalısının dibine yatmıştık. Teğmen Gerasimov kopardığı bir dalla sivrisinekleri kovarak ağır ağır kendinden söz ediyordu. Aklımda kaldığı gibi anlatıyorum bu öyküyü.

— Savaştan önce Batı Sibirya fabrikalarından birinde makinist olarak çalışıyordum. Askere, geçen yıl 9 temmuzda alındım. Karım, iki çocuğum bir de sakat babam var evde. Uğurlarken karım biraz ağladı tabii, ayrılırken: «Yurdu ve bizi iyi savun. Gerekirse hayatını ver, ama zafer bizim olsun», dedi. Hatırlıyorum, o zaman gülmüş, «Sen karım mısın, yoksa aile propagandacısı mısın? Ben çocuk değilim, zafere gelince; faşistlerin gırtlığıyla birlikte söküp alacağız, meraklanma!» demiştim.

Babam biraz daha sağlamdı elbette, ama o da öğüt vermeden duramadı. «Bana bak, Viktor, dedi, Gerasimov'ların soyadı öyle sıradan bir soyadı değildir. Deden işçisin sen; dedenin dedesi Strogonov'un yanında çalışmış senin. Soyumuz yüzyıllarca demir yapmıştır memlekete, sen de savaşta demirden ol. Egemenlik senin egemenliğin, savaşta önce seni yedeksubay olarak tutuyordu, sıkı dövmeleisin düşmanı».

«Başüstüne, baba».

İstasyona giderken parti bölge komitesine uğradım.

Sekreterimiz şöyle kuru, mantıklı bir adamdı... Eh, dedim, karımla babam giderayak bana propaganda yaptıktan sonra bu aman vermez, yarım saatlik bir nutuk çeker, hiç bakmaz çeker! Ama tam tersi oldu. «Otur, Gerasimov, dedi bizim sekreter, yola çıkmadan bir dakika oturalım, eski geleneğe göre».

Biraz oturduk, karşılıklı sustuk. Sonra o kalktı, baktım; gözlükleri terlemişti sanki... Şuna bak be, dedim, ne mucizeler oluyor bugün! Sekreter: «Herşey açık ve seçik, Gerasimov yoldaş, dedi. Ben senin pioner kravatı taktığın, şu kadicık, koca kulaklı halini, daha sonra komsomol üyesi oluşunu hatırlıyorum ve on yıldır da parti üyesi olarak tanıyorum. Git, amansızca döv yılanları! Parti örgütü sana güveniyor». Hayatta ilk kez olarak bizim sekreterle öpüştük. Şeytan bilir ya, eskiden olduğu gibi peksimet görünmedi gözüme o zaman...

Ve bu içtenlik içimi öyle ısıttı ki, hoşnut ve heyecanlı çıktım bölge komitesinden.

Ardından karım da iyice neşelendirdi beni. Siz de anlarsınız ya, kocasını cepheye yolcu etmek hiç bir kadın için neşeli bir şey değildir; işte karım da kederinden biraz kendini yitirmişti tabii, durmadan önemli bir şey söylemek istiyor, ama kafasında bir yel üfürüyor, aklındaki her şey uçup gidiyordu. Artık tren hareket etmişti. Karım benim vagonun yanısıra yürüyor, elimi elinden bırakmıyor ve hızlı hızlı konuşuyordu:

«Bana bak, Vitya, kendini kolla, sakın üşütme cephe.» «Ne diyorsun, Nadya, dedim, ne diyorsun! Hiç üşütür müyüm? Orada şahane bir iklim var, ılıman mı ılıman». Bir yandan ayrılık içimi buruyor, bir yandan karımın sevimli ve şaşkın sözleri beni neşelendiriyordu. Bir nefret doğmuştu içimde Almanlara karşı. Eh, kalles komşular, dedim, bize iliştiniz, sıkı durun şimdi! Canınıza okuyacağız sizin!

Gerasimov ön hatlarda kopan karşılıklı makinalı tüfek ateşine kulak vererek birkaç dakika sustu, sonra, ateş kesilince, başladığı gibi birdenbire, devam etti:

— Savaştan önce bizim fabrikaya Almanya'dan makinalar gelirdi. Montaj sırasında her parçayı beş kere kadar yoklar, her yandan iyice incelerdim. Diyecek yok, akıllı eller yapmıştı bu makinaları doğrusu. Alman yazarlarını okurdum. Alman halkını sevmiş ve saygıyla davranmaya alışmıştım. Gerçi bazen bu kadar çalışkan ve yetenekli bir halkın kepazenin kepazesi Hitler rejimine katlanması kanıma dokunurdu, ama eninde sonunda kendi bilecekleri bir işti bu. Arkasından Batı Avrupa'da savaş başladı...

Cepheye giderken düşünüyordum: Almanların tekniği güçlüydü, orduları desen, o da fena değildi. Şeytan alsın, böyle bir düşmanla döğüşmenin ve onu hırpalamanın ilginç bir yönü bile vardı. Dokuz yüz kırk birde biz de pek ince eleyip sık dokumuyorduk. Doğrusunu söylemek gerekirse, özel bir dürüstlük beklediğim yoktu bu düşmandan. İşin ucunda faşizm olunca dürüstlüğün sözü edilmez, ama bu Hitler ordusu gibi vicdansız namussuzlarla savaşmak gerekeceğini de hiç düşünmemiştim. Neyse, bundan sonra söz ederiz...

Temmuz sonunda birliğimiz cepheye geldi. Muharebe ayın yirmi yedisinde, sabah erken girdik. Önceleri, acemilikle, korku vardı biraz. Makinalı tüfekleriyle epey hırpaladılar bizi, ama akşama doğru biraz alıştık, vurduğumuz gibi ufak bir köyden attık onları. Gene o çarpışmada on beş kişi kadar bir grup da esir aldık. Bugün gibi hatırlıyorum: ödü patlamış, rengi atmış esirleri getirdiler. Benim erler çarpışmanın ateşini atmışlardı bu arada üstlerinden, hepsi ne bulursa getiriyordu esirlere: kimisi bir karavana lahana çorbası, kimi tütün ya da

sigara, kimisi de çay. Sırtlarını okşuyor, «Kamarad», diyorlardı, «Ne için savaşıyorsunuz, Kamarad'lar?»

Eskilerden bir er bu dokunaklı tabloya baktı, baktı ve: «Salyanız aktı bu 'dostları' görünce, dedi. Burada hepsi Kamarad'dır, ama bir de bu Kamarad'ların orada, cephe hattının ötesinde neler yaptıklarını, bizim yaralı-lılara ve sivil halka nasıl davrandıklarını görmelisiniz siz». Böyle dedi, başımızdan aşağı sanki bir kova soğuk su döküp gitti.

Çok geçmeden saldırıya geçtik ve o zaman gerçekten de doyasıya gördük... Yakılıp kül edilmiş köyler, kurşuna dizilmiş yüzlerce kadın, çocuk, ihtiyar, esir düşmüş Kızılordu erlerinin biçimini yitirmiş cesetleri, ırzına geçilmiş ve hunharca öldürülmüş kadınlar, genç kızlar, kız çocukları...

Özellikle bir tanesi kaldı aklımda: on yaşlarındaydı, anlaşıldığına göre, okula gidiyordu; Almanlar yakalamışlar, bir bostana sürüklemişler, ırzına geçmişler ve öldürmüşlerdi. Ezik bir patates fidesinin üzerinde yatıyordu kız çocuğu, hemen hemen bir bebek... Çevreye kana bulanmış okul defterleri ve ders kitapları saçılmıştı... Yüzü kasaturayla korkunç bir şekilde doğranmıştı, eliyle açık okul çantasını tutuyordu sıkı sıkı. Üzerinde bir yağmurluk örttük, ses çıkarmadan durduk. Sonra erler gene sessizce dağıldılar. Bense, hatırlıyorum, çılgın gibi durmuş, fısıldıyordum: «Barkov, Polovinkin. Fiziksel Coğrafya. Tam olmayan ortalar ve ortaokullar için ders kitabı». Orada, otların içinde duran ders kitaplarından birinin üstünde okuyordum bunları ve bu kitabı tanıyordum ben. Kızım da beşinci sınıftaydı.

Rujin yakınlarında olmuştu bu. Skvira dolayında bir yolda da esir Kızılordu erlerine işkence yapılan bir idam yeriyle karşılaştık. Kasap dükkânı gördünüz mü hiç? Aşağı yukarı öyle bir görünüşü vardı oranın işte... Yarın

yamaçlarındaki ağaçların dallarında, kolsuz bacaksız, derisi yarıya kadar yüzülmüş, kan içinde gövdeler asılıydı... Öldürülenlerden yedi kadarı ayrı bir küme halinde yarın dibine yığılmıştı. Orada neyin kime ait olduğunu anlamak olanaksızdı; iri doğranmış bir et yığını öyle, üstünde ise deste halinde, üstüste konulmuş tabak gibi sekiz tane Kızılordu kepi duruyordu... Sanır mısınız ki gördüklerimin tümünü kelimelerle anlatabilirim? Olanaksız! Böyle kelime yoktur. İnsanın kendisinin görmesi gerek bunu. Ve bu konuda bu kadar söz etmek de yeter!

Teğmen Gerasimov uzun süre sustu.

— Burada sigara içebilir miyim? diye sordum.

— İçebilirsiniz. Avucunuzun içinde için, dedi hırıltılı bir sesle.

Sigarasını yaktıktan sonra devam etti:

— Faşistlerin yaptıklarını göre göre vahşileştik, anladığınız gibi. Zaten başka türlü de olamazdı. Karşımızdakilerin insan değil, kandan kudurmuş bir takım it döpleri olduğunu anladık. Bir zamanlar tezgâhları ve makineleri yaptıkları o özenle, insanlarımızın ırzına geçtikleri, asıp kestikleri çıkmıştı ortaya. Arkasından gene geri çekildik, ama şeytan gibi dövüşerek!

Bölüğümüzdeki erlerin hemen hepsi Sibiryalıydı. Ama Ukrayna toprağını amansızca savunuyorduk. Hemşerilerimden birçoğu Ukraynada öldü, faşistlerden de daha fazlasını orada devirdik. Ne demeli, geri çekiliyorduk, ama boğazlarını da fena sıkıyorduk.

Teğmen Gerasimov sigarasını aklıkla çekerek, biraz değişik, yumuşamış bir tonla konuştu:

— Güzel toprağı var Ukrayna'nın, doğa harika orada! Belki de kanımızı esirgemedi orada döktüğümüzden, irili ufaklı her köy öz köyümüz gibi geliyordu bize. Kan yaklaştırır, derler ya... Bir köyü terkederdik, yü-

reğimiz lânetli bir sızıyla sızlardı. Acıyorduk, ölesiye acıyorduk basbayağı! Geri çekiliyor ve birbirimizin gözlerine bakamıyorduk.

... O zamanlar faşistlere esir düşeceğim aklıma gelmiyordu, ama bu da geldi başıma. Eylül başında ilk yarayı aldım, ama birliğimde kaldım. Aym yirmi birinde de Denisovka önlerinde, Poltava eyaletinde, ikinci kez yaralandım ve esir düştüm.

Alman tankları sağ kanadımızı yormuş, ardından piyadeleri akmaya başlamıştı. Çarpışa çarpışa kuşatmadan çıkmaya çalışıyorduk. Çok ağır kayıp verdi o gün benim bölük. İki kez düşmanın tank saldırılarını savuşturduk, altı tankla bir zırhlı aracı yaktık, vurduk, bir mısır tarlasına yüz yirmi kadar Hitlerciyi uzattık. Ama daha sonra havan bataryaları getirdiler ve biz öğleden sonra saat dörde kadar elimizde tuttuğumuz ufak tepeyi bırakmak zorunda kaldık. Hava sabahtan beri sıcaktı Gökyüzünde tek bir bulutçuk yoktu, güneş de öyle kavuruyordu ki soluk almak olanaksızdı. Havan mermileri korkunç sık düşüyordu. Biz de, hatırlıyorum, öyle susamıştık ki, erlerin dudakları morarmıştı susuzluktan, ben de benim olmayan, hepten kısılmış bir sesle veriyordum emirleri. Önümde bir havan mermisi patladığı sırada bir vadiyi koşarak geçiyorduk. Kara bir toprak ve toz sütünü gördüm galiba, gerisini bilmiyorum. Bir mermi parçası miğferimi delmiş, bir ikincisi sağ omzuma rastlamıştı.

Kendimde olmadan ne kadar yattığımı bilmiyorum, ama bir takım ayak sesleriyle kendime geldim. Başımı biraz kaldırdım ve düştüğüm yerde yatmadığımı gördüm. Üzerimde gömlek yoktu, omuzumu da birisi alelacele bağlamıştı. Başımda miğfer de yoktu. Başım da birisi tarafından sarılmıştı, ama sargı bağlanmamış, ucı göğsümde sallanıyordu. Bir an için erlerimin benim ta-

şıdıklarını ve yolda sardıklarını düşündüm. Başımı kaldırıırken bizimkileri görmeyi umuyordum. Ama bana doğru koşanlar bizimkiler değil, Almanlardı. Beni kendime getiren onların ayak sesleriydi. İyi bir sinemadaymış gibi, gayet net görüyordum onları. Ellerimle çevreyi yokladım. Yakınımda silah yoktu: ne tabanca, ne bir tüfek. El bombası bile yoktu. Çantamla silahımı bizimkilerden biri almıştı.

«İşte ölüm» diye düşündüm. Başka ne düşündüm o anda? Eğer bu size gelecekteki bir romanınız için gerekliyse, kendinizden bir şey yazın, ama ben o zaman hiç bir şey düşünmek olanağı bulamamıştım. Artık Almanlar iyice yaklaşmıştı, benim canımsa yatarak ölmek istemiyordu. Basbayağı istemiyordum, elimden değildi yatarak ölmek, anlıyor musunuz? Bütün gücümü topladım ve ellerimi toprağa dayayarak dizlerimin üstünde doğruldum. Onlar koşarak bana yaklaştıklarında artık ayaktaydım. Ayakta durmuş, sallanıyor, neredeyse yeniden düşeceğimden ve beni yatarken şişleyeceklerinden müthiş korkuyordum. Tek bir yüz kalmadı hatırımda. Çevremde durmuşlar, bir şeyler konuşuyorlar ve gülüyorlardı. «Haydi, öldürün, namussuzlar!» dedim. «Öldürün, yoksa şimdi düşeceğim». İçlerinden biri elini salladı «yürü bakalım, ileri» gibilerden. Yürümeye başladım. Bütün yüzüm kurumuş kan içindeydi. Başımdaki yaradan hâlâ kan akıyordu, gayet ılık ve yapışkan bir kan. Omzum sızlıyordu ve sağ kolumu kaldıramıyordum. Canımın yatmak, yatmak ve hiç bir yere gitmemek istediğini hatırlıyorum ama her şeye rağmen yürüyordum...

Hayır, ölmeyi, hele esir kalmayı hiç istemiyordum. Başımın dönmesini ve midemin bulantısını büyük bir güçlülle yenerek yürüyordum; demek ki sağdım ve bir şeyler yapabilirdim. Ah, canım nasıl su istiyordu; Dilim damağıma yapışmıştı, adım atarken gözlerimin önünde

kara bir perde titreşiyordu. Hemen hemen kendimde de-
ğildim, ama yürüyor ve şöyle düşünüyordum: «Şöyle ka-
na kana bir su içip azıcık dinlenir dinlenmez kaçayım!»

Bir koruluğun kenarında esir düşen hepimizi toplayıp
sıraya dizdiler. Hepsi komşu birliktendi. Bizim alaydan
yalnız üçüncü bölüğün iki erini tanıdım. Esirlerin ço-
ğunluğu yaralıydı. Bir Alman teğmeni kötü bir Rusçayla
içimizde komiser ve subay olup olmadığını sordu. Her-
kes susuyordu. Bunun üzerine bir kez daha tekrarladı:
«Komiser ve subaylar iki adım ileri çıksın». Sıradan kim-
se çıkmadı.

Teğmen sıranın önünden yavaş yavaş geçti, görünüşü
Yahudiye benzeyen onbeş-onaltı kişiyi ayırdı. Hepsine
«Jude?» diye soruyor ve cevap beklemeden sıradan çık-
masını emrediyordu. Ayırdıklarının içinde Yahudiler, Er-
meniler, sadece yüzü esmer ve saçları siyah olan basbayağı
Ruslar da vardı. Hepsini biraz öteye götürdüler, gözleri-
mizin önünde otomatik tüfeklerle kurşuna dizdiler. Son-
ra alelacele üstümüzü arayıp cüzdanlarımızı ve kişisel
eşya olarak ne varsa hepsini aldılar. Ben parti kimliğimi
hiç bir zaman cüzdanımda taşımazdım, kaybetmekten
korkardım; pantolonumun iç cebindeydi kimlik, arama
sırasında bulamadılar. İnsan her şeye rağmen şaşırıcı
bir varlık: hayatımın bir pamuk ipliğiyle bağlı oldu-
ğunu, beni kaçırmaya kalkıştığında öldüremeseler bile
çok kan kaybından güç belâ en sondakilere ayak uydur-
abildiğim için yolda nasıl olsa öldüreceklerini biliyor-
dum, ama arama bitip de parti kimliği bende kalınca öyle
sevindim ki susuzluğumu unuttum!

Bizi yürüyüş koluna dizip batıya doğru sürdüler. Yo-
lun iki yanında oldukça güçlü bir muhafız birliği yürü-
yordu, on kadar da Alman motosikletçisi vardı. Bizi hızlı
adımlarla yürütüyorlardı ve benim gücüm sonuna geli-
yordu. İki kez düştüm, kalktım ve yürüdüm. Zira bir da-

kika fazla yattığım ve yürüyüş kolu geçip gittiği ta-
dirde beni oracıkta, yolda vuracaklarını biliyordum. Ö-
nümde yürüyen çavuşa böyle olmuştu. Ayağından yara-
lıydı. İnleyerek, hatta zaman zaman acıdan bağırarak
güçlkle yürüyordu. Bir kilometre kadar yürüdük ve o
yüksek sesle,

— Hayır, yapamıyorum, dedi. Elveda, yoldaşlar!

Ve yolun ortasına çöktü. Yürürken onu kaldırmaya,
ayaklarının üzerinde doğrultmaya çalıştılar, ama o yeni-
den çöküyordu toprağın üzerine. Sopsoluk, genç yüzünü
çatık kaşlarını ve gözyaşlarıyla ıslanmış gözlerini hayal
meyal hatırlıyorum... Yürüyüş kolu geçti. O arkada kal-
mıştı. Başımı çevirdim, bir motosikletlinin ona iyice ya-
naştığını, seleden inmeden tabancasını kılıfından çıkar-
dığını, çavuşun kulağına dayadığını ve ateş ettiğini gör-
düm. Ufak bir dereye gelinceye kadar geride kalan bir-
kaç Kızılordu erini daha vurdu faşistler.

Ve işte dereyi, yıkık köprüyü, köprüye takılıp kalmış
kamyonu görüyordum ki yüzüstü düştüm. Bayılmış mıy-
dım? Hayır, bayılmamıştım. Boylu boyunca uzanmış,
yatıyordum. Ağzım toz dolmuştu, öfkeden dişlerimi gı-
cırdatıyordum, kumlar dişlerimde çıtırdıyordu, ama ayağa
kalkamıyordum. Yanımdan arkadaşlarım geçiyordu. İç-
lerinden biri alçak sesle: «Kalksana, dedi, öldürürler yok-
sa!» Parmaklarımla ağzımı yırtmaya, gözlerime bastırma-
ya başladım, acı kalkmama yardım etsin diye...

Bu arada yürüyüş kolu geçip gitmişti, bana doğru
yaklaşan motosikletin tekerlek sesini duyuyordum. Ve
her şeye rağmen kalktım ayağa! Motosikletliye bakma-
dan, sarhoş gibi yalpalaya yalpalaya kola yetismeye zor-
ladım kendimi, arka sıralara girdim. Dereyi geçen Al-
man tank ve motorlu araçları suyu bulandırmıştı, ama
biz bu kahverengi ılık sıvıyı içiyorduk, o en iyi kaynak

suyundan daha tatlı geliyordu bize. Başımı ve omzumu ıslattım. Bu çok dinçleştirdi beni, gücümü yeniden kazandım. Şimdi düşmeyeceğimi, yolda yatıp kalmayacağımı umarak yürüyordum...

Dereden yeni ayrılmıştık ki yolda bir Alman orta tank konvoyuyla karşılaştık. Bize doğru geliyorlardı. Baştaki tankın şoförü bizim esir olduğumuzu görünce tam gaz verdi, son hızla aramıza daldı. Ön sıralar sıkışmış ve paletlerin altında ezilmişti. Yaya muhafızlarla motosikletçiler bu tabloyu kahkahayla gözlüyor, kapaklardan kafalarını çıkaran tankçılara bağıra çağıra bir şeyler söylüyor, ellerini sallıyorlardı. Sonra bizi yeniden sıraladılar ve yolun kıyısından sürdüler. Neşeli adamlar, diyecek yok doğrusu...

Kan kaybetmekten çok güçsüz düştüğüm için uzaklaşamayacağımı biliyordum. Zaten bizi sıkı biçimde kolluyorlardı; her kaçma girişimi, büyük bir olasılıkla, başarısızlıkla sonuçlanırdı. Bunun için o akşam ve gece kaçmayı denemedim. Ama bu girişimde bulunmadığım için ne kadar lânetledim kendimi sonradan! Sabah bizi bir Alman birliğinin bulunduğu bir köyden geçirdiler. Alman piyadeleri bize bakmak için sokağa dökülmüştü. Muhafızlar bizi köyü koşarak geçmeye zorladılar. Bizi cepheye yaklaşan Alman birliğinin gözünde küçük düşürmek gerekiyordu zira. Ve biz koşuyorduk. Düşen ya da geride kalana derhal ateş ediyorlardı. Akşama doğru bir esir kampına varmıştık.

Bir makina-traktör istasyonunun avlusu sık dikenli tellerle çevrilmişti. İçerde esirler omuz omuza ayakta duruyorlardı. Bizi kamp muhafızlarına teslim ettiler, onlar da tüfek dipçikleriyle telörgünün içine kovaladı bizi. Bu kampın bir cehennem olduğunu söylemek hiç bir şey söylememek demektir. Helâ yoktu. Herkes ihtiyacını gene orada gideriyor, çamurun ve pis kokulu sıvının i-

çinde duruyor, yatıyordu. İyice güçsüz düşmüş olanlar artık kalkmıyorlardı. Su ve yiyecek günde bir kere veriliyordu. Bir maşrapa suyla bir avuç ıslak darı ya da çürük ayçiçeği, hepsi bu işte. Gün oluyordu, bir şey vermeyi hepten unutuyorlardı...

İki gün kadar sonra şiddetli yağmurlar başladı. Kamptaki çamuru öyle bir balçıklaştırmıştı ki, dizimize kadar gömülüydük. Sabahleyin iliklerine kadar ıslanan insanların üstünden, atlar gibi, buğu tütüyordu, yağmursa dinmek bilmeden yağıyordu... Her üçe otuz - kırk kişi ölüyordu. Besin yetersizliğinden hepimiz her geçen gün zayıflıyorduk. Benim canıma yaralar da okuyordu üstüne üstlük.

Altıncı gün omzumun ve başımdaki yaranın daha çok ağrımaya başladığını hissettim. İrinleşme başlamıştı. Arkasından pis bir koku başladı. Kampın yanında ağır yaralı Kızılordu erlerinin yattığı kolhoz ahırları vardı. Sabahleyin muhafız astsubayına başvurarak yaralıların yanında bulunduğu söylenen hekime çıkma izni istedim. Astsubay iyi Rusça biliyordu. «Git, Rus hekimine,» dedi. «Mutlaka yardım eder sana».

O zaman alay ettiğini anlamadım, sevinerek ahıra doğru yürüdüm.

Hekim binbaşı beni kapıda karşıladı. Artık bitmiş bir adamdı bu. Bitkin derecede zayıf, bezgindi, görmek zorunda kaldığı şeyler yarıçılğın hale getirmişti onu. Yaralılar serili gübrelerin üstünde yatıyor ve ahırı dolduran yaban pis kokudan solukları tıkanıyordu. Çoğunluğun yaralarında kurtlar kaynıyor, yapabilenler bunları parmaklarıyla ve çöplerle çıkarıp atıyorlardı... Ölen esirlerden bir yığın gene orada yatıyordu, henüz kaldıramamışlardı onları.

— Gördünüz mü? diye sordu bana hekim. Neyle yardım edebilirim size? Tek bir sargım, hiç bir şeyim yok!

Gidin buradan, Tanrı aşkına gidin! Sargılarınızı da çıkarın, kül serpin yaralarınıza. Şurada, kapının dibinde taze kül var.

Öyle de yaptım. Astsubay beni girişte, ağzı kulaklarına vararak karşıladı. «Ee, nasıl? Şahane bir tabibi var sizin askerlerin! Yardım etti mi size?» Sesimi çıkarmadan yanından geçmek istedim, ama o suratıma bir yumruk attı, bağırdı: «Cevap vermek istemiyor mu canın, hayvan?!» Düştüm. O uzun süre göğsümü, başımı tekmeledi. Yoruluncaya kadar vurdu. O faşisti ta ölünceye dek unutmuyacağım! Daha sonra da dövdü beni birçok kez. Telörgülerin arasından beni gördü mü dışarı çıkmamı emreder, ses çıkarmadan, dikkatini bir noktaya toplayarak döverdi...

Nasıl sağ kaldığımı mı soruyorsunuz?

Savaştan önce, henüz makinist değilken, Kama nehri kıyısında hamallık yaptığım sıralarda boşaltma işinde iki çuval tuz taşırdım ben, her biri ellişer kiloluk. Gücüm kuvvetim yerindeydi, yakındığım yoktu. Bundan başka organizmam da sağlıklıdır benim, ama en önemlisi ölmek istemeyişim, direnme gücümün fazla oluşu. Yurt için savaşanların saflarına dönmem gerekiyordu ve de döndüm, düşmanlardan öcümü sonuna dek almak için!

Dağıtım kampı gibi bir şey olan o kamptan yüz kilometre kadar ötede olan başka bir kampa naklettiler beni. Orada da her şey dağıtım kampındaki gibi kurulmuştu: dikenli tel çekilmiş yüksek direkler, insanın başını sokacağı tek bir sundurma yoktu. Gene aynı şekilde yiyecek veriyorlardı. Yalnız arasına ıslak darı yerine birer maşrapa küflü tahıl veriyorlar ya da gebermiş at leşleri sürüyüp getiriyorlardı kampa, bu leşi bölme işini esirlerin kendilerine bırakarak. Açlıktan ölmek için yiyor ve yüzer yüzer ölüyorlardı... Hepsine ek olarak ekimde

soğuklar bastırđı, durup dinlenmek bilmeyen yağmurlar başladı. Sabahları don oluyordu. Canımıza okuyordu soğuk. Ölen bir erin gömleğiyle kaputunu soymayı başara-bilmiştım. Ama bu da soğuktan kurtarmıyordu insanı, açlığa ise alışmıştık artık...

Bize yağmadan semirmiş askerler bekçilik ediyordu. Karakter bakımından hepsi aynı çarktan çıkmaydı. Bizim seçme muhafızlar ün yapmış namussuzlardandı. Bakın örneğin, nasıl eğlenirlerdi: bir sabah onbaşının biri tellere yaklaşır ve dilmaç aracılığıyla,

«Şimdi yiyecek dağıtılacak. Dağıtım sol yandan yapılacaktır,» derdi.

Onbaşı giderdi. Telli alanın sol yanına ayakta durabilenlerin hepsi toplanırdı. Bir saat, iki saat, üç saat beklerdik. Yüzlerce titreyen, canlı iskelet insanın içine işleyen rüzgârda dikilirdi... Dikilir ve beklerdi.

Ve birden karşı tarafta muhafızlar beliriverirlerdi. Doğranmış et parçalarını tellerin arasından atarlardı. Açlığın dehlediği yığın o yöne atılır, çamura bulanmış at eti parçalarının çevresinde bir arbededir giderdi...

Muhafızlar gülmekten katılırlar, arkasından uzun bir makinalı tıkırtısı çınlardı. Çığlıklar ve inilti. Esirler kampın sol yanına koşarlar, ölenlerle yaralananlar toprağın üstünde kalırdı... Kamp komutanı olan uzunboylu üstegmen yanında dilmaçla tel örgülere yaklaşır, güçlükle gülmemeye çalışarak,

«Yemek dağıtımını sırasında rezilce düzensizlikler olmuştur» derdi. «Eğer bu yinelenirse sizi acımadan kurşuna dizdiririm, Rus domuzları! Ölümler ve yaralılar kaldırılsın!» Kamp komutanının arkasına biriken Hitlerci askerler gülmekten katılırlardı neredeyse. Âmirlerinin «zekice» buluşu hoşlarına giderdi.

Biz sesimizi çıkarmadan ölümleri kamptan çıkarır, yakınlarda bir hendeğe gömerdik... Bu kampta yumruklar-

la, sopalarla, dipçiklerle döverlerdi insanı. Öylesine, cansıkıntısından ya da eğlence olsun diye döverlerdi. Yaralarım kapanmış, sonra sürekli nemden ve dayaktan olacak, gene açılmıştı. Dayanılmaz bir acı veriyorlardı. Ama ben her şeye rağmen yaşıyor ve kurtulma umudumu yitirmiyordum... Doğrudan çamurun içinde yatıyorduk, se-recek saman filan, hiç bir şey yoktu. Sık bir küme olur, yatardık. Bütün gece hafif bir çabalamadır giderdi: en altta, çamurun içinde yatanlarla üstte bulunanlar titrerdi. Uyku değil bir ızdıraptı bu.

Günler bu şekilde, ağır bir uykuda gibi geçiyordu. Her geçen gün biraz daha zayıf düşüyordum. Şimdi bir çocuk bile yıkabilirdi beni. Zaman zaman dehşetle, üstünde yalnızca bir deri gerili olan kurumuş ellerime bakıp: «Nasıl gideceğim buradan?» diye düşünüyordum. İşte o zaman daha ilk günlerde kaçmayı denemediğim için lânetliyordum kendimi. O zaman öldürmüş olsalar şimdi bu korkunç acıları çekmezdim işte.

Kış gelmişti. Karı kürüyor, donmuş toprağın üstünde uyuyorduk. Sayımız gittikçe azalıyordu kampta... En sonunda birkaç gün sonra bizi çalışmaya gönderecekleri duyuruldu. Hepimiz canlandık. Herkeste bir umut, za-yıfçacık da olsa belki de kaçabilme umudu uyanmıştı.

O gece sakin, ama ayazdı. Şafaktan önce bir top gümbürtüsü duyduk. Çevremdeki her şey kıpırdamaya başladı. Gümbürtü yinelenince birisi birdenbire, yüksek sesle,

— Yoldaşlar, bizimkiler saldırıya geçiyor! dedi.

Ve o anda anlatılmaz bir şey oldu: Bütün kamp komut verilmiş gibi ayaklandı! Günlerdir yerinden doğrulmamış olanlar bile kalkmıştı. Çevrede hararetli bir fısıltı ve kısık hıçkırıklar duyuluyordu... Yanımda biri kadın gibi, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu... Ben de... ben de...

Teğmen Gerasimov yırtılan bir sesle ve bir dakika sustu, ama arkasından, kendine hâkim oldu, sakinleşerek devam etti:

— Benim yanaklarımdan da gözyaşları akıyor ve rüzgârda donuyorlardı... Birisi hafif sesle «İnternasyonal»ı söylemeye başladı, biz ince, gıcırdayan seslerle devam ettik. Nöbetçiler üzerimize makinalılar ve otomatik tüfeklerle ateş açtılar, bir «Yat!» komutu çınladı. Vücudumu kara gömmüş yatıyor, bir bebek gibi ağlıyordum. Ama bunlar yalnız sevinç gözyaşları değil, aynı zamanda halkımıza olan gururumuzun gözyaşlarıydı. Faşistler silahsız, açlıktan güçsüz düşmüş olan bizleri öldürebilir, işkence edebilir, ama cesaretimizi kıramazlardı ve hiç bir zaman da kıramayacaklar! Öylesine çatmadılar, hemen söyleyeyim bunu.

Teğmen Gerasimov'un öyküsünü o akşam sonuna kadar dinleyemedim. Onu acele birlik karargâhına çağırıldılar. Ama birkaç gün sonra yeniden karşılaştık. Zeminliğin içi küf ve çam reçinesi kokuyordu. Teğmen, büzülmüş, parmakları kenetlenmiş iri, salkıma benzeyen ellerini dizlerine koymuş, bir sıranın üstünde oturuyorduk. Ona bakarken öyle, parmaklarını kenetleyerek oturmayaya, saatlerce susmaya ve ağır, kısır düşüncelere dalmayaya orada, savaş esirleri kampında alıştığını düşündüm ister istemez...

— Kaçmayı nasıl başardığımı mı soruyorsunuz? Hemen anlatayım. Bir gece top seslerini duyduğumuzdan hemen sonra bizi tahkimat işlerinde çalışmaya gönderdiler. Ayazların yerini buzların çözülmesi almıştı. Yağmurlar yağıyordu. Kamptan kuzey yönünde sürdüler bizi. Gene

başlangıçtaki şeyler oluyordu: güçsüz kalmış insanlar düşüyor ve vurularak bırakılıyorlardı yol üstünde...

Astsubay birisini yürürken, yerden donmuş bir patates aldığı için vurdu. Bir patates tarlasından geçiyorduk. Milliyeti Ukraynalı olan Gonçar adında bir başçavuş bu lânet olası patatesi almış saklamak istemişti. Astsubay farketmişti. Tek kelime söylemeden Gonçar'a yaklaştı ve ensesine ateş etti. Yürüyüş kolunu durdurdular, sıraya dizdiler. Astsubay elini çevreye geniş geniş açarak: «Bütün bunlar Alman devletinin malıdır» dedi. «İçinizden kendi kendine bir şey alan herkes öldürülecektir».

İçinden geçtiğimiz bir köyde kadınlar bizi görünce, ekmek parçaları, közde pişmiş patates atmaya başladılar. Birkaç kişiye bir şeyler kapmak nasip oldu, geri kalanlar alamadılar. Muhafızlar pencerelere ateş açtılar, bize de daha hızlı yürümemizi emrettiler. Ama küçük çocuklar, o korkusuz şeyler, birkaç mahalle öne çıkıyorlardı koşarak, doğrudan yolun üstüne ekmek koyuyorlardı, biz de alıyorduk. Bana iri, haşlanmış bir patates düşmüştü. Yanımdakiyle yarı yarıya bölüştük, kabuğuyla yedik. Hayatımda ondan daha lezzetli patates yemedim ben!

Tahkimat bir ormanın içinde yapılıyordu. Almanlar muhafızların sayısını önemli ölçüde arttırdılar, bize birer kürek dağıttılar. Hayır, onların tahkimatını yapmak değil, yıkmak istiyordum!

Daha o gün akşamdan önce kararımı verdim, kazdığımız çukurdan çıktım, küreği sol elime aldım, muhafıza yaklaştım... Bundan önce geri kalan Almanların çukurun başında bulduklarını ve bizim gruba bakan diğer muhafızlardan kimsenin yakında olmadığını görmüştüm.

— Küreğim kırıldı... işte bakın, diye homurdandım askere yaklaşarak. Bir an için kafamda gücüm yetmedi-

ği ve ilk vuruşta yıkamadığım takdirde mahvolduğum düşüncesi çıktı. Nöbetçi yüzümün ifadesinde bir şey fark etmişti anlaşılın. Bir omuz hareketiyle otomatik tüfeğinin kayışını indirdi. O zaman küreği suratına indirdim. Kafasına vuramamıştım, miğferi vardı. Gücüm her şeye rağmen yetmiş, Alman bağırmandan sırtüstü yuvarlanmıştı.

Elimde otomatik bir tüfikle üç şerit vardı. Koşuyordum! Ve o zaman anladım koşamadığımı. Gücüm yoktu, hepsi bu! Durakladım, bir soluk aldım, yeniden seğirtmeye başladım. Hendeğin arkasında orman daha sıkı, oraya varmaya çalışıyordum ben. Kaç kere düştüğümü, kalktığımı ve gene düştüğümü hatırlamıyorum artık... Ama her dakika biraz daha uzaklaşıyordum. Arkadan uzak otomatik tüfek takırtıları ve bir çığlık duyulduğu zaman ben hıçkırarak, yorgunluktan tıkanarak tepenin öbür yanından, sık ormanın içinde ilerlemeye çalışıyordum. Şimdi beni yakalamak kolay değildi.

Alacakaranlık yaklaşıyordu. Ama Almanlar izimi bulup da yaklaşmış olsalar yalnızca son kurşunu kendime saklardım. Bu düşünce beni yüreklendirdi ve daha sessiz, daha ihtiyatlı yürümeye başladım.

Geceyi ormanda geçirdim. Yarım kilometre ilerimde bir köy vardı, ama ben Almanlara çatmaktan korkuyor, oraya gitmeye çekiniyordum.

Ertesi gün partizanlar buldu beni. İki hafta kadar onların zeminliğinde yattım, gücümü kuvvetimi topladım. Kaput astarımdan kampta bir yolunu bulup diktiğim parti kimliğimi göstermeme rağmen baştan biraz kuşkuyla davrandılar bana. Sonra, ben onların eylemlerine katılmaya başlayınca bana karşı davranışları birden değişti. Öldürdüğüm faşistlerin hesabını tutmaya daha oradayken başladım, bugün de özenle sürdürüyorum ve bu sayı yavaş yavaş yüze yaklaşıyor.

Ocak ayında partizanlar beni cephe hattının bu yanına geçirdiler. Bir ay kadar hastanede yattım. Omzumdaki mermi parçasını çıkardılar, kamplarda kaptığım romatizmayı ve geri kalan bütün illetleri de savaştan sonra tedavi ettireceğim. Hastaneden beni eve, hava değişimine yolladılar. Evde bir hafta kaldım, daha fazla duramadım. Canım sıkılmıştı, her şey buradaydı! Ne denirse densin, benim yerim sonuna kadar burada.

Zeminliğin girişinde vedalaştık. Teğmen Gerasimov parlak güneş ışığıyla yıkanan dar orman patikasına dalgın dalgın bakarak konuşuyordu:

— ... Savaşmanın da, nefret etmenin de, sevmenin de gerçeğini öğrendik. Savaş gibi bir bileyi taşında tüm duygular mükemmel bileniyor. Sevgi ve nefret hiç de yanyana koyulacak şeyler değil gibidir. Bilir misiniz: «Aynı arabaya atla ürkek alageyik koşulmaz» derler. Ama biz koştuk işte, güzelce de çekiyorlar! Yurduma ve bana yaptıkları her şeyden ötürü faşistlerden müthiş nefret ediyorum. Aynı zamanda halkımı bütün yüreğimle seviyor, onun faşist boyunduruğu altında inlemesini istemiyorum. İşte beni ve de hepimizi böylesine bir hırsla dövüşmeye zorlayan bu ve işte gene eylemde canlanan bu iki duygu bizi zafere ulaştıracak. Ve yurt sevgisinin yüreklerimizde yaşamasına, bu yürekler çarptıkça yaşayacak olmasına rağmen nefreti her zaman süngülerimizin ucunda taşıyacağız. Eğer bu biraz dolambaçlı oluyorsa özür dilerim, ama ben böyle düşünüyorum.

Teğmen Gerasimov sözlerini böyle bitirdi, tanışıklığımız süresince ilk kez olarak yalın ve sevimli bir çocuk gülümsemesiyle gülümsedi.

Bense ilk kez olarak bu yaşadığı yokluklarla budanmış, ama hâlâ bir meşe gibi güçlü ve sağlam otuz üç yaşındaki teğmenin şakaklarının kırılıktan göz kamaştıracak kadar beyaz olduğunu farkettim. Büyük acılarla edilen bu kırılık o denli temizdi ki, teğmenin kepine yapışan beyaz örümcek ağı şakağına vardığı yerde görünmez oluyordu. Ne kadar uğraştımsa seçemedim onu.

BİR YUFKAYÜREKLİ

— Gryazi'de aktarma var!

Biletçi gişenin penceresinden biletle paranın üstünü uzattı ve gişenin kapağını gürültüyle kapattı. İgnat Uşakov bileti paltosunun yan cebine dikkatle yerleştirdi, sigarasını yürürken yakarak perona çıktı. Vagonların önünde telâşlı insanlar koşuşuyor, hattın bir yerinde nöbetçi lokomotif kısa ve hırıltılı çığlıklar atarak manevra yapıyordu. Sondan önceki vagonun önünde bir kalabalık birikmişti. Fenerin sarı ışığının yarı yarıya kestiği karanlığın içinde bir hamalın beyaz kasketi parlıyor, histerik bir kadın sesi duyuluyordu:

— Kondüktör, gitmem gerek, anlasanıza! Topu topu yarım pud (*) bir şey var bu sepetin içinde.

— Olmaz, yurttaş! Rusça anlar mısınız siz? Onuncu kere alamayacağımı söylüyorum size! Sepetten başka üç tane de bohçanız var. Bu yığınla vagona sığılmaz ki.

— Ama bagaja verecek zaman yok!

Uşakov sondaki vagona yanaşmaya çalışırken kondüktörün sahanlığa çıktığı, feneri söndürdüğünü ve yanıtlamadan kapıyı kapattığını gördü.

Vagonun içi sigara dumanından maviydi. Yeni boyanmış duvarlar yağlı boya kokuyor, kuşetlerden ucuz

(*) 16,3 kg.lık eski Rus ağırlık ölçüsü. (Ç.N.)

sigara dumanı ve birisinin terli, uzun zamandır yıkanmamış ayaklarının pis kokusu yükseliyordu. Yukarıda horlayanlar, uyuyanlar, aşağıda ise sigara içip sohbet edenler vardı. Üçüncü kata yerleşen Uşakov bir sigara daha yaktı, başını eğip istasyonun gerilerde bir yere doğru uzaklaşan ışıklarını, pencerenin önünden geçen kara ağaç silüetlerini, arasıra lokomotif bacasından dumanla birlikte atılan bir kıvılcımın portakal rengi bir pervane gibi parlayıp geçiverişini seyretmeye başladı.

Tekerleklerin ninniye benzeyen tıkırtısı insanın uykusunu getiriyordu. Aşağıda birisi monoton bir sesle geçen yılki üründen ve kürk fiyatlarından sözediyordu. Uşakov sigarasını söndürdü, kısa paltosunu başına çekti, uykuya daldı. Bir saat sonra bazı seslerle uyandı. Heyecan verecek kadar tanıdık bir ses hafif hafif, heceleri uzatarak şarkı söylüyordu:

Bak bizim Yermil dedeye,
Ne kadar çok balık tutmuş,
Bir çeyreklik haniler var,
İki çeyrek çekenler var,
Şöyle kocamanları var!
B-ö-öy-le kocamanları var!

Adam nağmeye uyararak el çırpıyor, bir çocuk katıla katıla, ortalığı çınlatarak gülüyordu. Şarkı söyleyen ses susar susmaz öbürü, çocuğun sesi, ısrarla bağıriyordu:

— Babacığım, bir daha...

Ve kelimeler yeniden yapışır gibi, yumuşak yumuşak dolduruyordu insanın kulağını.

Bak bizim Yermil dedeye,
Ne kadar çok balık tutmuş...

Uşakov gözlerini açmadan bu tanıdık, yarı unutulmuş sesin ahbaplardan hangisine ait olduğunu çıkarmak için kulak kesildi. Belleği yardım etmiyordu ona. Mahmur yorgunluğu yenip gözlerini açtı. Aşağıda tıknaz bir gemici, bacaklarını geniş geniş açmış, oturuyor ve iki-üç yaşlarında, kıvırcık saçlı, pembe bir kız çocuğunu hafif hafif hoplatıyordu. Suratında iyiyürekli bir gülüşle hani-balıkları üstüne şarkısını söylüyor, boylarını elleriyle gösteriyordu balıkların.

Gemici kasketinin altından kara, düz saçları görünüyordu, yüzünü ise çocuğun küçük vücudu kapatmıştı. Uşakov gemicinin yaramazlık eden çocuğu yanılmaksızın hoplatan güçlü, kıllı kollarını bir dakika kadar gözleriyle izledi, sonra öksürdü ve bacaklarını aşağıya sarkıttı.

— Haydi, yaramazlık yapma, Tamaroçka! Ninni yapma zamanı geldi! Bak, amcaıyı uyandırdık. Dur, yoksa canını acıtır, ha!

Dikkatle aşağı inen Uşakov yan yan gemiciye baktı ve kaşlarını şaşkınlıkla kaldırdı:

— Vladimir, sen misin?!

— Tanrım!.. Beklenmedik şey diye buna denir işte!..

Kucaklaşıp öpüştüler. Gemici geri çekildi, gülümseyerek ellerini bırakmadan uzun uzun Uşakov'a baktı ve başını salladı.

— Aynısın. Hiç değişmemişsin. İrileşmişsin biraz, sağlamlaşmışsın. Vay canına! Dokuz yüz on yediden beri görüşmedik, derken... O zaman çocuktun sen daha be!..

Karşı kanapedeki genç kadın onu ilgiyle izliyordu. Gemici olağanüstü canlı, bir şeye hafifçe bozulmuş gibi telâşlıydı. Belirttiği gürültülü sevincin arasından bir yapmacıklı, sunilik sırtıyordu. Uşakov'da bir şeyden kuşkulandır gibi soğuk bir çekingenlik vardı.

— Çıkarıyorum... Aynı çene, aynı gözler. Hiç değişmemişsin. Şaşılacak derecede babana benziyorsun. Tanırım, kaç yıldır görüşmedik... Sekiz yıl...

— Evet, epeyce...

— Neden tanıştırmadım seni? Kuzenim İgnat Uşakov, bunlar da, —gemici teatralce gürültülü bir jestle karşısında oturan genç kadını gösterdi— benim çoluk çocuk. Takdim ederim.

Çocuğu kucakladı, yankılı bir kahkaha attı. Kadın elini Uşakov'a verip utangaçça gülerken gemiciye döndü, sitemli sitemli,

— Neden şaşırtıyorsunuz insanı, canım? dedi.

Uşakov onun sözlerine dikkat etmeden ince, soğuk eli sıktı ve yeniden kuzenine döndü:

— Nereden gelip nereye gidiyorsun?

— Denizci diliyle söylersek, demir aldım, rotam Moskova'ya. Ama benden sonra bahsederiz. Sen n'apıyorsun? Nerede çalışıyorsun? Nasıl yaşıyorsun? Dayımla yengem iyiler mi? Dayım eskisi gibi hep arılarla mı uğraşıyor gene?

— Sağol, iyiler. Babam arıcılık yapıyor. Ben Komsomol yöre komitesinde çalışıyorum, bizim orada. Şimdi izin aldım, bir haftalığına Moskova'ya gidiyorum.

— Yavaş yavaş tırmanıyorsun. Aferin, İğnaşa! Çoktan beri Komsomol'da mısın?

— Dokuz yüz yirmiden beri.

— Partiye de üyesin, herhalde?

— Yedek üyeyim.

— Ya-a...

Uşakov sigara çıkardı ve annesinin uykuya yatırdığı kız çocuğuna bakarak önerdi:

— Sahanlığa çıkıp birer sigara içelim.

— Gidelim, kuzen, gidelim. Ah, ne kadar memnunun karşılaştığımızı! İnanamıyorum, şerefsizim...

Gemici yüksek sesle güldü ve Uşakov'un sırtına dostça vurdu. Uşakov suratını buruşturup kapıya doğru yürüdü. Sahanlıkta birer sigara yaktılar. Uşakov bir soluk çekti, kuzenine bakmadan sordu:

— Sen beyazların karşı istihbaratında çalıştın mı?

Gemici yapmacık bir kahkaha attı ve Uşakov'un omuzlarına sarıldı.

— Bu da ne? Sorgu mu?

— Cevap ver, soruyorum.

— Hay hay... Çalıştım.

— Şimdi kendi soyadını mı kullanıyorsun?

— Hayır!

Bir süre sustular.

— Nerede çalışıyorsun şimdi? Donanmada mı?

— Nasıl desem... Ticaret donanmasında çalışıyordum, bir limanda. Kara denizcisi yani. Bazı nedenlerden ötürü güneyden ayrılmak gerekti. Ama neden soruyorsun bunu?

— GPU (1) seni arıyor da ondan.

— Yapma yahu?!

— Evet, kuzen, öyle.

— Boş iz üzerinde ne arıyorlar ki? Sekiz yıldır memlekete gitmedim ben.

— Yalnızca senin bu yıllar içinde eve gelip gelmediğini sordular. Bana sordular bunu. Senin karşı istihbaratta çalıştığını bilmiyordum ben. Bir ara senin Velikoknyajeskaya önlerinde bir çarpışmada öldüğün yolunda söylentiler çıkmıştı bizim orada. Dokuz yüz on dokuzun başında olmuştu bu, sen Gönüllü Ordu'yla (2) bir-

(1) (Rus. «Gosudarstvennoye političeskoye upravleniye») 1922 yılında Sovyet Rusya'da devlet güvenlik örgütü.

(2) General Denikin komutasında Rusya'nın güneyinde savaşan beyaz ordulardan birinin adı. (Ç.N.)

likte gittiğin sıra. GPU senin bir karşı istihbarat kahramanı, bir «asi kasabı» olduğunu ortaya çıkarıncaya kadar herkes ölü sanıyordu seni.

Uşakov acı acı gülümseyerek kuzeninin gözlerinin içine baktı. O sigara dumanını üfleyerek pencereden dışarıyı seyrediyordu.

Dar siyah gözleri sert sert bakıyordu, bürokratça sıkılmış dudakları bir şeye belli belirsiz gülümser gibiydi.

— Söyle karşı istihbarata nasıl düştün? Ne zorladı seni? Duydum ki, bolşeviklerle ilişkisi olduğundan kuşku edilen yirmi kadar insanı asmışsın Makeyevka kasabasında. Doğru mu bu?

Gemici parmaklarıyla pencerede bir süre trampet çaldı. Dikkatle, gerekli sözleri seçe seçe arar gibi konuşmaya başladı:

— Madem istiyorsun, dinle... Dokuz yüz on yedi yılının sonlarında benim hiç bir siyasal görüş ve kanım yoktu. Binlerce yarıydın insan gibiydim: bolşevikler hoşuma gitmiyordu, beyazlar da. Bizim tümenin asker katarıyla Rostov-na-Donu'ya geldim, oradan Novoçerkasktaki bir arkadaşımın yanına gittim. Gönüllü Ordu'ya da orada katıldım. İstemedim oldu bu aşağı yukarı. Yalnızca yurtseverce bir coşkuydu ve bu coşkunun etkisi altında Kornilov'la birlikte yürüdüm... Velikoknyajeskaya önlerinde yaralandım, cephe gerisine geldim, hastanede yatтым. İyileşince karşı istihbaratta çalışmamı önerdiler. Ama bolşeviklere karşı aktif olarak savaştığım doğru değil, yalan bu. Ben bir piyondum... Yukarıdaki güçler hareket ettiriyordu beni... Makeyevka'da mujikleri astığım da doğru değil. Kazaklar astı onları, bunda hiç bir rolüm olmadı benim... Evet, sonrası olağan bir hikâye: en sonunda «tek, bölünmez Rusya»yı savunanların davasının haklılığına olan inancım sarsıldı. Bütün pisliği gördüm, geçmişle ilgimi kesmeye karar verdim. Beyazlar Kırım'-

dan ayrılırken ben kaldım. Soyadımı açıklayamazdım, yoksa kurşuna dizerlerdi beni... Bunun için geçmişimi sakladım; o kargaşalık sırasında bunu yapmak zor olmadı. Bundan sonra limanda çalışmaya başladım. Orada sonradan evlendiğim, sevimli, güzel bir kızla karşılaştım. Gördüğün gibi, şimdi bir çocuğum var, mutluyum, hayatımı emeğimle kazanıyorum ve partisiz olmakla birlikte, sizin düşüncelerinize bütün yüreğimle sempati duyuyorum...

Gemici yaşlarla dolu gözleriyle Uşakov'a bir bakış fırlattı ve devam etti:

— Geçmişim ağırlık veriyor bana... Umarım, inanıyorsundur sözlerime? Geçmişimle ilgimi tümünden kestim ve suzumu dürüst çalışmamla ödemeye çabalıyorum... Bana bir kardeşlik yapacağını ve bunu artık hatırlamayacağını umarım.

— Yanılıyorsun, dedi Uşakov, başını sinirli bir hareketle salladı. Seni ihbar etmem gerekiyor.

— Ele vereceksin beni, kısacası?

— Büyük laflar etme. Benim yerimde olan her dürüst insanın yapacağını yapmak zorundayım ben.

— Karım ve bir çocuğum var benim...

— Bunun senin geçmişte yaptıklarınla bir ilgisi yok.

— İğnaşa! Birlikte büyüdük biz, hatırlıyor musun? Ben senden büyüktüm, annen sana göz kulak olma ödünü verirdi bana hep... Aklında mı, sığırcık yuvalarını bozmaya giderdik stepe? Sen iyikalpli, yufkayürekliydin, ben kuş palazlarını alırken ağlardın... Şimdi öyle değil. Bakıyorum, bir insan yuvasını dağıtmaya ve çocuğumu öksüz bırakmaya yetiyor cesaretin. Ha? Pekâlâ... Gelecek istasyonda GPU'ya haber verebilirsin.

Birkaç saniye sustu, sonra yeniden başladı:

— Ama anlarsın ki... ah, Tanrım!.. Bir çocuğum var ama benim... Açlıktan ölür o, eğer beni...

Gemici elini yüzüne kapadı, sarsılmaya başladı.

Uşakov istemediği bir acıma duygusunun ve gözyaşlarının yaklaşımını hissederek hızlı hızlı vagonun içine geçti, oturdu. «Acaba doğru mu davranıyorum? Belki de gerçekten değişmiştir?»

Uykusunun içinde sağa sola dönen küçük kıza alnının altından baktı.

«İşte, canlı bir vicdan azabı. Ah, şeytan, ne kadar berbat şey bunların tümü!.. Susmak mı yoksa?»

Bir dakika sonra kompartımana kuzeni girdi. Uşakov'a bakmadan eşyalarını toplamaya başladı, sonra uyuyan kız çocuğunun üstüne eğildi ve yavaşça başını okşadı. Uşakov başını çevirdi. Gemici sırtını ona dönüp ceketinin ceplerine bir takım kâğıtlar sokuşturdu.

— Bir dakika dışarı gelsene.

Uşakov iri adımlarla, neredeyse koşarak, sahanlığa çıktı. Kuzeni arkasından geliyordu. On dakika önce konuşmanın geçtiği pencerenin önünde durdular.

— Bak, Vladimir... Ben susmaya karar verdim...

— Sağol...

— Sanırım konuşmamız bununla bitmiştir?

— Sağol, İğnaşa!.. Senin bir Yahuda olamayacağını biliyordum. Sağol. Biliyorsun, ben olmasam mahvolurdu ailem. Yalnızım ben. Sizlerden başka akrabam yok, karımın da öyle.. Kim bir lokma ekmek verirdi ona...

— Bu konu yeter. İçeri git, şimdi istasyona geleceğiz.

— Sen git, ben tuvalete gidip yüzümü yıkayacağım. Söylemeye utanıyorum, ama küçük bir çocuk gibi, hıçkırığa hıçkırığa ağladım konuşmamızdan sonra. Suratım şişti. Karıma hiç sözetme sakın bundan.

— Yok canım!

Uşakov ağır ağır kompartımana geçti ve alnını pencerenin camına dayayarak istasyonun tuğla yapılarını

seyretmeye başladı. Tren birkaç dakika durdu, sonra tekerlekler hızlarını gittikçe arttırarak tıkırdamaya başladılar gene. Uyanan çocuk annesini uyandırmıştı. Kadın kanapeye oturdu, Uşakov'a sordu:

— Kuzeniniz nerede?

— Volodya yüzünü yıkamak istiyordu. Biraz başı ağrıyormuş da.

On dakika kadar geçti. Vladimir yoktu. Uşakov bakmaya gitti. Tuvalet boştu, sahanlıkta da kimse yoktu. Akıl erdiremeden kompartımana döndü.

— Kocanıza bir şey ısmarlamış mıydınız? İstasyonda kalmış olmasın?

— Hangi kocama?

— Nasıl hangi?

— Kimden sözediyorsunuz?

— Garip şey, Vladimir'den, kuzenimden sözediyorum, elbette.

Kadın önce güvensizce baktı Uşakov'a, arkasından içtenlikle güldü.

— Beni gerçekten de kuzeninizin karısı sanmıyorsunuz ya? dedi gülerken.

— Ne demek istiyorsunuz bununla?

Kadın gülümseyerek omuzlarını silkti.

— Bunun kuzeninizin yaptığı bir şaka olduğunu anlamadınız mı yoksa? Biraz da akılsızca bir şaka. Ne diye bakıyorsunuz bana öyle?

— Ama... kızınız ona... baba diyordu?..

— E-e-e? Kuzeniniz biner binmez onu şekerlerle şımartmaya başladı, bilirsiniz, çocuklar da çok çabuk alışırlar insana. Kızım kuzeninizi babasına benzetti anlaşılan ve baba demeye başladı ona. Kuzeninizle ben de epey güldük buna.

— Ama bir dakika... Bana ciddî olarak söyledi o bunu.

Kadın yeniden Uşakov'a baktı.

— Öyle mi? Bunun yalnızca bir şaka olduğunu açıklamadı mı size? Kocam Moskova'da çalışıyor benim, ben de onun yanına gidiyorum.

Kadın konuşmayı bitmiş sayarak başını çevirdi, Uşakov ise bulunduğu yerde şaşkın şaşkın bir kaç kere ayak değiştirdi ve yeniden tuvalete gitti. Lavabonun yanındaki küçük rafta yazılı bir kâğıt parçası gördü. Kâğıdı makina gibi bir hareketle aldı ve dolmakalemle, okunaklı yazılmış şu satırları okudu:

«İyiliğin için teşekkürler, İgnat. Çocukluğumuzdaki iyikalpli İgnat olarak kalmışsın, ama ben, buna rağmen, «aile» aldatmacası ortaya çıkmadan akıllıca tüymeyi en iyi şey sayıyorum. «Karım» için kaygılanma, Moskova'da gerçek bir kocası var, muhasebe yardımcısı; geleceğini o sağlar. Bir kez daha teşekkürler. Belki günün birinde karşılaşırız...

Bu melodramı düzenlediğim için kusura bakma. Ben eski kurtlardanım, bu zamanda insanın değil kuzenine, öz babasına bile güvenemeyeceğini biliyorum. Selâm v.s.»

Uşakov bırakılan pusulayı bir solukta okudu ve tuvaletten, omuzları çökmüş, çıktı.

Tren yarım saat sonra bir istasyonda durdu. Uşakov dişi ağrıyor gibi somurtkan bir yüzle, koşa koşa vagon-dan dışarı çıktı. GPU ulaşım şubesi ajanının koyu kırmızı kasketini görünce ona doğru yöneldi.

1927

KOLÇAK, ISIRGAN, VESAİRE

Sulh yargıcı yurttaş... halk yargıcı demek istiyorum yani... toplantıda yumrukla sakatlamamanın ve küçültücü davranışların yasanın hangi maddesini uygulamayı gerektirdiğini açıkladınız. Ben de ısırgan vesaire hakkında bilgi almak istiyorum... Sovyet egemenliği döneminde yurttaşların bana uyguladıkları gibi davranışlar olmamalı bence. Yurttaşlar olsa gene bir şey değil, kadınlar üstelik. Başıma gelenden sonra yaşamaktan bile tiksiniyorum, inanın sözüme!

Bizim hutordan Nastya baharda hutora gelmişti. Maden ocaklarında otururdu, aklına gelmiş, şeytan dürtmüş sanki!

Bizim başkan Steşka bana geldi. Toka ettik.

— Biliyorsun, Fedot, dedi, maden ocaklarından Nastya geldi. Saçlarını son modaya göre kestirmiş, kırmızı bir de elbise giymiş!

Eh, giymişse giymiş, bana ne? Aslında ayıp tabii, kadın kısmı saçını kestirir mi? Ama sesimi çıkarmadım, sordum:

— Memleketi mi özlemiş, neden gelmiş?

— Ne özlemesi!.. dedi. Bizim kadınları sıraya sokacakmış, örgüt kuracaklarmış aralarında. Şimdi gözünü dört açmaya bak! Karma dokunmaya kalkar kalkmaz se-

ni kuyruğundan tuttukları gibi «vay, itoğlu it!» diye it kulübesine atarlar!

Şundan bundan konuştuk, bir öneride bulundu bana:

— Nastya'yı nahiyeye kadar götürüver, Fedot. Resmî belge var elinde, kadınlar icra komitesi midir nedir, bir görev almaya gidiyor oraya. Benim hatırım için' götürüver!

İtirazımı yaptım:

— Sizi sayarım, Steşa, ama bana basbayağı hakaret bu. İş zamanı atı çalışmadan ayırmak olmaz.

— Ne dersen de, ama götür, dedi.

Bu Nastya bana geldi. Ben gözüm onu böyle kesilmiş saçlarıyla görmesin diye ortalıktan toz oldum, steppe, kırsağı getirmeye gittim. Benim kısrak da, söylemek gerek, gerçek bir çingeneden alınmıştır: Dışı seni yakar, içi beni. Kaç kere baltayla canına kıymaya niyetlendim, ama acıdım; tayı vardı.

Ben kırsağı yakalayıp: «Tepme budala, olur olmaz birisini değil, dişi bir hükümet adamını götüreceksin» diye kandırmaya çalışırken Nastya'yla bizim hanım da senli benli olmuşlar bile.

— Kocan seni döver mi? diye sormuş.

Benimki de kafayı çalıştırmamış, damdan düşer gibi,

— Döver! demiş.

Kırsağı eve getirmiştim ki Nastya yanıma yaklaştı:

— Karını neden dövüyorsun?..

— Düzen için. Dövmezsen bozular. Kadın dediğin ata benzer, dövmezsen çekmez.

— Değil kadın, at bile dövülmez! diye akıl öğretti bana.

Biraz hoşbeşten sonra yola çıktık. Ama kurnazlık olsun diye kırbacı yanıma almamıştım ben. Âdetayla gi-

diyorduk, hem de öyle ağır gidiyoruz ki, sanki nohut yüklemişiz arabaya.

— Daha hızlı sür! dedi Nastya.

— Madem kısırağa vurulmazmış, nasıl hızlı süreyim?

Sesini kesti ve dudaklarını büzdü. Kıpırdamadan oturuyordu, benim istediğim de buydu, arabanın arkasına kıvrılmış, kestiriyordum. Böylece, inanır mısın, bay yurtaş... neyse, ne diye hitap edeyim sana, yahu Nastya avucuna saman aldı, kısırağın önüne geçti, serper ha serper. Nahiye de on sekiz versta var. Sabaha karşı vardık. Nastya ağlıyordu. Bana «alçak» diyor, bense,

— Ne dersen de, ama orada kal! diyordum.

Dönüşte kafam kızdı. Ha neredeyse telgraf direği kalınlığında bir değnek kopardım, kısırağa bir vuruyordum, kuyruğundan toz çıkarıyordum:

— Hak eşitliği istedin ha? Al! Al!

Avluya girdik, karıma bağurdım:

— Çöz şu hayvanı, şimdi senin!..

— Kendin bey değilsin ya! diye eşikten eliri salladı.

Yanına vardığım gibi saçına yapıştım. Yapıştım ama... Kepazelik... Eskiden, korku bilirken, gözümü kırpsam çekinirdi, ama o gün bir iki demeden sakalıma yapıştı, çeşit çeşit yabancı sözlerle... Çocukların yanında. Gelinlik bir kızım var benim. Güçlü kuvvetli kadındır, az biraz hırpaladı beni. Derimi yüzdü, yılan gibi deriyi bırakıp çıktım içinden. Hep Nastya'nın yüzünden, kesik saçlı şeytan!..

O günden sonra bir iç savaş başladı aramızda Allahın günü bizim budalayla güneş batana dek didişiyorduk, işler de yatıyordu. Birbirimizi avaz avaz bağırtıncaya dek dövüşüyorduk. Bir pazar günü de pılısını pırtısını topladı, çocukları, bir iki de ev eşyasını kapıldığı gibi ver elini bey ahırlarına göçtü.

Fi tarihinde bir çiftlik sahibi yaşardı bizim orada. Kızıllardan ürkmüş, ılık memleketlere uçmuştu. Okumuşların dediğine göre denizin öte yanında sığırcıklarla çiftlik beylerinin keyfi yerindeymiş... Evini yakmıştık, ahırlara yerleşti. Sap gibi yalnız kaldım. Sabahleyin ineği sağmaya niyetlendim, ama suratıma bile bakmıyordu, lânet olası! Öyle yaptım, böyle yaptım. Yok, tanımamazlıktan geliyordu beni! Güç belâ ayağını köstekleyip çite bağladım.

— Dur, koca kulaklı şeytan, dedim. Dur, yoksa sinirlerim bozuluyor, canına bile kıyarım senin!

Bakracı karnının altına koydum, memesine parmağımın ucunu kibarca değdirmeme kalmadı, kuyruğunu kaldırdı ve pis bir süpürgeye benzeyen ucuyla gözlerime vurdu. Hey Tanrım, duayla yanaşmak istedim, öyle bir yapıştırdı ki bana, ben de açtım ağzımı, yumdum gözümü, ana-avrat öyle bir sövdüm ki, sülâlesinin ruhu şad oldu!

Gözlerimi kıstım, başlığı gözüme indirdim, başladım memelerini çekiştirmeye. Süt bakracın sağına soluna akıyor, inek de kuyruğunu iki yanağında şaklatıyordu.. Anamdan emdiğim burnumdan geldi, tam bakracı bırakıp kaçmak istiyordum ki, namussuz, teptiği gibi kalan son yetim damlalarını da döktü. İneğe lânetler okudum, boş bakracı boynuzuna astım ve yemek pişirmeye gittim.

İnanır mısın, yaşamanın tadı tuzu kalmadı bizim hırtorda o günden sonra. Beş gün kadar sonra komşum Anisim, karısına eğlentilerde genç çocuklara bakmasın diye bir ders vermeyi düşünmüş.

— Dur, Dünya, demiş, şimdi arabadan eyer kolanını söküp geleyim de, azıcık oynayalım seninle!

Kadın bunu duyar duymaz ahırlara, benim budalalarının yanına atmış kapağı. Bunun üzerinden birkaç gün geçti, işittim ki başkan Steşka'nın karısıyla baldızı da ahırlara göçmüşler, arkasından iki kadın daha katıldı on-

lara. Aşağı yukarı sekiz tanesi toplanmış, sürü halinde yaşıyorlar, bizimse çalışmaktan canımız çıkıyordu; tarla mı sürelim, yemek mi pişirelim, yoksa gidip kendimizi mi asalım, bilmiyorduk.

Bir akşam bir duvar dibinde toplandık, dertleşiyorduk, ben,

— Kardeşler, dedim, daha ne kadar çekeceğiz bu azabı? Gidelim, hepsini döve döve ahırlardan çıkaralım, sürüyüp evlere kadar getirelim!

Toplanıp yürüdük. Bu işte Steşka'yı komutan seçmek istiyorduk, ama o fitığı olduğunu ve ikide bir fitığını yerleştirdiğini söyleyerek geçiştirdi.

— Ben genç bir delikanlıyım, dedi. Hem de fena halde fitığım var, bundan dolayı uygun değilim. Ama sen, Fedot, üçüncü sınıf ulaştırma kolunda Sovyet egemenliği uğruna kan döktün, sonra görünüşün de Kolçak'a (*) benziyor, sana daha çok yaraşır.

Ahırlara yaklaştık, ben,

— Gelin, önce rezalet çıkarmayalım, dedim. Ben delege gibi onlara gideyim, evlerine dönmelerini söyleyeyim: «Genel af çıktı size», diyeyim.

Çiti atladım, yürüdüm. Benim müfreze bir hendeğin yanına yatmış, sigara içiyordu.

Daha kapıyı açar açmaz Steşka'nın karısı maşayla yanaştı:

— Niçin geldin, itoğlu it?

Ben onlarla güzel güzel konuşayım dedim:

— Aptallığı bırakın! Genel af...

Bu sözü söyler söylemez Anisim'in karısı yumruklarıyla atıldı üstüme:

— Yıllardır hayvan gibi ezdiniz bizi, dövdünüz, sövdünüz, şimdi hâlâ laf mı ediyorsun?.. Al, ısır!.. Genel af diye sana derler, bir namuslu kadınlarız! Bacağını elinin

(*) Bir Beyaz Ordu komutanı. (Ç.N.)

arasından bana gösterdi, sonra kadınlara döndü. Sövdüğü için ne yapsak buna?

Yüreğim hop etti, dalağım patladı sanki. «Rezil edecek, alçaklar!» diye düşündüm.

Aklıma geldikçe hâlâ içim dışıma çıkıyor... Ayıp değil mi?.. Hiç utanmadan yere yıktılar, Anisim'in Dun-ka'sı kafamın üzerine oturdu:

— Korkma, Fedot, dedi. Ev usulleri uygulayacağız sana, bizim sokaktaki genel aflardan değil, evli barklı kadınlar olduğumuzu unutmayasın diye!

Ama ısırganın adı ne zamandan beri «ev usulleri» oldu? Üstelik öyle bir ısırgan ki, şeytan tohumundan türemiş sanki, bir arşın boyunda... Bundan sonra bir hafta insan gibi oturamadım, karnımın üstüne oturmam gerekti... Yaktı, kabarttı onların ev usulleri.

Ertesi gün toplandı, bundan böyle kadınların hiç dövülmeyeceğine ve onların kadınlar icra komitesi için bir desyatına ayçiçeği ekileceğine dair bir zabıt tutuldu. Benimki de dahil, kadınlar evlerine döndüler, ama bana hâlâ rahat huzur yok. Örneğin: Buzağılar bostana girmiş, lahanaları yiyor, diyelim. Oğlum Grişka'ya: «Koş, kovala!» diyecek olsam cevabı yapıştırıyor, alçak:

— Babacığım, neden sana Kolçak diye takılıyorlar? Sokakta yürüyorum, çocuklar geçirmiyor:

— Kolçak! Kolçak! Kadınlarla nasıl savaştın?

Hakaret değil mi bu bana? Hayatım boyunca rençberlikle uğraşmışken, şimdi Kolçak'lığa yükseldim birden. Steşka'nın köpeğine böyle sesleniyorlar, ben de mi köpek durumuna düştüm yani? Y-o-o-k, razı değilim!.. İşte bunun için soruyorum: Kadınları mahkemeye versen «Kolçak» diye köpek adı taktıkları için ve ısırganotuyla yaptıkları hakareten ötürü gereken maddeye göre bir ceza verebilir misiniz onlara, yargıç yurттаş?

YOLDAŞ PTİTSİN'İN BAŞINA GELEN BELÂLAR

Adım İgnat Ptitsın, Provatorovskaya köyü Kazaklarındanım. Kötü çocuk sayılmazdım; kemerde ağaç kılıflı bir Mavzer, iki el bombası, omuzda tüfek. Fişek dersin kütüklükten başka cepler de öyle doluydu ki pantolon durmaz, ipten uçkur yapar bağlardık. Gözlerim fıldır fıldır, neşeli, biraz da korkunçtu nedense: kadınlar korkarlardı. Seferde birinin gönlünü ederdim bazen, sonraları, alışınca: «Öf be, İğnaşa, ne yaban gözleriniz var, insan bakamıyor» derdi.

Geri kalan şeyler de kendine elverirdi: ses desen - zarrarsız, kısıkçaydı biraz.

O zamanlar Tepikinskaya Kazak köyünde iâşe görevindeydim.

Dokuz yüz on dokuzdaydı, yazın. Provatorovskaya'da ben rütbede candan bir dost tahıl çekiyordu, Goldin adında. Yahudi takımındandı kendisi. Yiğitliğine yiğit değildi, ama ateşle barut gibi, akıl almaz derecede kurnazdı. Ben dobra dobra bir adamımdır, saçmalıktan hoşlanmam, tahılı zorla alıyordum. Gelirdim yanımda meleklerimle zengin Kazak'ın birine, çekerdim önce bir ultimatom: «Tahıl!» «Yok» - «Nasıl yok?» - «Hiç yok, ya-

lan.» Tabii Mavzer'i göbeğine acımadan dürter, kansız bir dille: « On tane kurşun var, on kere öldürür, on kere gömer ve kazar gene çıkarırım! Getiriyor musun?» «Başüstüne, derdi, seve seve getireyim!»

Goldin ise adamın ağzından girer burnundan çıkar-
dı, lânet olası, kaz gibi kuru bir şeydi ve her zaman ben-
den fazla tahıl harmanlardı. Ama ikimize de aynı saygı-
yı gösterirlerdi. Goldin'i temizliğinden ötürü sayarlardı,
kız gibi sakindi, beni ise hele bir denesinler saymamayı
bakalım! Dosdoğru bir adamımdır ben, ağzımı biraz boz-
maya, ya da şöyle nakışlamaya başladım mı herkesi gül-
dürürdü sanatım, genç Kazaklar mahsus getirmezler, pa-
tırtı çıkarmamı isterlerdi. «Tarla kuşu gibi şakımaya baş-
ladı bizim Ptitsın», derlerdi. Tarla kuşu kalmıştı adım.
Eh, iyi. Böyle böyle Güney Cephesinde Dokuzuncu Or-
dunun besin maddesi ikmalini yapıp dururken bir de işit-
tik ki Vyoşenskaya köyünde ayaklananlar general Sek-
retyov'la birleşmişler, sıkıştırıyorlarmış. Yola düştük, bir
düşüş ki tutmak ne mümkün. Kursk eyaletinde Fatejskiy
bucağına atandık. Tatlı tatlı tahıl topluyorduk orada.
Bir ay topladık, iki ay topladık. Biz gelene kadar beşer
bin darı kurtarırlarmış, biz geldik iki yüzer bin almaya
başladık. Goldin'in gözü bu arada gittikçe yükseklerde
dolaşıyordu ve günün birinde bir de baktık ki civcivin
yumurtadan çıkıvermesi gibi Güney Cephesinde bir or-
duya iase ikmal komisyonu yetkilisi oluvermiş. Güzel.
Ben Fatejskiy bucağında bir müfreze bahriyeliyle birlik-
te darı ve arpa kürekliyordum. Goldin beni çağırdı, al-
çak sesle: «Sen sert bir adamsın ve iyi iş beceriyorsun,
dedi. Kaçığın birisin sen, hiç yumuşak yerin yok» Ben
cevap verdim: «Ekim darbesinde Kremlin'i yunkerlerden
aldığımı biliyor musun?» - «Biliyorum». - «Biliyor mu-
sun, dedim, saldırı sırasında bir yunker kurşununun si-
dik keseme saplandığını ve orada kaz yumurtası gibi

sallanıp durduğunu?» «Biliyorum, dedi, ve de büyük saygım var senin kesedeki kurşununa.» - «Boş ver, benim kurşun için üzülme, yağ bağıyor çünkü o, sen cephelerde döğüşen erlerimiz için gamlan, açlıktan ölmesinler». - «Yürü», dedi kafasını sallayıp derin bir iç geçirerek. Erlere acımış mıydı, neydi? Güzel. Geri döndüm, tahıl toplamaya koyuldum gene. Hem de öylesine topladım ki, bir tek derisi kaldı mujiğin. Onu da alır, keçe çizmelerine kadar soyardım, ama o sırada Goldin'i Saratov'a atadılar. Bir hafta sonra pat diye bir telgraf geldi ondan: «Don İaş Komitesi Saratov'a hareket etsin. İmza: Saratov eyalet iaşe komiseri Goldin».

Bir vagona doluştuk, yola çıktık. Güzel.

Bit yüzünden katarı kaçırdım, istasyonun birinde hama mama gidip iyi bir buğulayayım onları, demiştim. Orada hem bitleri kırıyor, hem de kendi kendime gülüyordum: «Şuna bak, kimle, gezmiş, kimle dolaşmışsın» diye. Bu arada katar çekmiş gitmiş. Güzel.

Geldim Saratov'a. Ne Goldin vardı, ne de bizim Don İaş Komitesi. Nereye kaybolduklarını sordum. Goldin'i Tambov'a komiserliğe yollamışlar, iaşe komitesi de arkasından gitmiş. Güzel. «İsterseniz Don İcra Komitesine gidin, oradan öğrenirsiniz», dediler. - «Nerede bu Don İcra Komitesi?» - «Rossiya otelinde». Güzel. Gittim. «Don İcra Komitesi burada mı?» - «Burada, dediler, - ikinci kat üç numara». Gittim, kapıyı tırnağımla tıklattım: «İzin verir misiniz?» - «Buyurun, buyurun». Girdim, baktım ufacık bir oda, içeride de iki kişi var. Ufak sakallı esmer bir adam, şöyle sivil görünüşlü, bir de soylu bir küçükhanım, yazı makinasının başında oturuyor. «Affedersiniz, dedim, yanlış odaya geldim. —Elimi şöyle bir gezdirdim. —Don İcra Komitesi siz misiniz?» «Biziz, dedi. —Ben başkan Medvedev'im, bu da teknik görevlim». «Ben de, de-

dim gururla,— Don İaşe Komitesinden İgnat Ptitsın, adımı duymadınız mı hiç? Hayır mı? Vah vah! Çok aşağılarda oturuyorsunuz, Medvedev yoldaş». Omzunu silkti. «Alçak olmasına alçak, ama n'aparsm, bundan yükseğine boyumuz yetmiyor» gibilerden. «Siz Don İaşe Komitesinin nerede olduğunu bilmiyor musunuz?» diye sordum. «Bilmiyorum», dedi acıyan bir sesle, temiz bir sandalye gösterdi oturmam için. Oturdum tabii.

Don İaşe Komitesinin Tambov'a gitmiş olduğunu işitiğimi söyledim. Medvedev bir sevindi ki: «Bak sen! Çok memnun oldum! Demek ki benim Don İaşe Komitesi Tambov'da, Don Toprak Komitesi Penza'da, idare komitesi Tula'da, peki, ya askerî komite nerede?» Parmaklarıyla saydı, soylu küçükhanıma sordu: «Söyleyin, nerede bizim askerî komite?» Kız tatlı tatlı gülümsedi: «Gözümün önüne getiremiyorum»

Gelişime müthiş sevinmişlerdi, kimsesizlikten canları sıkılmış, çay ikram ettiler. Çay verdiler, ama şekeri unuttular. Güzel. Sıcak suyu dikleyip: «Sağolun, dedim, iki bardaktan fazla içmem». Telâşlandılar, bardağıma şeker koymaya kalktılar, ama ben sert sert: «Tambov'dayım, oraya yazın», dedim.

Bunu deyip çıktım. Tambov'da çocukları buldum, çok geçmeden de beyazlar denize doğru çekilmeye başladılar, bizim Don İaşe Komitesi de Rostov'a yollandı.

Goldin: «Bu işte gelecek yok, ben Sibirya'ya gidiyorum», deyip sıvışmıştı. Yardımcısı da kaçtı. Yol boyunca dokuz tanesi değişti bu yardımcılarının. Sıra bana kadar geldi. Güzel. Kıdem bakımından. Son yardımcının kaçmasını dört gözle bekliyordum. Filonovskaya'dan Tambov'a kaçtı gerisin geriye, kendi jambon payımla yarım kilo da tütün vermiştim ona bunun için. Böylece Don İaşe Komiserinin «yardımcısı» olmuştum. Çok güzel, diyordum, Rostov'a varayım, sıkıdan alırım işleri. İki tane

vagonumuz vardı: biri adamlar, öbürü de defterler için. Yola çıkmadan önce Moskova'dan hem mühürler, hem de defterler göndermişlerdi.

Tsaritsin yolundaydık. Krivaya Muzga'dan sonra köprünün birini beyazlar atmıştı. Yaya olarak geçtik çbür yakaya. İstasyona varınca iki vagon aldık! Ama onları çekecek lokomotif yoktu. Ne yapmalı? Aklımıza geldi, her vagona birer çift öküzle birer deve koştuk, kayıkları da tamponların üstüne yerleştirdik, çıktık yola.

Ben devenin birinin hörgüçleri arasına oturmuştum tabii, hem ılık oluyor, hem de sallamıyor.

Böylece her köprüde öbür yana geçip vagonlara de-veleri, ya da iki boynuzu kemik, ikisi kürk peygamberleri koşuyor ve yürüyorduk.

Ama ikinci günü ben hastalandım. Sırtıma bir sancı saplanmıştı. Gözüm dünyayı görmüyordu. Çocuklar akıl verdiler, buralılardan birinin yanında kal, sonra gelirsin, yoksa geberirsin vagonun içinde, gibilerden. Güzel. Öyle bir sancıydı ki aman vermiyordu!

Beni ufak bir istasyon yakınında bir çiftliğe getirdiler, sahibi olan kadına: «Buna bakıver, teyzeciğim, hakkını sonra öderiz», dediler.

Dul teyze Sibirya göçmeniymiş. Elli yaşlarında, sağlıklı bir karıydı, ama suratı kadından çok alaca bir beygire benziyordu. Burun delikleri yırtık yırtık, gözü şaşığı, ot tıkayıvereceği geliyordu insanın.

Çocuklar çekip gittiler, seninki başladı şakımaya: «Tek başıma oturmaktan bıktım. Hele bir iyileş, evleniriz, mala mülke bakarsın, askercğim. Kocam geçen yıl öldü, ben genç yaşında kalakaldım».

Amma ne gençti yani. Allah vermesin. Neyse, yatakta hasta yatıyordum. Benim cadı asıldıkça asılıyordu: «Evlenir, kocam olur musun?» diye. «Evlenirim, çilli inek Bir koyun kes, yedir, yoksa benden hayır yok», dedim.

Bir koç kesti, yediriyordu, bense kendimi bilmeden yatıyor ve ete yumuluyordum. Kadın ise bana: «Güveyim de güveyim», deyip duruyordu Sibiryaya ağzıyla. Vay güvey vay, diyordum, ananı Tanrı seviyor senin. Bu gövde bit gibi eziverir seni. Hiç yoksa yüz yirmi kilo var bu be! Güzel. Koçun birini yeyip bitirdim, ikinciye kesmek istemiyordu.

«Kesmek istemiyorsun ha, tombul şeytan?» dedim. «Açlıkla mı iyileşeceğiz yani?» «Allahın günü bir koç yiyorsun sen, topu topu beş koyuncuğum var benim...» dedi. «Al koçlarını başına çal, dedim. Ben gidiyorum!»

Ve de çektim gittim. Bir gün sonra kalktım gittim. Bizim katağa Rostov yakınlarında yetiştim.

Rostov'a vardık. Ben katarı bıraktım, dosdoğru başkana gittim.

«Merhaba,» dedi. «Biz Don İlaş Komiser yardımcısıyız».

Başkan gözlüğünü çıkardı, siler Allah siler. En sonunda sordu:

«Hasta değilsiniz ya, yoldaş?» «Yok» dedim, «iyileştim». - «Nereden geliyorsunuz?» «İstasyondan!»

«Hangi Don İlaş Komitesi?» diye sordu bana. kızgınlıktan erik gibi morarmaya başlamıştı. «Ne gülüyorsunuz?» «Ne gülmesi, dedim, Kursk'tan geldik biz, işte Don İlaş Komitesinin mühürleri.» Cebimden çıkarıp şrak diye koydum masanın üstüne. «Defterlerle çocuklar da istasyonda».

«Moskovskaya caddesine çıkın da gerçek Don İlaş Komitesine bakın, dedi. Bir buçuk aydır orada. Ama sizi tanımıyorum».

Bir terdir basmıştı beni. İstasyondan çocuklarla birlikte Moşkovskaya caddesine gittik.

«Don İlaş Komitesi bu mu?» «Bu».

Vay anam vay! Baya, beş katlı bir yapı, içinde de karınca gibi adam kaynıyor! Soylu küçükhanımlar yazı makinalarını takırdatıyorlar. Mihsaplar şakırdıyor. Tüylerimiz diken diken oldu. İçeri, iâşe komiserine gittik, sizin burada oturmaya hakkınız yok, diye.

Sakin bir sesle, gülümseyerek cevap verdi: «Siz yarım yıl gezin, herkes sizi beklesin burada... Salskiy çevresine ajan olarak gidin.»

Güzel. Ben biraz incindim tabî, ellerimi belime dayayıp: «Mürekkeple kâğıt üstüne imza atmayı cahil de yapar, dedim. Şuna bak, muhasebeciler, uzun tırnaklı küçükhanımlar. Yok, sen hele o ambar benim, bu ambar senin sürünmeyi bir denemeliydin de bütün deliklerine toz tıkanaydı».

Ve gittik. Laftan anlamayan adamla ne konuşursun? O anlamıyordu, bense hem gidiyor, hem düşünüyordum.

«Eyalette işler yatar! Ondan Don İâşe Komiseri mi olur? Sesi çıkmıyor, tipi de bilgin tipi. Bir pud bile almazsın sen o sakın sesinle. Ben bir garkladım mı, ama ne fayda! Bizde ne muhasebeci, ne de uzun tırnaklı küçükhanım vardı, ama iş yapardık iş!»

1923-1925

SINAV

Komsomol bölge sekreteri karşısında oturan moda-ya uygun, bol paltolu, yağdan kaybolmuş, kendinden hoşnut gözlü adama,

— Tyutikov yoldaş, hatırladığım kadarıyla siz eskiden parti üyesiydiniz, değil mi? dedi.

Adam eski basma koltukta huzursuzca kıpırdanmaya ve kararsızca homurdanmaya başladı:

— Eve-et... biliyor musunuz, ben ... 1-1-1... ufak ufak ticaret yapmaya başlamıştım, ondan sonra beni... kısacası, kendi isteğimle çıktım partiden.

— Bakın, ne söylemek istiyorum size; bucak hücresinin sekreteri sizinle aynı arabada istasyona kadar gidecek. Görevle tarım sergisine gönderiliyor. Ben onu şahsen pek tanımıyorum, eski bir partili olarak sizden bir ricam olacak. İkiniz giderken şöyle bir «nep» (*) rolü oynayıp (görünüştünüz son derece uygun buna) ona çaktırmadan yanaşmaya çalışın bakalım. Onun Komsomol üzerine görüşlerini, komünist kanılarını öğrenin. Onu açık

(*) Nep (Ruşça «Novaya ekonomiçeskaya politika» - «Yeni ekonomi politikası» sözlerinin başharflerinden yapılmış kısaltma): Sovyetler Birliğinde 1921'de kabul edilen ve geçici olarak kapitalist un-surlara izin veren ekonomi politikası. (Ç.N.)

konuşturmayı deneyin ve sonra istasyondan bana bildirin.

Tyutikov yağlı ensesini silkeleyerek gülümsedi:

— Bir tür ufak politik sınav, desenize.

— Sağ salim gidip gitmediğinizi yazın! diye bağırdı sekreter merdivenlerden, Tyutikov'u uğurlarken.

Akşam. Yol. Çamur...

Pokusayev uzun bacaklarını sarkıtmış, arabanın düzenli gıcırtilarına kulak vererek kestiriyordu. Elmacık kemikleri çıkık, kalafatlı suratında yolunu şaşırılmış gölgeler dolaşıyordu.

Tyutikov komşusunu uzun süre inceledi, sonra küçük valizinden ekmek, sucuk, salatalık çıkardı ve ağzını şapırdatmaya başladı. Pokusayev gözlerini açtı. Yan döndü ve atın cavlak kalçalarına dalgın dalgın bakarak yolda yiyecek bir şey almayı unuttuğunu düşündü.

Tyutikov lokmasını yutarken böğürdü:

— Sergiye mi?

— Evet.

— Hm-m, budalalık. Milletın yiyecek şeyi yok, onlar sergi açıyor.

Pokusayev isteksizce cevap verdi:

— Sergi köylülere büyük bir yarar sağlayacaktır.

— Aptalca düşünceler.

Pokusayev ayağını sallayıp sustu.

— Gereksiz, fuzulî şeyler kuruyorlar. Şu komsomolar örneğın. Serseri takımı canım! Çoktan içeri tıkmak gerekirdi hepsini.

— Diline sahip ol. Böyle konuşursan yersin gözünün üstüne bir tane.

— Ben başta olsam gösterirdim dünyanın kaç bucak olduğunu. Yazardım birer reçete namussuz komsomolculara! Alçaklar, Tanrısızlar!

Uzaktan istasyonun ışıkları pırıldamaya başlamıştı. Tyutikov ağzında kocaman bir sucuk parçasıyla sövmeye ve Tanrısız komsomolculara yıldırımlar yağdırmaya devam ediyordu.

— Hava filosu kuracaklarmış! Pataklayacaksın haylazları!.. Tyutikov gözlüğünün altından yan yan Pokusayev'i süzerek kısık kısık bağırmaya başlamıştı.— Ve de elebaşları.

Ama sözünü bitirmek kismet olmadı.

Pokusayev yerinden doğruldu ve hiç bir şey söylemeden cılız göbeğiyle komşusunun kalın ensesine doğru yıkıldı.

İki insan vücudu düğüm olmuş durumda taş gibi çamurun içine devrildi. Araba durdu. Bayağı korkmuş olan Tyutikov kalkmayı denedi, ama cinleri başına üşüşmüş olan sekreter burnundan soluyarak uzun bacaklarını açtı ve Tyutikov'u sırtüstü yıktı.

Biçimsiz yığının altından oflayıp puflamalar ve iniltieler geliyordu.

— Bölge komitesi-i-i-i... sekreter rica etti... şakadan...

Boğuk bir ses hırlıyor ve buna cevap olarak öfkeli bır böğürtü ve sanki yulaf dolu bir çuvala vuruluyormuş gibi sesler geliyordu...

.....
.....

«Şüphesiz, güvenilir bir delikanlı, —Tyutikov istasyonda yazıyordu— ama... —çamurlu paltosuna bir göz attı, berelenmiş dizine dokundu ve kabarmış dudaklarıyla sessiz sessiz bir şeyler mırıldandı— ama...»

Gözlüğünün düşmüş camına sıkıntıyla baktı, iki kaşının morarmış arasını kalemle kaşdı ve elini umutsuzca sallayıp bitirdi:

«... bütün bunlara rağmen sağ salim geldim».

ÜÇ DÜĞMENİN ÖYKÜSÜ

Eskiden iki taneydiler. Bir tanesi büyük, kemikten-
di, aristokrat bir mırıldanması vardı, çok hafif kolonya
kokuyordu. Öteki ufak, ağaçtandı, kırmızı çuha kaplıydı.

Sonuncusu, madenî, mavi olan, daha son günlerde
gelmişti. Kapıcı sabah temizliğinden sonra bir sigara sar-
mış ve onu tütünle birlikte cebinden çıkarmıştı. Nasırlı,
sigaradan sararmış parmaklarıyla evirip çevirmiş ve
pencerenin içine fırlatmıştı.

— Benim dona dikiver, Anna, düğmesi düşmüş.

Mavi düğme küçük madenî ayaklarını çevik bir ha-
reketle birbirine çarpmıştı:

— Merhaba, yoldaşlar!..

Kırmızı olan hüznle gülümsemiş, kemik ise solgun
yüzünü küçümseyen bir tavırla oynatmıştı.

Kapıcı odasının nemli penceresinde konuşmuşlardı
biraz.

Kemik bir bey edasıyla, peltek peltek başlamıştı:

— Hâlâ neden sağ olduğumu anlamıyorum, baylar!..
Ayak dolaklarının kokusu, ter kokusu, özel bir «mujik ko-
kusu», bir kâbus canım bu!.. İki ay önce şahane bir pal-
toda üstten üçüncüydüm. Sahibim eskiden büyük bir fab-
rikatördü, sonra da tröstün birine yerleşmişti. Müthiş pa-
rası var. Beyaz, hışırtilı kâğıtları evrak çantasından çı-

karırken sık sık: «GPU'nun eline düşeceğim... Düşeceğim!..» derdi. Parmakları titrerdi. Bir akşam şık bir arabaya binip bir artist kadına gittik (çok para yedirdiyordu ona). Uzun süre sokaklarda dolaştık. Bir gazinonun önünde indik. Kadın: «Gidelim!..» diye tıslıyor ve beni yakalamış, kapıya doğru çekmeye çalışıyordu onu. O: «Sen beni suç işlemeye itiyorsun!» diye bağırıp kurtardı kendini. Ben kadının elinde kalmıştım. Kadın sahibimin arkasından tükürdü, beni de fırlatıp kaldırım taşlarının üzerine attı. Uzun süre sürttükten sonra kendimi burada buldum. Ama siz ne dersiniz deyin, pis kokulu bir mujik donunu süsleme düşüncesi hiç açmıyor beni, intihar etmeyi düşünüyorum ciddi..

Kemik içinden irinli bir gözyaşı damlası çıkararak sustu.

— Evet, sevgi büyük şey!.. Bir zamanlar bir Kızılıordu subayının Budyonniy kepinde al aldım ben. Vrangeli, Mahno'yu gördüm. Yanımdan kurşunlar vızıldardı. Perekop'ta bir Kazak kılıcı az kalsın ikiye bölüyordu beni. Hepsi güzel bir düş gibi geçip gitti. Bir sessizlik çöktü... Benim kızıl subay matematik ve başka bilgece şeyler öğreneceğim diye terler dökmeye başladı Budyonniy kepinin altında. Ama bir daktilograf küçükhanımla tanışınca her şey mahvoldu!.. Beni tutan iplikler gevşedi. Rengi sık sık sapsarı olan Kızılıordu subayı benim sallandığımı, neredeyse düşeceğimi gördükçe kahırlı kahırlı içini çekiyor ve Trotskiy'i savunan sözler söylüyordu.

Madenî sarakalı sarakalı gülümsedi:

— Burjuva ideolojisi! Benim burada düşmem çok daha basit oldu. İşçi fakültesine devam eden bir komsomol üyesinin pantolonundaydım.

Kemik küçümser bir tavır takınmış, kırmızı utancından pembeleşmişti.

— Sahibim, diye sürdürdü madenî, perçemli, dikka-falıydı, neşeli gözleri vardı. Gayretle okuyordu. Ders ara-larında istasyonda el arabası sürer ve «Genç Muhafızlar» şarkısını söylerdi. Kendisine gerekli şeylerden kesip bir pantolon, onunla birlikte de beni almıştı. Tamamen onun olduğumu söyleyecek değilim. Aksine, gene öyle iyi dört beş köylü delikanlı daha yararlanıyordu benden. Pantalonu sırayla giyerlerdi. Kolonya değil, ama gençlik ve sağlık kokardı bu genç ve güçlü adamlar. Perçemli çok okurdu. Sık sık bölge komitesinde konuşmalar yapardı. Uygun bir deyim bulamadığı zamanlar pantolonunu çe-kiştirmekten hoşlanırdı. Gerçi çoğu kez de midesinde bir şey olmadığı için çekmek gerekirdi onu ya. Komünizmin kokusu içime kadar işlemişti ve, inanın, iyi ve huzurlu hissediyordum kendimi. Bir gün çocuklar asık suratlı, ü-züntülü geldiler. «Tarihsel Materyalizm» kitabını almak, «Yunoşevskaya pravda»ya abone olmak gerekiyordu, onla-rınsa paraları yoktu. İki saat sustular ve düşündüler. Sonra perçemli parmaklarını sevecenlikle bana değdirdi ve kararlı kararlı konuştu: «Ya işçi fakültesi biter, ya bu ye-ni pantolon giyilir! Yürüyün, kardeşler, Suharevka'ya!..» Hep birlikte pantolonu onun üzerinden gülüşerek, bağıra çağıra çekip çıkardılar. İtiş kakış sırasında beni de ko-pardılar... Yarım saat sonra çocuklar yere uzanmış, yük-sek sesle «Tarihsel Materyalizm»i okuyor, bense sedirin altında düşünüyordum: «Eğer bu perçemli zamanla sıkı, mücadeleci bir komünist olursa bunun nedeni biraz da benim...»

Kemik utangaç utangaç:

— Evet, tabii... diye kemküme başladı.

Ama madenî, yere küçümser bir tükürük yapıştırdı ve arkasını komşularına döndü.

MÜFETTİŞ

I

Bukanov Kredi Ortaklığının rengi sapsarı olmuş veznedarı kapıyı çarpıp yönetim kurulu başkanının önüne dikildi.

— RKİ'den bir müfettiş, handa kalıyor... Şeytan gibi öfkeli bir şey! Gözümle gördüm!..

Yönetim kurulu başkanının yağlı butları titremeye başladı, burnundan donuk yeşil bir heyecan damlası sarktı.

II

Komsomol üyesi Kosobugrov'un dalgınlığı fıkralardaki ölçüleri buluyordu: din karşıtı bir tartışmada, mendil yerine yanında oturan papazın cübbesine sümkürmüştü. Kaloşlarının içine tükürür, sigara izmaritleri atar, kül tablasını da ayağına giymeye uğraşırdı.

Ama buna rağmen fevkalâde bir parti görevlisiydi, bunun için de Komsomol onu Bukanov'a ırgatlar arasında çalışmak göreviyle göndermişti.

Geceyi handa geçirdi; sabahleyin giyindi, evrak çantasını cebine tıktırıp bölge komitesine yollandı. Tanımadığı iki kişi köşede yerlere kadar eğilerek karşıladılar onu.

— Biz... size geliyorduk. Memurlar rica ediyor... reddetmeyin...

— Nedir yahu?

— Haydi... buyurun!..

Heybetli bir görünüşü olan arabacı yağız atların dizginine asıldı, öbür iki kişi Kosobugrov'un yaylıya gömülmesine yardım ettiler yaltaklanır bir tavırla.

«Bölge komitesi ha! Atlara bir bak hele...» diye düşündü Kosobugrov. Kadife kaplamayı utana sıkıla çamurlu çizmeleriyle batırdı, sonra topladı ayaklarını.

III

Kosobugrov'a her şey olağanüstü garip geliyordu.

Cinlerini başına üşüştüren kapıcının üzerinden çıkarıldığı palto bile başkasının gibiydi.

Korkudan apaçık titriyorlardı önünde. Dalkavukluk ediyorlardı ona. Gözünün içine bakıyorlar, her davranışını önceden kestiriyorlardı. O ise halılara, mobilyalara bakıyor, akıl erdiremiyordu olanlara.

— Burada sekreter mi oturuyor?

— Hayır, başkan.

«Ne biçim Komsomolcu bunlar, hepsi yaşlı, tüccar gibi göbekli...» diye şaşıyordu Kosobugrov içinden.

«Başkan» sürgünde bulunmuştu anlaşılan; güvensiz sesi titriyordu.

Birisi Kosobugrov'a döndü:

— Siz... siz...

— «Siz» deyip durma, «sen» demeye alışmak gerek artık.

Herkes nazik nazik kikirdemeye, fısıldaşmaya başladı.

Sofrada, dördüncü kap yemekten sonra başkan fısıldadı:

— Eksik yönlerimiz çok az, biliyor musunuz...

— Kitap yönünden mi?

— Ha-yır...

Kosobugrov kemerini gevşetti ve yüksek sesle ırgatlar arasında örgütlenme çalışmalarından söz etmeye başladı. Herkes, kimi akıl erdiremeden, kimi şaşkınlıkla, gülümsüyor ve ağzına bakıyorlardı onun.

— Bizde ırgat azdır: iki seyis, bir arabacı...

— Komsomol örgütlemek gerek işte... Komsomol eyalet komitesince gönderilmiş bir görevli olarak ben...

— Ne-e-e?! Kimsiniz siz?!

— Evet. Irgatların örgütlenmesi için. Görev kâğıdımı göstermeyi unuttum.

Birisi bir çığlık atmış, birisi histeriye tutulmuş, parçalanmış sesleri duyulmaya başlamış, pörsük başkanın moraran dili dışarı sarkmıştı.

Kosobugrov bir iskemlenin üzerine çıkmış, gürültüyü bastırmaya çalışarak, bağıra çağıra görev kâğıdını okuyor ve gözlerini herkesin üzerinde dolaştırıyordu.

IV

Pazarda Kosobugrov'un karşısına bir milisyoner çıktı, hiç bir açıklama yapmadan milise götürdü onu.

Amirin odasında kimin olduğunu bilmediği uzun tüylü paltoyu sırtından çekip çıkardılar. RKİ yetkilisi ağzından kızgın salyalar saçarak handa paltosunu yürütenin «işte bu», Kosobugrov, olduğunu iddia ediyor ve hidetten tıkanarak bugünkü gençliğin ahlâksızlığına yıldırımlar yağdırıyordu.

1924

SAVAŞ RÖPORTAJLARI

DON'DA

Kızılordu'ya çağırılanlarla uğurlayıcılar köy meydanına doğru seğirtiyorlar. Yedi-on yaşlarında, el ele tutuşmuş iki çocuk koşuyor önümde. Anne ve babaları bana yetişiyor. Erkek güçlü kuvvetli bir delikanlı, görünüşe göre traktör sürücüsü. Özenle yamanmış lacivert tulum, tertemiz yıkanmış bir gömlek giymiş. Kadın genç, esmer. Dudakları sımsıkı kapalı, gözlerinden ağlamış olduğu belli oluyor. Yanımdan geçerken alçak, yalnız kocasının duyabileceği bir sesle konuşuyor:

— İşte gene saldırıyorlar bize. Birazcık doğru dürüst yaşatmıyorlar bizi... Sen de dikkatli ol, sakın bırakma onları, Fedya.

İriyarı Fedya, bir yandan yürürken, bir yandan da terleyen avuçlarını yağla lekelenmiş bir mendile kuruyor, gözyumucu, koruyucu bir tavırla ve kalın sesiyle,

— Bütün gece akıl öğrettin durdun, diyor, gene de az geliyor. Yeter artık! Sen söylemesen de bilirim ben kendi işimi. İyisi mi, sen eve dönünce sizin ekip başına söyle, yolda, Gniloy Log civarında gördüğümüz gibi tınazlar yığarlarsa derisini yüzeriz onun, böylece söyle ona! Anlaşıldı mı?

Kadın birşey daha söylemeye çabılıyor, ama kocası sıkıntıyla elini sallayıp gayet alçak, vızıldayan, kalın bir sesle konuşuyor:

— Yeter, yahu, sakın ol, Allah aşkına! Neredeyse alana geliyoruz, senin dediklerinden daha iyisini söylerler orada!

Köy meydanında, kürsünün yanında askere alınanların sık safları var. Çok büyük bir uğurlayıcı kalabalığı da çevrelerinde. Kürsüde uzun boylu, geniş göğüslü bir Kazak olan Yakov Zemlyakov konuşuyor:

— Ben eski bit topçu, bir kızıl partizanım. Yurttaş Savaşma baştan sona kadar katıldım. Bir oğul yetiştirdim, şimdi o da benim gibi topçu Kızılordu saflarında. Finlilerle döğüştü, yaralandı, şimdi de Alman faşistleriyle döğüşüyor. İyi bir top nişancısı olarak ben, faşistlerin alçaklığına dayanamadım ve askerî komiserliğe beni gönüllü olarak Kızılordu saflarına, oğlumla aynı birliğe almaları için dilekçe verdim. Faşist sürüsünü, tıpkı yirmi yıl önce Beyazordu sürüsünü dağıttığımız gibi, darmadağın edebilmek için! Savaşa partili olarak gitmek istiyorum, parti örgütünden beni adaylığa kabul etmelerini dilerim.

Zemlyakov'un yerine genç Kazak Roman Vıpryajkin çıkıyor:

— Finliler kardeşimi öldürdüler. Beni Kızılordu saflarına gönüllü almanızı ve kardeşimin yerine geçerek onun öcünü amansızca alabilmem için Fin cephesine göndermenizi rica ederim.

Yaşlı işçi Pravdenko şöyle diyor:

— Kızılordu'da iki oğlum var. Biri hava kuvvetlerinde, diğeri de piyade. Onlara baba olarak öğüdüm şu: Karada da, havada da düşmana aman vermeden, tümüyle yok edene dek vurun! Eğer oğullarıma destek gerekirse ben ihtiyar da elime tüfeği alır ve eski günleri hatırlarım!

Başak veren sık, yeşil, yüksek kışlık buğday bir duvar gibi, taze kamış gibi uzanıyor. Çavdarın yüksekliği adam boyundan fazla. Mavimsi, akışkan başaklar ağırlıktan eğiliyor, rüzgârın önünde sallanıyorlar.

Bir atlı, karşısına çıkan arabaya yol vermek için, çavdarın içine sapıyor ve kayboluveriyor hemen: Ne at, ne de binicinin beyaz gömleği görünüyor, yalnızca Kazak kepinin şeridi, yeşillik selinin üstünde, çiçeklenen deve dikeninin tepesi gibi, kırmızı kırmızı beliriyor.

Otomobili durduruyoruz. Yine yola çıkan binici çavdarları göstererek,

— Ne dilber ekin oldu, ah şu Hitler! diyor. Boşuna saldırıyor, boşuna!.. İki gündür evden ayrım, bir sigara verin, öldüm tütünsüzlükten. Cepheden ne haber?

Son haberleri anlatıyoruz. Ak düşmüş bıyıklarını sıvazlayarak konuşuyor:

— Bizim gençlere baksana, ne yiğitçe döğüşüyorlar! Ya bizim gibi tecrübeli, başından üç savaş geçmişleri cepheye çağırdıklarında ne olacak? Ta ebelerinin bağladığı göbeklerine kadar doğrayacağız onları! Diyorum ya, boşuna saldırıyorlar!

Kazak attan inip yere çömeliyor ve dizgini elinden bırakmadan, sırtını rüzgâra dönüp bir sigara yakıyor.

— Sizin köyde ne var ne yok? Yaşlı Kazaklar ne diyorlar savaş için? diye soruyoruz.

— Tek bir düşünce var: Ot biçiminin üstesinden gelip ekini güzel güzel kaldırmak. Ama Kızılduya acele lâzım olursak şimdi bile hazırız. Biz olmasak da kadınlar işlerin üstesinden gelir, biliyorsunuz ya, traktörcüler, biçerciler yetiştirdik zamanında kadınlardan.

Kazak kurnazca göz kırıp gülüyor:

— Sovyet egemenliği de uyumuyor, zamanı yok uyuyacak. Burada, stepte yaşamak daha sakın, elbette. Ama Kazaklar hiçbir zaman sakın yer aramamıştır ki... Bu

savaşa da gönlümüzle gideceğiz. Bu Hitlere karşı büyük bir öfke var halkta. Canını mı sıkıyor savaşız yaşamak onun? Nereye saldırıyor?

Bir süre sesini çıkarmadan, yan gözle, sakın sakın otlayan atına bakıyor, sonra düşünceli düşünceli konuşuyor:

— Pazar günü savaşı duydum, altüst oldum. Gece bir türlü uyku girmede gözüme, hep düşündüm: Geçen yıl haşereler sırtımızı yere getirmişti, şimdi Hitler geliyor... Halk için hoşnutsuzluk hep. Gene düşündüm: Ne biçim bir Hitler bu, nasıl zararlı bir yaratık ki durmadan önüne gelene çatıyor, kimseye rahat vermiyor. Sonra Alman savaşı geldi aklıma, sonuna kadar bulunmuştum bu savaşta. Düşmanları nasıl doğradığımı hatırladım. Sekiz tane sini bu ellerle devirdim, hepsini de hücumda... —Kazak utanıyormuş gibi gülümsüyor, alçak sesle konuşuyor: «Şimdi yüksek sesle söyleyebilirim bunu, daha önce utanırdım hep... İki «Georgiy», üç de madalya aldım. Boşuna takmadılar ya onları bana? Öyle! Gece yatmış savaşı düşünüyordum ki aklıma geldi: Epeyce oluyor, Hitler de bulunmuş Alman savaşında, diye okumuştum gazetede. Öyle bir canım sıkıldı ki doğruldum yatakta, sesli sesli söylenmeye başladım: «Ne diye o sekiz kişinin içinde elimi düşmedi?! Bir salladım mı ikiye katlanıverirdi!» Karım uyku sersemi sordu: «Kimin için üzülüyorsun böyle?» «Hitler için, dedim ona, üç kere lânetli olsun! Haydi, sen uyu, Nastasya, senin aklının ereceği iş değil bu».

Kazak izmariti parmaklarıyla söndürüyor, ata binerken,

— Aradığını bulacak düşman! diyor ve biraz sustuktan sonra sert sert bana dönüyor: «Moskova'ya yolun düşerse her yaştaki Don Kazaklarının göreve hazır olduğunu söyle, Aleksandriç! Haydi, eyvallah bana. Ot biçimi alanına gidiyorum, kadın yurttaşlara yardım etmeye!

Binici bir dakika sonra kayboluyor gözden. Sadece

at toynaklarının vadinin kumlu yamaçlarından kopardığı hafif, rüzgârda yüzen toz kümecikleri gittiği yolu belli ediyor.

Akşam Mohovski köy sovyetinin merdiveninde bir grup kolhozcu toplanmıştı. Genç sayılamayacak yaşta, çökük yanaklı kolhozcu Kuznetsov durgun bir sesle konuşuyor, iri, yorgun elleri dizlerinin üstünde sakince yatıyordu:

— ... Yaralanıp tutsak düştüm onlara. Azıcık iyileşince çalışmaya gönderdiler. Sekizer sekizer pulluklara koşuyorlardı bizi. Alman toprağını sürüyorduk. Daha sonra maden ocaklarına gönderdiler. Norm sekiz ton kömürün yüklenmesiydi, ama güçbelâ iki ton yükleyebiliyorduk. Normu yerine getirmedi mi dövüyorlardı. Yüzünü duvara çevirtip durduruyorlar ve ensene, kafanın duvara çarpması için, vuruyorlardı. Sonra da dikenli telden yapılma bir kafesin içine sokuyorlardı. Kafes alçaktı, ancak çömelerek durabiliyordu insan. İki saat durdu mu kendi çıkamazdı oradan, ocak demiriyle çekerlerdi adamı... Kuznetsov dinleyicileri sakin gözlerle süzüyor, gene sakince devam ediyordu: «Bir bakın bana: Hem zayıf hem de hastayım şimdi, ama yetmiş kilo çekmiyordum. Ne hale koymuşlardı beni!»

Sayıllı sessizlik dakikaları ve gene kolhozcu Kuznetsov'un sakin sesi:

— Şimdi iki oğlum Alman faşistleriyle döğüşüyor. Bana da öyle geliyor ki artık gidip hesaplaşmanın zamanı geldi. Yalnız, kusura bakmayın vatandaşlar, tutsak almayacağım onlardan. Yapamam bunu.

Derin bir bekleyiş sessizliği... Kuznetsov gözlerini yerden kaldırmadan titreyen, kararmış ellerine bakarak konuştu:

— Tabii, özür dilerim, yurttaşlar. Ama sonuna kadar sömürdüler sağlığımı... Eğer savaşmak gerekirse,

askerlerini alırım tutsak olarak gene de belki, ama subayları alamam! Alamam, hepsi bu! En korkunç şeyleri bu subay baylar yaptılar bana. Kusura bakmayın artık...

Kuznetsov uzun boyu, zayıf vücudu ve birden nefretle ışıklanıp gençleşmiş gözleriyle ayağa kalktı.

Vaşçayevskiy köyünün kolhozunda savaşın ikinci günü küçüklü büyüklü herkes tarlaya gitmişti. Yaşlıklarından ötürü çoktan beri çalıştırılmayanlar bile oradaydı. Köyün yakınındaki harman yerinin temizlenmesinde baştan aşağı yaşlı erkek ve kadınlar çalışıyordu. Çok eskilerden, yaşlılıktan yeşermiş bir dede titrek bacaklarını geniş geniş açmış, oturarak elindeki kürekle otları ayıklıyordu.

— Ne o, dedeciğim, oturarak mı çalışıyorsun?

— Belim zor bükülüyor, evlâdım, oturarak daha kolayıma geliyor.

Ama gene orada çalışmakta olan yaşlı kadınlardan biri: «Evet git sen, dede, sensiz de üstesinden geliriz» deyince ihtiyar, yeni doğmuş çocuk gözleri gibi renksiz gözlerini ona doğru kaldırdı, sert sert karşılık verdi:

— Üç torunum savaşta, benim de bir yararım olsun hiç olmazsa onlara. Hem sen bana akıl öğretmek için gençsin daha. Ben yaşa gel, o zaman öğretirsin!

İki duygu yaşıyor Don Kazaklarının yüreğinde: Yurt sevgisi ve faşist işgalcilere karşı nefret. Sevgi sonsuzluğa dek yaşayacak, nefret de, bırakalım, düşmanlar tümüyle darmadağın olana dek yaşasın.

Bu nefreti ve halk öfkesinin o soğuk coşkunluğunu uyandıranın hali yaman olacak.

KAZAK KOLHOZLARINDA

Uçsuz bucaksız Don tarlalarında ekinin toplanması en hummalı günlerini yaşıyor. Paletli traktörler gürlüyor, biçerlerin römorklar üstünde mavimsi bir dumancık akçıl, paslı bir toza karışıyor, atlı biçerler, yüksek, sık çavdarı kanatlarıyla altlarına alıp takırdıyorlar. Sakin bir tablo gibi sanki, ama hayır, herşeyin üstünde savaşın sert damgası var: İnsanların ve makinaların başka türlü, şiddetli, gergin bir çalışması var, Kazak köylerinin meydanlarında at sürülerinden getirilmiş altın allığındaki Don atları bağlandıkları yerlerde kışıyor, rengi atmış Kazak kepleri giymiş, güneşten yanmış genç biniciler çağırılma noktalarına gidiyor, demetçi kadınlar bellerini doğrultup uzun süre onlara el sallıyor, bağıyorlar: «Sağlıcakla gidin, gelin Kazaklar! Öldürene dek vurun yılanlara! Budyonny'ya çok selâmlar Don'dan!»

Step yollarından Zagotzerno noktalarına doğru yeni hasadın buğdayını taşıyan at arabaları uzanıyor, soğan gibi yeşil, yağmur görmemiş, şahane bir otlukta yüklü koca koca kağnılar heybetle sallanarak ilerliyorlar. Herşeyin gereği var Kızılordu için. Herşey ordu için yapılıyor. Herkesin aklı cephede. Tek bir düşünce var herkesin gönlünde: Lânetli faşist yılanının belini bir an önce kırmak!

Yaşlıca bir Kazak kolhozcusu avuçlarında bir buğday başağını sallıyor, gülümseyerek:

— İngiltere'yle diğer akıllı halkların bizimle oluşu bir yana, diyor, doğanın kendisi de bizim yanımızda, Hitler'in karşısında. Bir bakın, nasıl bu yıl ekinler, malsal gibi sanki: Bir arpa oldu araba oku gibi, patatesler tekerlek kadar. Yazlık buğdaya, ayçiçeğine, darıya yağmur lâzımdı. Tam hasattan önce, ısmarlanmış gibi, yağmurlar yağdı. Şimdi yazlık buğdaya falan bakmakla doyum olmuyor. Her şey yardım ediyor bize!

«Bolşevik Yolu» kolhozunun komşu tarlasında Pyotr Zelenkov'un biçeri çalışıyor. Çavdarın daha ilk toplanan hektarı 800 kilo verdi, üstelik tahılın nemi oldukça az, yabancı ot ise yok denecek kadar. Ürün yer yer hektar başına 3000-3500 kiloya kadar ulaşıyor.

Zelenkov'un biçeri hareket halindeyken boşaltılıyor, durması için uzun süre beklemek gerek. Kısa süren dinlenme sırasında Zelenkov biçerin tahıl deposuna bir göz atıp merdivenlerden domuz kılı gibi sert saplara örtülü tarlaya iniyor, sigara içmek için bir yana çekiliyor.

Soruyorum:

— Cepheye gitmen gerekirse yerine geçecek birini yetiştirdin mi?

— Elbette.

— Kim?

— Karım.

— Gerçekten yerini tutabilecek mi?

Güneşten ve tozdan esmerleşmiş Zelenkov gülümüyor. Biçerin dümeninde çalışan genç bir kadın korkuktan sarkıyor:

— Ben Zelenkov'un karısıyım. Geçici olarak dümencilik yapıyorum, geçen yıl biçerci olarak çalıştım ve kocamdan fazla kazandım.

Karısının sözlerinin Zelenkov'un hoşuna gitmediği apaçık belli. Konuşma üstünlüğünü ele alıyor.

— Zorunluluk olursa yerimi tutabilir, diyor isteksizce, ama bizim düşüncemiz başka: Birlikte cepheye gitmek istiyoruz.

Ama Marina Zelenkova da son sözü başkasına bırakacıklardan değil anlaşılan. Kocasının sözünü kesiyor:

— Çocuğumuz yok, rahatça savaşıabiliriz. Tankı da kocamdan kötü sürmem, merak etmeyin!

Zelenkov biçerine seğirtiyor. Konuşmalarla yitirecek zamanı yok: Kolhozun 540 hektar çavdarından 470 hektarı atlı biçerlerle biçilmiş bile. Kaybedilene karşılamaya çalışıyor Zelenkov.

Rostov eyaleti kolhozlarının büyük çoğunluğunda bu yıl en basit hasat makinaları kullanıldı. Ekinin biçerdöverlerle biçilmeye uygun duruma gelmesini beklemeden, atlı biçerlerle biçime geçildi ve hızlandırıldı. Bu bakımdan «Stalinci» kolhozu üyelerinden birinin söyledikleri karakteristik bir nitelik taşıyor: «Kolhozlar çıkınca ağır çalışmaları bıraktık. Güç işlerden Sovyet egemenliği kurtardı bizi. Şimdi atlı biçerlerde çalışmak zorunda kalan genç çocuklar yakınıyorlar: Bellerini doğrultamıyorlarmış... Şımarıklık bunların hepsi. Bizim yerimize traktörler sürüyor, biçerdöverler biçip harman ediyordu, barış zamanı hepsi iyi bunların. Ama madem faşist dögüşe girdi, sırtına bakıp durmanın gereği yok artık. Öyle çalışmak lâzım ki eklemcikleri kütesin insanın, yakıtı da her şekilde koruyup Kızılordu'ya göndermeli, oraya daha çok gerekli. Hem orada yakıtı öyle kullanacaklar ki faşistlerin eklemleri hem kütürdeyecek, hem de tersine dönecek». «26 Baku Komiseri» kolhozu üyelerinden, saman balyalama normunu iki kat aşmış olan Vasiliy Soldatov bir balyanın üstünden indi ve terden nemlenmiş gömleğini sıkarak, «Stalinci» kolhozunun yaşlı üyesine

karşılık verir gibi şöyle dedi: «Düşmanımız amansız ve inatçı, bunun için biz de amansızca ve inatla çalışıyoruz. Norma gelince... Normu burada aşmak gerek, cepheye gidince normsuz vuracağız düşmana».

Gittiğim bütün kolхозlarda olağanüstü bir çalışma disiplini, yüksek bir yurttaşlık bilinci var. Çocuklar, yaşlılar, geçen yıl en az çalışma günü olanlar çalışıyor tarlalarda, hem de ayrıcasız hepsi çok büyük bir heyecanla, gücünü esirgmeden. «Bolşevik Yolu» kolhozu üçüncü ekibinin başkanı Vasiliy Tselikov bölge mensuplarından birinin ılımlı övgüsünü dinledikten sonra şöyle yanıtladı:

— Kötü çalışamayız. Ben yurdu şimdilik emeğimizle savunduğumuzu düşünüyorum, gerekirse silahla da savunacağız. Hemen hemen her evden bir kişi Kızıldü'da askerken, nasıl kötü çalışabiliriz? Örneğin benim iki oğlum var, ikisi de cephede: Aleksey topçu, Nikolay tankçı, ben de, yaşlı olmama rağmen, halk milisine yazıldım. Geçen savaşta Alman cephesinde ağır bir yara almıştım karnımdan. Bu Alman mermisi sağlığımdan çok şey yitirmeme sebep oldu, ama çalışabiliyorum henüz... Şimdilik oğullarım temizliyor düşmanı, ama gerğinde ben de onların yanında olacağım.

«Kızıl Yıldız» için yazdığımı öğrenince canlanarak ekledi:

— «Kızıl Yıldız» aracılığıyla çocuklarıma ve bütün askerlere, cephe gerisinin görevine yan çizmediğini yazın! Geçit vermesinler bu faşistlere, mezara tıksınlar onları. Mezar olsun toprağımız faşistlere!

«Sosyalizm Yolu» kolhozunun yönetiminde genç sayılmayacak yaşta bir muhasebeci çalışıyor. Başkan tarlada. Köyün içinde tek can yok. Herkes brigadalarda, biçimde, harman yerlerinin temizlenmesinde, ekin boşaltımında... Muhasebeci başını bir dakika için kâğıtlardan kaldırıp konuşuyor:

— Oğlum batı cephesinde. Üç yıldır askerdi, top komutanı. Bazen yazardım ona: Komuta ettiğin nasıl bir top, anlat. Cevap verirdi: İyiyim, sağlığım yerinde, akrabalara selâmlar, topa gelince, babacığım, hiçbirşey sormayın, sizi ilgilendirmez bu. Muhasebeci gülümsüyor, hoşnut bir görünüşle: «Demek ki, askerlik nedir biliyor, diyor. Yurттаş Savaşında ben de bütün cepheleri dolaşmıştım. Kuzeyde savaştım, Basmaçlarla döğüşüm, kimlerle boğuşmadık ki... Şimdi de halk milisindeyim. Biraz sustuktan sonra ekliyor: «Bizim köyde bir bölük kadar adam var miliste. Her evde genç dolu. Bizim bölük sıralanınca bakıyorum, yaşlıların arasında öyle çocuklar var ki top çektirebilirsin. Çocuk değil aygır! Gönüllü yazılıyorlar, ama nedense şimdilik çağırıldıkları yok onları. Demek ki gücümüz çok büyük. Düşünmek bile hoş bunu».

Bu kolhozun ikinci ekibi biçimde hayvan koşulmuş biçerlerle çalışıyor. Herbirine ikişer çift öküz koşulmuş biçerlerin kanatları alabildiğine havada, ama biçileni atmak güç oluyor, öylesine yüksek ve sık çavdar. Sürücü kadınlar öküzleri gayretle sürüyor, biçilenleri arkaya atan genç, güçlü kuvvetli Kazaklar gözlerini dolduran terti silecek zaman bulamıyorlar. Durakladıkları zaman yanlarına yaklaşıp öküzleri neden böyle, ha nerdeyse tırısla sürdüklerini soruyorum. İçlerinden birisi,

— Bizim öküzler işe alışkındır, diyor, bir şey olmaz onlara, hem hızlı giderken atmak daha kolay oluyor. Hasadı da bitirmemiz gerek, yoksa biz cepheye gideriz, kadınların böyle bir ekinin üstesinden gelmesi zor olur. Ve hemen bir soru geliyor arkasından: «Bizi ne zaman askere alacaklar? Benim yaşitlarımı aldılar, beni nedense bıraktılar. İnciniyorum bayağı bundan. Nedir yani, diğerlerinden daha mı kötüyüm ben?»

Kolhozunun soyadı Pokusayev. Buralı bir demirci-

nin oğlu, sağlıklı, geniş göğüslü bir delikanlı, Kızılordu' da topçu olarak askerlik yapmış. Öbürleriyle konuşunca da anlıyoruz: Biri yakın bir geçmişte tankçı, öbürü topçuymuş, bir obüs bataryasında askerlik yapmış. Üçüncüsü uçaksavarcı, dördüncüsü de bizim şanlı tümenlerin birinden, süvariymiş. İstekleri gayet anlaşılır bir şey: Gitmek, kan ve ucuz başarılarından serseme dönmüş düşmana vurmak. Don'un genç Kazaklar'mın, büyük Kızılordu'nun dünkü ve yarınki erlerinin isteği ve sınırlarını kanla sulayanların isteği bu.

Bunun yanısıra, şimdi kolhoz harmanını bekleyen 83'lük ihtiyar İsay Markoviç Yevlantiyev'in sözleri geliyor aklıma. Karanlık bir temmuz gecesi. Siyah gökyüzünde kayan yıldızlar ve kısık bir ihtiyar sesi:

— Dedem Napoleon'la savaşmış, küçükken bana anlatırdı. Savaşta üstümüze yürümeden önce, parlak bir günde, mareşal ve generallerini kıra toplamış Napoleon: «Rusya'yı fethetmeyi düşünüyorum, demiş. Sizler ne dersiniz, generallerim?» Öbürleri hep bir ağızdan: «Olanaksız bir şey, imparator hazretleri, demişler, çok ciddi bir devlet, fethedemeyiz». Napoleon gökyüzünü gösterip sormuş: «Gökteki yıldızı görüyor musunuz?» «Hayır, demişler, görmüyoruz, gündüz gözükmez ki...» «Ama ben görüyorum, demiş Napoleon. Zaferimizi önceden bildiriyor bu yıldız». Ve böylece ordusunu üstümüze sürmüş. Geniş kapıdan girmiş, ama dar kapıdan çıkmış, güçlkle kaçmış. Bizimkiler de başkenti Paris'e kadar uğurlamışlar onu. İhtiyar aklımla düşünüyorum da, aynı budala yıldız bu Alman komutanına da görünmüş olmalı... Çıkışta da olacak kapısı, dar! Kaçacak ha! Allah vere de kaçmasa! Başkaları da iyice unutsunlar bugünden sonra böyle şeyleri!

SMOLENSKI'YE DOĞRU

Cephenin hemen girişinde ürün toplama çalışmaları var: Demetler taşınıyor, keten toplanıyor. Smolenks toprağının sararmış tarlalarında çavdar biçen kolhozcu kadınların bükük sırtları görülüyor, ormanların seyrek yerlerinde ve kumlu yamaçlarda çocuklar hayvan otlatıyorlar, sabahları çoban kavallarının inişli çıkışlı sesleri, örme kırbaçların şaklamaları ve horozların çınlamalı ötüşleri tümüyle barıştaki gibi dolduruyor köyleri. Ama cephe hattına yaklaştıkça ıssız, halkın terkettiği köylerin tablosu gittikçe hüzünleniyor, neşesizleşiyor. Kısa zaman önce Hitlerciler buyruk sürüyordu burada, yolların iki yanından Tatar hanı Mamay'm sürüleri geçmiş sanki...

Çiğnenmiş, tüyleri sanki sıkıntı verici bir biçimde dikleşmiş çavdarlar, kül edilmiş köyler, Alman bomba ve top mermileriyle yıkılmış kiliseler ve heryerde insafsız, hiç bir şeyin haklı çıkaramayacağı bir yıkımın korkunç izleri. Yürekli birliklerimizin karşı vuruşlarıyla sıkıştırılan Almanlar, yabancı toprak ve anlamsız yıkıntı meraklıları, izledikleri yol boyunca etrafı aceleyle çevrenmiş, üstüne öldürülmüş Hitlerci askerlerin miğferleri giydirilmiş haçlı mezar tepelikleri bırakarak çekilmişler.

Şu anda önümde Hitler ordusundan tutsak Onbaşı Werner Goldkamp oturuyor, kovalanıp sıkıştırılmış bir yaban hayvanının sıkıntılı ve aynı zamanda nefret eden gözleriyle bakarak askerce kesin bir biçimde cevaplar veriyor.

Hayır, hiç de bir sorgu değil bu, yalnızca onun geçmişte ne olduğunu, toprağımızda nasıl savaştığını öğrenmek istiyoruz. Yavaş yavaş herşey aydınlanıyor.

Werner Goldkamp bu sabah tutsak düştü. Polonya'nın, Fransa'nın istilâsında bulunmuş, savaş hareketlerinin başından beri de Doğu Cephesi'nde. Son üç gündür yıkanmamış ve yemek yememiş, yüzü, giysileri pislik içinde, gri-yeşil üniforması epeyce hırpalanmış, çizmele-ri, hatta çizmelerinin konçları bile yamalı.

Topçumuz üç gece Onbaşı Goldkamp'ın görevli olduğu taburu dövmüş. «Korkunçtu bu, diyor ezik ezik. Kayıplar veriyor, yıkanmak şöyle dursun, kafamızı bile kaldıramıyorduk siperlerde...» Dördüncü gün sportmen görünüşlü, yiğit onbaşıyla birkaç asker daha teslim olma-ya karar vermişler.

Genellikle, tutsakların çoğu topçumuzdan çok büyük bir saygı ve korkuyla söz ediyorlar. İçlerinden topçumuzun ateşiyle toprağa çivilenmiş ve sonra da tutsak alınmış olan bazıları histerik derecede geveze, psikolojilerinde meydana gelen bitkinlik açıkça hissediliyor, bazıları da hüznle «Sovyet topçusunun korkunç bir şey» olduğunu söylüyorlar. Düşmanın böyle itirafı topçularımıza en güzel övgüdür.

Aynı Goldkamp, takımının erlerinin Sovyetler Birliği'ne karşı savaşa nasıl bir ruhsal durum içinde geldikleri sorusuna şöyle karşılık verdi: «Önceleri yakın zamanda zafer umuyorduk, sonradan anladık ki burada kendi ölümümüzü bulacağız». Konuşmada bulunan arkadaş-

lardan biri Almanya'ya dönmek isteyip istemediğini sorunca, bu zamana kadar oldukça ılımlı karşılıklar veren Koldkampf canlandı:

— Hayır, hayır, şimdi istemem! Yeter derecede aldım, artık savaş istemiyorum!

İkinci tutsak, yedi erle birlikte esir edilen, 28. Tümen 83. Piyade Alayından Onbaşı Hans Dobat şöyle dedi:

— Bu çarpışmadan önce günlerdir yemek yememiştik, şöyle dedim erlerime: «Sovyet tankları buralarda dolaşiyor, bizimkilerse yoklar meydanda, beslemiyorlar bizi. Askerlerini doyuramayan ve teknikle destekleyemeyen bir ülke savaşmaz. Teslim olalım!» Tanklarınızın yaklaşmasına karşı koymadık, piyadeye teslim olduk. Böyle, kayıplar vererek döğüşemezdik daha fazla. Taburlarımızda kadrolarının yüzde on sekiz-yirmisi kaldı. Yalnız son iki gün içinde üç bölüğün yarısından fazlasını kaybettik.

Kısa zaman öncesine kadar Fransa tarlalarını çiğneyen ve yenilmezliğiyle öğünen bu askerler bu duruma geldiler şimdi.

Bütün olanaklarla Alman askerlerini silah altında tutmaya yöneltmiş, karmaşık ve faşistler tarafından kurnazca düşünülmüş sistem henüz yürürlükte. Bir Alman bölüğünün toplu siperinde hiçbir er, subayı geçerek bağlantı yoluna gidemez, sürünerek geçse bile cephe gerisinde seyyar jandarma yakalar onu. Faşist subaylar erlerini tutsaklıkta kendilerini derhal yok edilmenin beklediğini söyleyerek korkutuyorlar. Yalan, korkutma, amansız bir disiplin - işte savaştan yorulan Alman askerini şimdilik siperlerde tutan bunlardır, ama Hitler ordusunun birliklerinde başlayan çözülmenin ilk belirtileri net olarak ortaya çıkmaktadır: Cephe gerisinde uyuşuk uyuşuk

oturan subay kadrosundan hoşnutsuzluk, Sovyetler Birliği'yle savaşın bir geleceği olmadığı bilinci, Hitlerci kliğin serüvenci politikasına karşı güvensizlik.

Ve Kızılordu'nun düşmana cevabı ne denli güçlü olursa, Alman-faşist ordusunun kaçınılmaz dağılım ve yoklama süreci de o denli çabuk gelecektir.

1941

CEPHE YOLUNDA

Kurşunkalemler, not defterleri ve hafif makinalılarla silahlanmış olarak, otomobille cephe hattına gidiyoruz. Ön hatlara cephane, erzak, asker taşıyan birçok yük aracına yetişiyoruz yolda.

Bütün ağaçlar kayın ve köknar dallarıyla ustaca kamufler edilmiş, yola tepeden bakıldığı zaman sanki bir yere göç eden çalı ve ağaçların doğudan batıya doğru bir masal seferine çıktığı izlenimi uyanıyor. Koça bir orman hareket halinde!

Batıdan top atışlarının gök gürültüleri gittikçe daha iyi duyuluyor. Cephe yakın, ama geçişi düzenleyen Kızıl-ordu erleri gene eskisi gibi sarı ve yeşil bayrakları sallıyor, yük araçları seli aynı şekilde hızla ilerliyor, yolun iki yanında güçlü topçeker tratörlerin paletleri güm-bürdüyor.

Her an havadan bir saldırı beklenebileceği yolunda uyarılmış olduğumuzdan ben ve arkadaşlarım sırayla arabanın basamağında durarak gözlüyoruz ama Alman uçakları görünmüyor ve biz yolculuğumuzu engelsizce sürdürüyoruz.

Benim gibi hemen hemen ormansız steplerde yaşayan kişiye Smolenks eyaletinin doğası yabancı geliyor. Önümüzde açılan peyzajları ilgiyle izliyorum. Yolun yan-

larında yeşil bir duvar gibi duran çam ormanları var, serinlik ve keskin, reçineli bir koku yayıyorlar . Ormanın sık yerleri gündüz bile yarı karanlık oluyor, uğursuz birşey var bu alacakaranlık sessizliğin içinde, yüksek eğrelti otları ve yarı yarıya çürümüş kütüklerle kaplı bu toprak kötü gibi geliyor bana.

Arada bir, genç kayınların, söğütlerin yetiştiği bir açıklıkta bir kızıl üvez çalısı güneşin altında pırıl pırıl yanıp sönüveriyor ve iki yanımızı yeniden ormanlar kuşatıyor. Arkasından bir ışık demeti ansızın engebeli bir tarlayı, birliklerin çiğnediği çavdar ya da yulafları aydınlatıyor ve yamaçta bir yerde Almanlar'm yaktığı bir köyün kömür olmuş yıkıntıları kara noktalar halinde beliriyor.

Bir köy yoluna sapıp topu topu birkaç gün öncesine kadar Almanların olduğu yerlerde ilerliyoruz. Şimdi Almanlar buradan atıldı, ama çevredeki herşey hâlâ yakın geçmişteki şiddetli çarpışmaların izlerini taşıyor. Toprak top, havan mermilerinin, uçak bombalarının açtığı çukurlarla biçimsizleşmiş. Pek çok var bu mermi çukurlarından. Sık sık henüz kaldırılmamış insan ve hayvan cesetlerine rastlanıyor. Tatlımsı ceset kokusu sık sık soluğumuzu tutmak zorunda bırakıyor bizi. İşte yolun kenarında şişmiş, doru bir kısırak yatıyor, ölü anasının yanında da süpürge gibi tüylü kuyruğunu sakince geri atmış, ufacak, ölü bir tay. Kocaman savaş alanında bu küçük kurbanın öylesine acıklı bir gereksizliği var ki...

Bir tepenin yamacında Alman avcı çukurları, siperleri ve sığınakları var. Bizim top mermileri altüst etmiş onları. Toprağın altından yongalanmış siper kütükleri çıkmış, barbataların yanında fişek kovanları, boş konserve kutuları, gri-yeşil Alman üniformalarından kopmuş biçimsiz paçavralar, dağılmış silah parçaları ve garip biçimlerde bükülmüş, kopuk telefon telleri yatıyor.

Bir makinalı tüfeğin mürettebatı bir top mermisinin tam isabetiyle, makinalıyla birlikte yok olmuş. Siperlerin yakınındaki bir samanlığın kapısında sakatlanmış bir tank-savar topu görülüyor. Sovyet topçusunun ateş kasırgasının neden olduğu yıkıntının korkunç bir tablosu.

Ele geçirilmesi için birkaç gün çetin çarpışmalar yapılan köy, tepenin öbür yanında bulunuyor. Çekilmeden önce yakıp kül etmiş köyü Almanlar. Aşağıda Kızılordu istihkâmcıları küçük bir derenin üstüne köprü kuruyorlar. Taze bir çam talaşı, dere çamuru kokusu var. İstihkâmcılar gömleksiz çalışıyor. Yanık sırtları terden pırl pırl, güneşte tıpkı köprünün taze, ince tahtaları gibi parlıyor.

Dereyi sıralanmış kütüklerin üstünden, dikkatle geçiyoruz. Tank ve traktör paletleri çamuru karıştırmış çevrede. Kısa zaman önce köy denen yere giriyoruz. İki yanda yanık ev yıkıntıları var. Yalnızca ocakların islenmiş bacaları ayakta. Bir süre önce evlerin olduğu yerde tuğla yığınları, yanmış ev eşyası, tabak-çanak kırıkları, ateşten bükülmüş metal çubuklu bir çocuk karyolası var.

Altın rengi yaprakları sakın sakın parlayan, mucizeyle sağ kalmış tek bir ayçiçeğinin yangın yerinin hüznü fonunda inanılmaz, incitici bir görünüşü var. Yanmış bir evin temeli yakınında, çiğnenmiş patates yaprakları arasında duruyor ayçiçeği. Yaprakları yangın alevinden hafifçe kararmış, gövdesine tuğla kırıntıları serpilmiş, ama yaşıyor! Genel bir yıkımın, ölümün ortasında inatla yaşıyor ve doğanın bu mezarlıkta yarattığı biricik şeyin rüzgârdan hafif hafif sallanan bu ayçiçeği olduğunu sanıyor insan.

Ama öyle değil: Arabayı bırakıp sokak boyunca, sessizce yürüyoruz. Yanmış, kara duvarın üstünde sarı bir kedi görüyoruz birden. Pençesiyle sakın sakın temizliyor. Kendisini barınağından, sahiplerinden eden kor-

kunç olaylara tanık olmuş bir hali yok hiç. Ama bizi görünce bir süre dönüp kalıyor, arkasından sarı bir şimşek gibi parlayıp yıkıntıların arasında kayboluveriyor.

Yabanlaşmış iki tavuk, horozlarını ve arkadaşlarını yitirmiş iki dul, bizi kırk metre bile yaklaştırmadılar yanlarına. Çiğnenmiş bir bostanda eşiniyor, sakın sakın yem arıyorlardı ve hemen gözden kayboldular. Yoldaşlarımdan kısa süre önceki savaflara katılmış olan biri,

— Kuş aklı işte, üniformayı tanıyamadılar, Alman sandılar bizi, dedi.

Almanların işgal ettikleri köylerde evcil kaz, ördek ve tavuklar için gerçek bir av düzenlediklerini söyledi. Sığır ve domuzları ahırlarda kesiyor, tutulması güç olan kümes hayvanlarını da otomatiklerle vuruluyorlarmış.

— Şüphesiz, bu çil tavuklar da bulunmuşlardır ateş altında. Gereğinden fazla sakıntılı oluşlarını bağışlamak gerek, diye bitirdi öyküsünü.

Hayvanlarla kuşların yaşadıkları yere bağlılıkları şaşırtıcı derecede dokunaklı. Gene bu köyde Alman top mermilerinin yattığı bir kilise ve yıkıntılarının üstünde öksüz öksüz uçuşan bir güvercin sürürsü gördüm. Herhalde, çan kulesinde yaşıyorlardı, ama onsuz kaldıkları halde öz yurtlarını terketmiyorlardı, gene de. Ara sokaklardan birinde ufak bir köpek çıktı karşımıza. Köpek bağlılığı denen şeyden eser yoktu onda, ama tek başına ormandan yurduna dönmek için gerekli olan yiğitliği korumuştur. Köyün kıyısındaki bir kenevir tarlasında bir serçe sürüsü ürktü bizden. Bunlar daha önceleri görmeye alıştığımız, barış zamanının o canlı, acele acele cıvıldaşan serçeleri değildi. Yanmış köyün üstünde bir süre şaşkınca, zavallıca döndüler, sonra geri geldiler ve tüylerini kabartarak kenevir saplarının üstüne dağıldılar.

Öte yandan, buranın kolhozcu kadınlarından da hayatlarının geçtiği yere bu bağlılık aynı derecede güçlü. Erkekler cepheye gitmiş, Almanların gelmesiyle kadınlar ve çocuklar çevredeki ormanlara saklanmışlar. Şimdi kül olmuş köylerine dönmüş, yıkıntıların içinde kederle dolaşüyor, hiç olmazsa ev eşyasından sağlam kalmış birşey bulabilmek için yangın yerlerini eşiyorlar. Geceler ormana gidiyorlar. Yedek birliklerin erleri bölük karavanalarından doyuruyor, ekmek veriyorlar onlara. Gündüz ise yeniden köylere gidiyor, yıkılmış yuvalarının çevresinde kuşlar gibi dönüyorlar.

Bu köye komşu, aynı şekilde yıkılmış bir köycükte birkaç kolhozcu kadın ve yangın yerlerinde annelerinin sağlam kalmış eşyaları aramasına yardım eden çocuklar gördüm. Kadınlardan biri şimdi nasıl yaşamayı düşündüğü yolundaki soruma şöyle karşılık verdi:

— Lânetli Almanlar'ı biraz uzaklaştırın, bizim için kaygınız olmasın, yeniden yerleşiriz, köy sovyeti destek olur, şöyle böyle yaşarız.

Çocuklarla kadınların külden bozlaşmış bitkin yüzleri ve çapaklı gözleri uzun süre belleğimde kaldı, elimde olmadan düşünüyordum: «Sivil halkın kentlerini, köylerini yeryüzünden silmek, herşeyi anlamsızca, amaçsızca yıkım ve ateşe vermek için canlı olan herşeye karşı ne denli kör, şeytanca bir öfkesi olmalı insanın».

Bir köyü daha geçtik ve çevremize yeniden ormanlar kuşattı, arkasından ekini biçilmemiş tarlalar, şurasında burasında mavi mavi çiçekler kalmış, soluk bir keten tarlası, yolun yanında nöbetçi bir Kızılordu eri ve ketenin içinden yükselen bir direkte «Tarla Mayınlıdır» diye levha geçti gözlerimizin önünden.

Almanlar geri çekilirken yolları, yolların iki yanını, bıraktıkları motorlu araçları, kendi siperlerini, hatta as-

kerlerinin cesetlerini bile mayınlamışlar. İstihkâmcılar alınan araziye mayınlardan temizlemeye uğraşiyor, her yerde onların iki büklüm olmuş, arayan vücutları görülüyor. Motorlu araçlar şimdilik mayınlı alanlarda sakınarak ve dikkatle gidip geliyor, çevreye dikilmiş nöbetçiler herhangi bir kimsenin tehlikeli yerlere doğru yaklaşmasına engel oluyorlar.

Topçu savaşının kükreyen sesi gittikçe güçleniyor, Sovyet ağır bataryalarının kulağımıza tatlı gelen güm-bürtüsü ayırdedilebiliyor şimdi.

Kısa bir süre sonra yedek birliklerimizden birinin konut yerindeyiz artık. Çok kısa zaman önce savaşın içindeydi bu insanlar, şimdiyse sığınağın yanında bir garmoşka hafif sesle çalınıyor, yirmi kadar Kızılordu eri çember olmuş, neşeyle gülüyorlar, çemberin ortasında genç, tıknaz bir er dolaşiyor. Dik omuzlarını aheste aheste oynatıyor, yeşil gömleğinin sırtında kurumuş bir terin beyaz tuz lekeleri beliriyor. İri avuçlarını çizmelerinin konçlarında ateşli ateşli şaklatarak arkadaşına, uzun boylu, biçimsiz bir Kızılordu erine dönüyor:

— Çık, çık, ne korkuyorsun? Sen Ryazan eyaletindensin, ben Oryol. Haydi bir deneyelim, kim kimi geçecek oyunda!

Ama az zaman sonra, kısa sürecek olan alacakaranlık ormanı karartıyor, sessizlik çöküyor kampın üstüne. Yarın şafakla birlikte komutan Kozlov'un hücumda bulunan birliğine gideceğiz.

1941

İLK BULUŞMA

Gecelemek için üç arkadaşımın bana taze fidanlarla özenli bir biçimde maskelenmiş, ufak bir çadır verdiler. Yerdeki, üstüne bir yağmurluk örtülmüş köknar dalları yatak ödevi yapıyordu. Üstümüze kaputlar örttüğ, daha sıcak olsun diye birbirimize sokulup uykuya daldık.

Saat on birde altımdaki toprak titredi, uykumun arasında bir patlamanın büyük uğultusunu işittim. Kaputu üstümden atıp doğruldum. Ortalığa çöken sessizlikte çamların rüzgârda hışırdayışları ve yağmur damlalarının çadıra çarpışı net olarak duyuluyordu. Sessizlik uzun sürmedi. Batıda, uzakta bir yerde boğuk bir patlama sesi çınladı, sonra yağmurun gürültüsü arasında üstümüzde uçan bir top mermisinin alçak, inleyen uluması ve hemen bir patlama gümbürtüsü duyuldu.

Yanımda yatan genç, iyimser teğmen, saatinin fosforlu kadranına baktı, uykulu uykulu,

— Almanlar ağır toplarla ateş ediyorlar, dedi. Buraya geldiğimiz yolu dövüyorlar. Her gece taciz ateşi açarlar. Patlamalara boşverip uyumanızı salık veririm. Alışmak gerek buna. Almanlar düzenli millettir: Tam on beş dakika atıp susacak, bir, bir buçuk saat sonra yeniden eğlendirmeye başlayacaklar bizi.

Kısa zaman sonra genç teğmen deliksiz bir uykuya daldı. Ama ben on beş dakikalık bombardıman sırasında, bütün çabama rağmen, Alman top mermilerinin pek uzak olmayan patlamalarına alışmadım. Gece yarısı uyudum, buna karşılık öyle derin uyumuşum ki Almanların ağır topların müziğiyle bizi nasıl eğlendirdiğini ve bizim bataryaların onlara nasıl karşılık verdiğini duymadım. Beni şafaktan önce, iyice üşümüş olan sol komşum uyandırdı. Kaputu üstünden kaymıştı, uyanmadan öylesine sarsıla sarsıla, bir köpek titremesiyle titriyordu ki birisi beni uyandırmak için şarsıyor sandım.

Çadırdan çıktık. Ormanın üstünde, alçakta bir şafak sisi asılıydı. Bellerine kadar soyunmuş Kızılordu erleri buzlu suyla yıkaniyordu. İçlerinden sabah tuvaletini bitirmiş olan ikisi ısınmak amacıyla güreşiyorlardı. Bunu öylesine canla başla yapıyorlardı ki, şimdiden birinin alnı terlemiş, öbürünün de yüzü ve boynu al basma gibi kızarmıştı.

Sıkı bir Kızılordu kahvaltısı: Sıcak etli çorba, konserve çay... ve kampın konuksever evsahipleriyle vedalaşıp yeniden yola koyuluyoruz.

Bir ağır top bataryamız ateş mevzilerini değiştiriyor. Süratli topçeker traktörler heybetli görünüşle, uzun namlulu topları gümbürtüyle çekip geçiriyorlar yanımızdan. Bu canavarlara yol vermek için bir yana sapmamız gerekiyor. Arkasından yaralı Kızılordu erlerini götüren iki cankurtarana ve yaralı atları taşıyan bir üçüncü yük aracına geçit veriyoruz. Yolun kenarında duruyorum, tam üstünde arabanın sıırıklarla çevrili kasası, çiğden nemlenmiş bir at boynu ve yaralı atın iri, leylak rengi, yaşlanmış gözü geçiyor. Gece çarpışmasının ilk kurbanları bunlar.

Komutan Kozlov'un birlik karargâhı yakında. Ormanlık bir vadide arabayı bırakarak karargâha doğru yü-

rüyoruz. Yüzyıllık amların sık bir şekilde örttüğü, dik bir yokuş ve işte artık karargâh alanındayız. Birkaç adım ötemizde, patikanın üstünde birden, sessizce, hayal gibi bir Kızılordu erinin görüntüsü beliriveriyor. Daha önce göremediğimiz er sessizce bir çalının arkasından çıktı. Ama kamuflej giysisi ve bir otomatikle silahlanmış bu hayal. Tüfeğini apraz tutuyor, bizi dikkatle gözden geçirerek kâğıtlarımızı soruyor. O geçiş kâğıtlarımızı dikkatle incelerken bir çalı yavaşça hışırdıyor ve yaprakların arasından bizim tarafa yönelmiş iki dönük süngü görüyorum.

Burada toprak yarlara bölünmüş, dallarla örtülü sığınaklara rastlanıyor sık sık. Ormanda epeyce araba var, ama ancak yakın mesafeden görülebiliyor, öylesine ustaca maskelenmişler. Heryerde istihkâmcılar görünüyor. Baltalar takırdıyor, testereler gıcırdıyor, yeni sığınaklar kazılıyor. am iğnesi ve nemli bir çamur kokusu var ormanda.

Bizi karargâh zeminliğinin yanında tıknaz bir yüzbaşı karşılıyor. General Kozlov'la kurmay başkanının şimdi meşgul olduğunu söylüyor ve kibarca yandaki komutan zeminliğine geçmemizi istiyor.

Geniş basamaklardan dar bir koridora iniyoruz, kapıyı açıyoruz. Hayır, kelimenin olağan anlamıyla bir zeminlik değil bu. Geniş bir köy evi sanki bir büyüyle alınıp yerin derinliğine taşınmış. Yerler tahta, tertemiz yıkanmış, duvarlar taze ağaçla kaplanmış, tavanlar söz götürmez bir temizlikle parlıyor. Hayalin tam olması için bir tek Rus ocağı eksik, ama onun yerini de demirden bir soba başarıyla tutuyor. Geniş odanın içi kuru, ılık; reçineli am ve sanki taze ekmek kokuyor. Bu yeraltı konutunu hoşnutlukla gözden geçiriyoruz. Yüzbaşı gülümseyerek,

— Generalimiz çok idareli adamdır, diyor. Yakında

terkedilmiş bir köy var: Almanlar her gün topa tutuyorlar bu köyü, yarı yarıya yaktılar bile. General de, köy evleri boşu boşuna yok olmasın diye, buraya taşınmasını emretti istihkâmcılara. İki gün içinde taşıyıp kurdular.

Zeminliğe hareketli, neşeli bir adam olan topçu komutanı Albay Grositskiy giriyor. Bizlere cephenin bu bölümündeki durumu nazikçe anlatıyor:

— Almanları iyice sıkıştırıyoruz. Bugün öğlen saat on ikide topçu hazırlığı ve saldırıya başlayacağız. Bize gelirken yolda gördüğünüz tepenin adı Kıvırcık Tepe'ydi eskiden, şimdi Kel Tepe deniyor buraya. Eskiden ormanla örtülüydü, ama şimdi bizim topçu ateşinden dolayı gerçekten de kelleşti. Ateşimizin gücü hakkında şuradan bile bir kanıya sahip olabilirsiniz: Almanlar şöyle bildiriler atıyorlar «Sovyet piyadesi, teslim ol! Sovyet topçusu, elimize düşme!» Ama bizim ellerine düştüğümüz yok, mermilerimizi daha sık düşürmeye bakıyoruz, ateşimizi düzenliyorlar. Fevkalâde oluyor! Alman topları, hayvanları, siperleri havaya uçuyor. Daha önceleri Almanlar siperlerle üç kütükten destekler yaparlardı, şimdiyse toprağın daha derinine gömülüyor, altı-yedi kütükten destekler yapıyorlar, ancak pek yararı olmuyor bunun onlara: Top mermileriyle oradan da kazıp çıkarıyoruz!

Sabahtan karşılıklı, tembel bir ateş şeklinde başlayan çarpışma şimdi alevleniyor. Albay, Alman havan mermilerinin sıklaşan patlayışlarına kulak kabartarak, telefona yaklaşıyor. Alçak sesle yapılan, kısa bir konuşma, arkasından yakınlarda bir yerde susmakta olan bir batarya eyleme geçiyor ve düşmanın havan ateşi sezilir derecede zayıflıyor.

Albayın Alman topçusuna ilişkin düşüncesi kötü. Şöyle diyor:

— Atışları kötü, sistemsiz. Eğer çarpışma alanı üs-

tünde topçu uçağı yoksa hiçbir sonuç alamıyorlar. Soldan gelen patlamaları duyuyor musunuz? Bizim bataryanın dün akşam bulunduğu yeri dövüyorlar. Batarya daha gecedен yer değiştirip yeni mevzilere geçti, onlarsa boş yeri topa tutuyorlar ve daha uzun süre de tutacaklar. Sonra da karargâhlarına bildirecekler: «Sovyet obüs bataryası toplarımızın ateşiyle yok edilmiştir».

Kısa bir süre sonra General Kozlov geliyor. Yaşlıca, şakakları kırılmış, ağır hareketli bir adam general. Beş savaşa katılmış. Bizimle selâmlaşip kanapeye yorgun yorgun oturuyor ve iri, etli ellerini masanın üstüne yayılmış olan haritaya koyarak konuşuyor:

— Size çay ikram ettiler mi? Hayır mı? Olur mu ya! Bize çay getirin, biraz çabuk olsun!

Geçmişte bir köylü olan general on sekiz yıldır askermiş. Basit bir Rus yüzü, hafifçe kalkık burnu, alaycı, akıllı gözleri var.

Acele etmeden,

— Alman piyadesi 1914'e göre çok bozulmuş, diyor. Tankların arkasından yürüyorlar, ama tanklar olmadı mı savunmaya geçiyor, yerlerinden kıvıldamıyorlar. Sün-gü hücumunu kabul etmiyor, korkuyorlar. Finliler daha iyi döğüşüyordu. Sinir hastası olmuş Alman askerleri, yakınlarına yazdıkları mektuplardan, günlüklerinden anlaşılıyor, hele tutsaklarla konuşurken tiksiniyor insan. Ağlıyorlar, titriyorlar, yaltaklanıyorlar. Geçen savaştaki askerler değil bunlar, hiç değil!

General ilginç birkaç olay anlatıyor, sonra aşçı Anatoliy Nezdelskiy çay getiriyor.

— Konuklar reçel ikram etsene, diyor general.

Uzun boylu babayiğit yapılı, çapkınca eğilmiş beyaz başlıklı aşçı yıldırım hızıyla bir kutu reçel buluyor. Bize sunarken öğünçle,

— Kendi reçelimiz, kendimiz kaynattık, diyor. Ormanda çok yaban mersini var, boş bir zamanda topladık, reçelimiz de kiselimiz (*) de her zaman tazedir.

Aşçı da generali gibi işbilir bir delikanlı, reçeliyse tat bakımından fevkaladeymiş. Ama konuşmalardan aşçı Nezdelskiy'in başka özelliklerini de öğrendik. Kısa bir süre önce general bir grup komutanla birlikte ön mevzilerdeymiş. Öğle yemeği vakti gelmiş, Nezdelskiy sıcak yemeği mevzilere götürmeye karar vermiş, iki tekerlekli arabaya atı koşup yola koyulmuş. Yolda bir Alman havan mermisi atı öldürmüştü. Ama durduramamış bu yiğit aşçıyı. Çorbayı bir kovayla termosu boşaltmış ve düşmanın şiddetli ateşi altında yemeği sürünerek ulaştırmış acıkan komutanlarla generale. Böyle dostluğu var komutanla aşçının.

Aşçı ateşli günlerde çarpışmalara katılıyor. Karargâh yazıcılarından rastgele bir yardımcı köftelerin yanmamasına dikkat ediyor, aşçıysa tüfeği ve bombalarıyla siperlere koşuyor. Böyle günlerde komutan yemeğinin kalitesi olağandan epeyce düşük oluyor, ama aşçının yurtseverce duygularına da saygı göstermek gerek. Gösteriliyor da. Bir keresinde aşçı, hayatını tehlikeye atarak, yaralı bir teğmeni çıkarıp getirmiş çarpışma alanından. Göründüğüne göre, bu onun son kahramanlığı da olmayacak. Bu şekilde, ikiye bölünmüş olarak yaşıyor: Aşçı ve savaşçı Anatoliy Nezdelskiy. Doya doya savaştıktan sonra mutfağına dönüyor dehşetle görüyor ki çorba taşmış, köfteler ise kömürden daha kara olmuş... Ama, herhalde, başka türlü oluyordu: Borş çorbası hazırlarken birden patlamaların gümbürtüsü arasından gür, yankılı bir Rus

(*) Kisel: Pestile benzeyen bir cins nişastalı tatlı. (Ç.N.)

«hurra»sı duyuyor ve saldırıya katılamamanın öfkesi içinde, akli fikri savaş alanında, dikkatsiz eliyle tencereye tuz yerine şeker, biber yerine de badem tozu serpiyordur. Hiç değilse, bana böyle geliyor. Ama bu eninde sonunda generalle aşçının kişisel işleridir ve karışmak gerekmez.

1941

SAVAŞ TUTSAKLARI

Onların taburunu Paris'te vagonlara bindirip doğuya göndermişler. Fransa'da yağmaladıkları eşyaları, Fransız şarabını, Fransız otomobillerini yanlarında götürüyorlarmış.

Otomobiller, benzin yokluğundan, Minsk'te bırakıldığından, Minsk'ten cephe hattına kadar yürüyüş düzeminde gelmişler. Alman silâhının zaferlerinden ve Fransız şarabından sarhoş olmuş durumda, Belorusya'nın tozlu yollarında, kolları sıvalı, yakaları çözüktür, yürüyorlarmış. Miğferleri bellerine asmışlar, terli açık başları o yabancı Rusya'nın okşayıcı güneşi ve ılık yelinde kuruyormuş. Mataralardan henüz şarap çalkalanıyor ve askerler yakılmış Sovyet köylerinin sokaklarında dinççe yürüyüp güzel Fransız kızı Jeanne'ın ancak Almanlar Paris'e girince ilk kez gerçek askerleri gördüğünden, ilk kez, doya doya, gerçek erkekleri tanıdığından söz eden edepsiz bir asker şarkısını söylüyorlarmış.

Daha sonra gece gündüz, yürürken ve dinlenirken partizanlar rahatlarını kaçırmaya başlamışlar onların. Altı gün içinde bölük karşılıklı ateşlerde ölü ve yaralı olarak kırk kişiye yakın kayıp vermiş. Karargâha gönderilen bir motosikletçi yok oluvermiş. Altı er ve bir onbaşı kaybolmuşlar ortadan. Yakınlardaki bir köye, yi-

yecek birşeyler bulmaya, gitmişler ve geri dönmemişler. Güzel ve Almanlardan hoşnut Jeanne'in şarkısı gittikçe daha seyrek söylenmeye başlanmış taburda. Burada Almanlar'dan hoşnut değillermiş. Tabur köylere girince insanlar kaçıp ormanlara saklanıyormuş, evlerinde yakaladıkları insanlarsa asık suratlıymış, gözlerinde pırıldayan nefreti askerlerden gizlemek için yere bakıyorlarmış. Erkek ve kadınların rastgele yakalanan bakışlarında nefret varmış korkudan çok. Hayır, Fransa değilmiş burası.

Adı Onbaşı Fritz Bergmann. Sözlerine inanılacak olursa, sivil halka karşı zulüm hareketlerine katılmamış. Kültürlü ve dürüst bir insan ve elbette, gereksiz gaddarlığın kesin bir düşmanı sayıyor kendisini. Bir kere-sinde biraz içmiş olan erleri genç bir kolhozcu kadını gülüşmeler ve şakalarla bir samanlığa sürüklerken o, kadının bağrıışlarını duymamak için, avludan uzaklaşmış. Kadın şiddetle karşı koyuyormuş, erlerden biri gözünü kaybetmiş bunun sonucunda. Geri kalanlar herşeye rağmen üstesinden gelmişler kadının. Ama onlar ırzına geçtikten sonra, tek gözlü kalan er kadını öldürmüş. Onbaşı Bergmann bunu işitince büyük bir öfkeye kapılmış. Kendisi böyle bir alçaklığı ne olursa olsun yapmazmış. Nürnberg'de karısıyla iki çocuğu kalmış, günün birinde onlara böyle davranılmasını istemezmiş. Ama Alman ordusunda -ne yazık ki- bulunan hayvanların eylemlerinden o sorumlu olmazmış. Olup biteni teğmenine bildirdiği zaman omuzlarını silkmiş teğmen -savaş savaştır- ve böyle ufak tefek şeyler için ona gelmemesini emretmiş Bergmann'a.

Taburlarını gelir gelmez hemen savaşa sokmuşlar. Askerler tam yirmi altı gün siperlerden çıkmamışlar. Yüz

yetmiş kişiden otuz sekiz kişi kalmış Bergmann'ın bölüğünde. Askerler kayıpların çokluğundan ötürü büyük bir üzüntüye düşmüşler. Hayır, Fransa'dan, bağıra çağıra şarkılar söyleyerek gelirken, Ruslarla böyle bir savaş düşünmüyorlarmış. Subaylar tereyağını bıçakla kesmenin rahatlığıyla Rusyayı geçeceklerini söylüyorlarmış onlara. Bütün bunların gevezelik olduğu anlaşılmış, böyle şeyleri söyleyen subayların çoğu bir daha hiç konuşmayacakmış artık: Rus piyadelerinin mermileri ve Rus toplarının şarapnelleri onların gövdelerini, gerçekten de tereyağı kesen bir bıçağın rahatlığıyla, delip geçmiş.

Bergmann bu sabah, hücumumuz sırasında tutsak alındı. Kendisini bizim zeminliğe getirmeden önce, Kızılordu erleri gözlerini sargı beziyle, sıkı sıkıya bağladılar.

— Beni kurşuna mı dizeceksiniz? diye soruyordu.

Ama Almanca bilmeyen Kızılordu erleri karşılık veremediler bu soruya.

Bergmann korkudan bükülen bacaklarının üstünde zeminliğe girdi. Gözlerinden bağı çözdüler. Bergmann, bir masanın başında sakın sakın oturan insanları görünce hırıltıyla, bütün göğsüyle ve öylesine bir rahatlıkla bir soluk aldı ki bir tuhaf oldum.

Tutsak elinde olmayan bu iç çekişini açıklamak için,

— Beni kurşuna dizmeye götürdüklerini sanıyordum, diye kekeleydi ve hemen hazırola geçti.

Yer gösterdik, ellerini dizlerine koyarak sandalyeye çöktü.

İşte nazi Almanyasının bir Landknecht' (*) önümüzde oturmuş, sorulara etraflıca cevap veriyor.

Geçirdiği heyecandan sonra bir türlü sakinleşmiyor hâlâ. Yanağı bir sinir tikiyle geriliyor, dizlerinde duran elleri titriyor. Bütün gücüyle heyecanını bastırmaya ve

(*) Landknecht (Al.): Devlet uşağı. (Ç.N.)

ellerinin titrediğini gizlemeye çalışıyor, ama pek başaramıyor bunu. Ancak verilen sigarayı açlıkla içtikten sonra dengesi yerine geliyor.

Sovyetler Birliği'yle savaşın sonucu için ne düşünüyor? Umutsuz bir girişim sayıyor bunu. Rusya'ya saldırmakla bir hata işlemiş Führer. Çok büyük bir lokmaymış bu, zavallı Almanya boğulabilirmiş. Onbaşı Bergmann burada düşündüklerini serbestçe söyleme olanağına sahipmiş, ama kendi birliğinde yapamazmış bunu. Çünkü Nazi partisi üyeleri kimliklerini gizliyor ve espionluk ediyorlarmış askerler için. Dikkatsizce söylenecek bir tek söz tüfeğin namlusuyla karşı karşıya getirirmiş insanı. Kişi olarak düşüncesi, İngiltere'nin güzelce pataklanıp sömürgelerinin elinden alınması ve bundan sonra da nokta konulmasının gerektiği yönündeymiş.

İşgal edilen Sovyet topraklarına dair izlenimleri hep aynı şeyde toplanıyor: Besin maddelerinin azlığı. Halkın elinde bulunan herşeyi öncü birlikler yemişler, tavuk bulmak bir mutlulukmuş. Kendi tankçılarıyla motorlu birliklerinden neredeyse nefretle söz ediyor: «Bu hayvanlar herşeyi tertemiz ediyorlar, arkalarından gelirken sanki çölde gibisin».

Onbaşı Bergmann'la konuşmak güç. Histerik derecede geveze ve budala olan bu asker elbiseli yağmacının sözleri zeminliğin havasını daha da boğuculaştırıyor, açık havaya çıkmak istiyor insan. Konuşmayı kesiyoruz.

Sözlerinin sonunda ayağa kalkıp hazırola geçerek iki saat önce, sorguda Sovyet komutanına taburunun, karar gâhın yeri ve mevcudunu, cephane deposunu dürüstçe anlattığını söylüyor. Rusya'yla savaşın inanmış bir karşıtı olduğu için bildiği herşeyi söylemiş. Verdiği bilgiler kontrol edilince doğru oldukları mutlaka anlaşılacakmış. Bunun için tutsak olduğunu karısına bildirme olanağı ve mümkünse biraz daha yemek verilmesini dili-

yor, zira son defa yedi saat önce yemek vermişler kendisine.

Yirmi yaşında, bıyıkları terlemiş bir delikanlı. Dündüz taranmış saçları, yüzünde mor sivilceler ve fıldır fıldır. hırsızca gözleri var. Alman Nasyonal-Sosyalist Partisi üyesi. Tankçı. Fransada, Yugoslavya'da, Yunanistan'da bulunmuş. Tankını dünkü savaşta bir demet el bombasıyla hasara uğratmış bir Kızılordu eri. Tanktan dışarı fırlayıp ateş etmeye başlamış. Dört mermiyle yaralanmış. Yaraları hafif. Arada bir acıdan yüzünü buruşturuyor, ama küstahça, yalancı bir yiğitlik veriyor kendine. Soruları yanıtlarken gözlerini yerden kaldırmıyor. Bazı soruları yanıtlamayı kesin olarak reddediyor, buna karşılık Alman ırkının üstünlüğünden, Fransızların, İngilizlerin, Slav halklarının değersizliğinden etraflıca, ezberlenmiş cümlelerle söz ediyor. Hayır, bu bir insan değil, içi kötü kötü kokan bir çörek. Kendine ait tek bir düşüncesi, hiçbir ruhsal ilgisi yok. Puşkin'i, Shakespeare'i bilip bilmediğini soruyoruz. Alnını kırıştırıyor, düşünüyor, sonra soru soruyor:

— Kimmiş bunlar? ve yanıtı alınca ince dudaklarını küçümseyici bir gülümsemeye büküp: «Bilmiyorum, bilmek de istemiyorum. Gerek duymuyorum buna» diyor.

Almanya'nın zaferinden emin. Kafasızca, budalaca bir inatla dayatıyor:

— Ordumuz kışa kadar sizin işinizi bitirecek ve bütün gücüyle İngiltere'ye yüklenecek o zaman. İngiltere'nin yok olması gerekiyor.

— Ya Rusya'yla İngiltere Almanya'nın işini bitirirlerse?

— Bu olamaz. Führer yeneceğimizi söyledi, diye yanıtlıyor tutsak, ayaklarına bakarak. Dersi iyice ezberlemiş ve gereksiz akıl yürütmelerle kendini sıkıntıya sokmayan bir öğrenci gibi karşılık veriyor.

Sahte, inanılmaz derece de çirkin birşey var bu delikanlının görünüşünde. Yalnız bir tek cümle gerçek gibi çıkıyor ağzından:

— Yazık ki askerlik kariyerim yarıda kesildi...

Hitlerci propogandanın umutsuz biçimde baştan çıkardığı bu genç namussuz öldürmekten yorulmamış. Öldürmenin tadını daha yeni almış, başkalarının kanını doya doya koklamaya fırsat bulamadan esir düştü. Ve şimdi sonsuzluğa dek zararsız duruma getirilmiş olarak önümüzde oturup kıştırılmış, kana susamış bir kokarcanın gözleriyle bakıyor ve bize olan nefreti burun deliklerinden tütüyor.

Altı tutsak Alman eri bir Kızılordu askerinin muhafazasında çadırdan çıkıp çam iğneleriyle örtülü toprağa oturdular. Daha yeni tutsak alınıp getirildiler buraya. Üniformaları yamalı ve çamurlu, içlerinden birinin çizmelerinin tabanı telle bağlanmış. Altı gündür yıkanmamışlar, bu olanaktan topğumuz yoksun etmiş onları. Suratları neşesiz, kurumuş bir çamur kabuğuyla kaplı. Siperlerde otura otura bitlenmişler ve şimdi hiç utanmadan kaşınıyor, kafalarını kara parmaklarıyla sıvazlıyorlar. İçlerinden yalnız biri, kara saçlı, yakışıklı bir delikanlı, hoşnutça gülümsüyor ve bana dönerek,

— Benim için savaş bitti, diyor. Böylesine başarılı bir biçimde tutsak düştüğüm için mutluyum.

Karavana içinde sıcak lahana çorbası getiriyorlar onlara.

Yaban hayvanları gibi yemeğe atılarak, ağızları yanarak, şapırtılarla, hemen hemen hiç çiğnmeden, aceleyle, açgözlülükle yutuyorlar. Tutsaklardan ikisine kaşık getirilmemiş. Kaşıkların getirilmesini beklemeden, kirli avuç-

larını karavanalara daldırarak çorbanın tanelerini parmaklarıyla yakalıyor ve başlarını arkaya atıp mutlu mutlu gözlerini kısarak ağızlarına dolduruyorlar.

Karınları doyunca ağırlaşmış ve uykuları gelmiş olarak ayağa kalkıyorlar. Tıknaz bir onbaşı, geğirtisini tutmaya çalışarak,

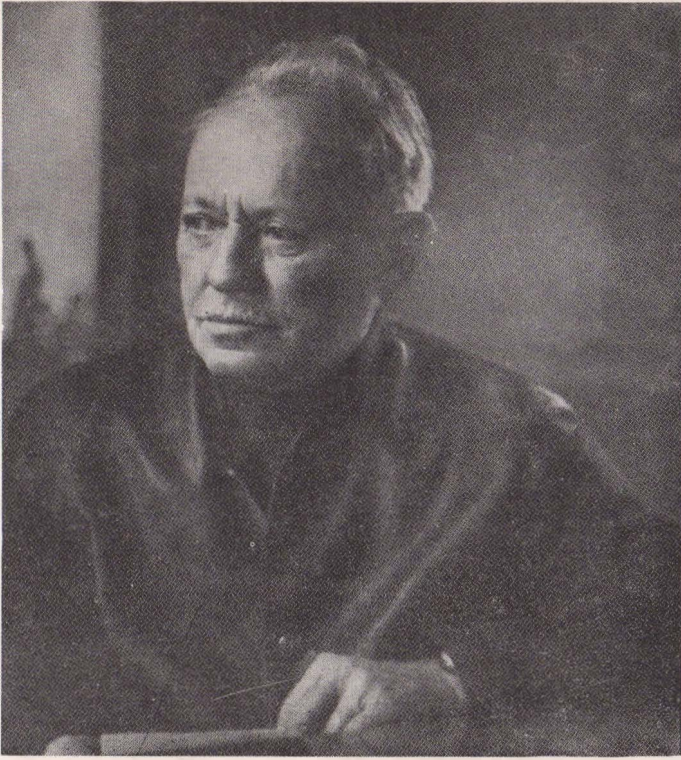
— Teşekkürler. Çok teşekkürler, diyor. Son defa ne zaman böyle tıka basa doydüğümüzü hatırlamıyoruz.

Yedi numaralı tutsağın yemeği istemediğini ve şimdi çadırda oturmakta olduğunu söylüyor çevirmen. Çadıra geçiyoruz. Uzun zamandır traş olmamış, çok zayıf, yaşlıca bir Alman eri bizi görünce ayağa kalkıp iri, nasırlı ellerini pantolon dikişlerine indiriyor. Yemeği neden reddettiğini soruyoruz.

Asker heyecandan titreyen bir sesle konuşuyor:

— Ben köylüyüm. Temmuzda silah altına alındım. Ordumuzun yaptığı yıkıntıları, terkedilmiş tarlaları, doğuya gelirken yaptığımız herşeyi bol bol gördüm iki aylık savaş süresince... Uykumu yitirdim, boğazımdan lokma geçmiyor. Aşağı yukarı bütün Avrupa'yı aynı şekilde yakıp yıktığımızı ve Almanya'nın bütün bunların hesabını korkunç bir şekilde ödemesi gerekeceğini biliyorum. Yalnız bu Hitler denen köpeğin değil, bütün Alman halkının hesap vermesi gerekecek. Anlıyor musunuz beni?

Yüzünü öte yana çevirip uzun süre susuyor. Eh, fena bir düşünce değil. Çok ağır bir sorumluluğun ve kaçınılmaz hesap gününün bilinci Alman askerlerine nedenli çabuk erişirse, demokrasinin kudurmuş nazizm üstündeki zaferi de o denli yakın olacaktır.

Cem Yayınevi, 1965 Nobel Edebiyat Ödülünü alan Şolohov'un Uyandırılmış Toprak, Don Kıyısında Hasat, Don Hikâyeleri ve Vatan İçin Dövüştüler adlı kitaplarından sonra, şimdiye kadar bizde hiç yayınlanmamış hikâyeleriyle savaş röportajlarının oluşturduğu «Alyoşka'nın Yüreği»ni sunar. Rezan Alemdar'la Metin Alemdar'ın Rusça aslından dilimize çevirdikleri «Alyoşka'nın Yüreği»nde, sosyalizmin ilk kuruluş yıllarında çekilen sıkıntılar ve İkinci Dünya Savaşında halkın faşizme direnişi anlatılıyor. Roman ve hikâyeleri bütün dünyada olduğu kadar ülkemizde de sevilen Şolohov'un bu kitabını da ilgiyle okuyacağınıza inanıyoruz.

Kapak : Güner Ener

.15 'ira